

**LAPSUUDEN TULKINNAT 1960- JA 2000-LUKUJEN
LASTENLAULUISSA**

**Tampereen yliopisto
Kasvatustieteiden laitos
Kasvatustiede
Pro gradu -tutkielma
Heljä-Maaria Hilliaho
Huhtikuu 2011**

Tampereen yliopisto
Kasvatustieteiden laitos
HILLIAHO, HELJÄ-MAARIA: Lapsuuden tulkinnat 1960- ja 2000-lukujen lastenlauluissa.
Pro gradu -tutkielma: 90 s., 4 liitesivua
Kasvatustiede
Huhtikuu 2011

TIIVISTELMÄ

Tutkimuksessa käsitellään 1960- ja 2000-luvuilla julkaistujen suomalaisten lastenlaulujen sisältämiä lapsikuvia ja niiden muutoksia kyseisten vuosikymmenten aikana. Mielenkiinnon kohteena on lastenlaulujen kautta tapahtuva lapsuuden diskursiivinen uusintuminen, joka rakentuu aikuisten lapsesta tekemissä tulkinnoissa. Lähtökohtana on uuden kasvatussociologisen lapsuudentutkimuksen mukaisesti, että käsitykset lapsuudesta eivät ole pysyviä vaan vaihtelevat yhteiskunnan ja kulttuurin muuttuessa. Ne heijastelevat yhtä aikaa sekä lauluntekijöiden yksilöllisiä että yhteisesti jakamia kulttuurisia käsityksiä lapsesta. Tässä tutkimuksessa pyritään kiinnittämään huomiota lapsuusdiskurssien moniäänisyyteen, dynaamisuuteen ja myös pysyvyyteen tutkittujen vuosikymmenten kuluessa. Aineistona tutkimuksessa on käytetty 120 suomalaista lastenlaulua, 60 kappaletta kultakin vuosikymmeneltä. Aineisto on analysoitu teoriasidonnaista sisällönanalyysia ja kvantifiointia käyttäen.

Lastenlaulut ovat sekä akateemisena tutkimuskohteena että kulttuurisena osa-alueena marginaalisessa asemassa. Kentän tutkiminen on tärkeää, jotta keskustelu lastenmusiikista aikanamme jatkuisi ja tieto lastenmusiikin asemasta ja tilasta lisääntyisi. Tässä tutkimuksessa lastenlauluja lähestytään lapsuudentutkimuksen näkökulmasta käsin. Lapsuutta tutkitaan siellä, missä sitä tuotetaan ja missä siitä keskustellaan. Tavoitteena on yhtäältä vastata lastenmusiikkikulttuurin tämänhetkiseen tutkimustarpeeseen ja toisaalta syventää ymmärrystä lapsuudesta yhteiskunnallisena ilmiönä.

Tutkimuksen tuloksista ilmeni, että lastenlaulujen lapsikuvissa tapahtuneet muutokset noudattelevat pääpiirteissään sitä länsimaisen modernin lapsuuden kehitystä, joka koskee yksilöllisyyden ja tasa-arvon lisääntymistä ja toisaalta sosialisointia heikkenemistä. 1960-luvulla julkaistuissa lastenlauluissa huomio kiinnittyi lapsen ulkoiseen käyttäytymiseen samalla, kun korostettiin hänen sukupuolelleen ominaisia piirteitä. Lapsuus määriteltiin ihanteellisena viattomuuden aikana, jonka elettyään lapsi menettää huolettomuutensa ja siirtyy vajaanvaltaisesta täysivaltaiseksi yhteiskunnan jäseneksi. 2000-luvun lastenlauluissa yksilön merkitys oman elämänsä aktiivisena subjektina nousi vahvasti esiin. Lapsi kuvattiin sisäisesti aktiiviseksi yksilöksi, joka kykeni itsen, oman toiminnan, ajatusten ja tunteiden itsenäiseen hallintaan. Reflektioiva ja omatoiminen lapsi ei asettunut tässä tulkinnassa aktiivisten kasvatustoimenpiteiden kohteeksi, sillä aktiivinen ja itseensä sitoutunut lapsi sosiaalisti itse itseään. Tämä taas mursi vanhempien auktoriteettiasemaa suhteessa lapseen.

Asiasanat: lapsikäsite, lapsikuva, lapsuus, lastenlaulu, lasten musiikkikulttuuri, 1960-luku, 2000-luku,

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
2. LAPSUUDEN KÄSITTEELLISTÄMINEN	4
2.1. Lapsuus tutkimuskohteena	4
2.2. Lapsuuden sosiologia vs. uusi lapsudentutkimus.....	6
3. SUOMALAINEN LAPSUUS JA LAPSIKÄSITYS	9
3.1. 1960-luvun murroksesta 2000-luvun riskipolitiikkaan	9
3.2. Sosiaalisen harmonian ideaali modernin lapsuuden konstruktiona.....	12
3.3. Kompetentti lapsi jälkimodernin lapsuuden konstruktiona.....	18
4. LASTEN MUSIIKKIKULTTUURI	23
4.1. Lastenmusiikin lyhyt historia	23
4.2. Lastenmusiikin nykytila ja asema Suomessa	26
5. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	28
5.1. Tutkimuskysymykset	28
5.2. Tutkimuksen lähestymistapa	29
5.3. Aineiston erityispiirteet ja hankkimisen menetelmä	30
5.4. Aineiston käsittely ja analysoiminen.....	32
5.5. Tutkimuksen luotettavuus	37
6. TUTKIMUKSEN TULOKSET	42
6.1. Lapsuus 1960-luvun lastenlauluissa.....	42
6.1.1. <i>Vapaat, iloiset ja aktiiviset lapset</i>	44
6.1.2. <i>Yhteisölliset, ystävälliset ja auttavaiset lapset</i>	46
6.1.3. <i>Rohkeat pojat ja hyväntahtoiset tytöt</i>	49
6.1.4. <i>Keskeneräiset lapset</i>	52
6.1.5. <i>Nöyrät vs. tottelemattomat lapset</i>	53
6.2. Lapsuus 2000-luvun lastenlauluissa.....	57
6.2.1. <i>Itsensä sosiaalistavat lapset</i>	59
6.2.2. <i>Ulkoisesti aktiiviset ja vapaat lapset</i>	63
6.2.3. <i>Hyväntahtoiset ja sopuisat lapset</i>	66
6.2.4. <i>Keskeneräiset ja huolimattomat lapset</i>	67
7. LAPSIKUVIEN VERTAILU	71
7.1. Pysyvyys ja muutos	71
7.2. Sukupuolisidonnaisuus vs. ikäsidonnaisuus.....	74
8. POHDINTA	76
LÄHTEET	81
Kirjallisuus ja muut painetut lähteet	81
Lait ja sopimukset	89
Julkaisemattomat lähteet.....	90
LIITTEET	91
Liite 1: 1960-luvun lastenlaulut.....	91
Liite 2: 2000-luvun lastenlaulut.....	93

1. JOHDANTO

Suomalaisessa yhteiskunnassa lapsuutta rakennetaan muun muassa julkisen keskustelun, lasten kasvatusta koskevien asiakirjojen ja lakien sekä lasten elinoloja valaisevien tilastojen avulla. Suomi sitoutui vuodesta 1991 lähtien noudattamaan myös YK:n lapsen oikeuksien sopimusta, jossa luetellaan kaikille lapsille kuuluvat oikeudet ja esitellään lapsuuteen liittyviä keskeisiä kysymyksiä. Asiayhteydestä riippumatta käsitys lapsuudesta perustuu lähtökohdalle lasten ja aikuisten eroteltavuudesta. Lapsuutta pidetään ikään kuin luonnollisena, selvärajaisena ja universaalina ilmiönä, jota tuotetaan sopimuksin, puhein ja käytännöin, ja jonka olemassaolosta ei ole epäilystäkään. Aiemmat tutkimukset kuitenkin osoittavat, että yhteiskunnan ja kulttuurin muuttuessa tämä lapsille varattu tila vaihtelee (esim. Alasuutari 2003, 2010; Kallio 2006; Koski 2001; Onnismaa 2010; Prout 2005; Tähtinen 1992). Samalla käsitykset kasvatuksesta ja lapsesta muuttuvat. Lapsuus ei tästä näkökulmasta katsottuna olekaan pysyvä ilmiö ja itsestäänselvyys vaan pikemminkin merkitysrakenne, joka ilmenee osana yhteiskuntaa, sen rakenteita ja kulttuuria. Tässä tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita lapsuuden diskursiivisesta uusintumisesta lapsille suunnatuissa musiikkikulttuurin tuotteissa. Tavoitteena on jäsentää suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan kehityksen sarana-aikoina pidettyjen vuosikymmenten, 1960- ja 2000-lukujen, lastenlaulujen sisältämää lapsuuskeskustelua. Lähtökohtana on, että lastenlaulut heijastavat sekä aikuisten yksilöllisiä että yhteisesti jakamia käsityksiä lapsuudesta. Näin ollen lastenlaulujen sisältämät tulkinnat ovat myös kulttuurisia ja heijastavat aikansa yhteiskuntaa sekä tiettyä ajallista tapaa puhua lapsuudesta.

Suomalainen lapsuus ja sen kehitys ovat kiinnostava tutkimuskohde kasvatustieteellisen tutkimuksen näkökulmasta. Kaikkine erityispiirteineen ja ulottuvuuksineen se on yksi länsimaisen lapsuuden ilmentymä, joka tarjoaa mahdollisuuden lapsuuden yhteiskunnallisuuden syvempään tarkasteluun. Tässä tutkimuksessa lastenlaulut ymmärretään osana lapsuuden neuvotteluprosessia suomalaisessa kontekstissa. Niiden sisältämät lapsikäsitteet kiinnittyvät osaksi lapsen kasvuympäristöä ja muovaavat yhdessä käytännön toimien kanssa yleisempää kasvatuskulttuuria. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tehdä näitä tulkintoja näkyväksi sekä vertailla niitä kahden eri vuosikymmenen näkökulmista toisiinsa. Tutkittavista vuosikymmenistä ensimmäinen, 1960-luku, oli merkittävä

yhteiskuntarakenteen muutoksen vuosikymmen, jonka aikana julkinen kiinnostus lapsia kohtaan heräsi ja lapsuus asetettiin yhteiskunnallisen keskustelun ja tavoitteenasettelun kohteeksi. Laman jälkeen julkinen ja poliittinen kiinnostus lapsia kohtaan alkoi jälleen kasvaa voimakkaasti. Tänä päivänä lapsuus jäsentyy hyvin pitkälle erilaisten yhteiskunnan ylläpitämien instituutioiden kautta, jotka rakentavat lapsuutta ajassa ja paikassa, ja joiden kautta kuljettaessa hyvän lapsuuden edellytykset ajatellaan täyttyvän. Lapsuuden institutionalisoitumisen ohella kasvatus on myös ammatillistunut ja lapsuus normalisoitunut (Bardy 1992, 67).

Lastenlaulut populaarikulttuurin tuotteina eivät ole tähän mennessä nauttineet kovin suurta suosiota tutkimuskohteena, minkä vuoksi alue on jäänyt akateemisessa maailmassa melko vieraaksi (Anttila & Rensujeff 2009, 12; Suoranta 2007, 252). Itselleni lastenmusiikkikulttuuri tuli jossain määrin tutuksi jo pari vuotta sitten kandidaatintyötä tehdessäni, kun tutkin 1900-luvun puolivälin jälkeen julkaistujen lastenlaulujen sisältöjä ja niissä tapahtuneita muutoksia. Kiinnostus lastenmusiikkia kohtaan säilyi, kun tutkimus jouduttiin tuolloin rajaamaan vielä kovin pintapuoliseen tarkasteluun ja keskustelu lastenmusiikin heikosta tilasta ja tutkimustarpeesta jatkui. Tänä päivänä myös lapsuuteen kohdistuvaan tutkimukseen on alettu kaivata uutta lähestymistapaa voimakkaan aikuislähtöisen hoitoa, kasvatusta ja kehitystä painottavan näkökulman sijaan (ks. esim. Anttila & Rensujeff 2009; Kallio 2006; Lahikainen 2001). Lapsuuspuhe on tähän saakka ollut vahvasti sosiaali- ja terveysalan hallitsemaa, minkä vuoksi kulttuuritutkimuksen näkökulmat ovat tieteen kentällä jääneet väistämättä marginaaliin. On kuitenkin tärkeää, ettei lapsuuden tutkiminen jää pelkästään lapsen tutkimiseen. Lapsuutta tulisi tutkia myös siellä, missä sitä tuotetaan, siellä, missä sitä tapahtuu (Kallio 2006, 10–11). Tämän tutkimuksen tarkoituksena on yhdistää nämä kaksi yhteiskunnassa viime aikoina esiin tullutta pyrkimystä eli vastata yhtäältä lastenmusiikkikulttuurin tämänhetkiseen tutkimustarpeeseen sekä toisaalta tuoda uutta näkökulmaa lapsuudentutkimuksen laajaan kenttään ja syventää ymmärrystä lapsuudesta yhteiskunnallisena ilmiönä.

Tutkimuksen teoria alkaa katsauksella lapsuudentutkimuksen historiaan ja etenee uuden kasvatussociologisen lapsuudentutkimuksen käsitteiden avaamiseen. Tämän jälkeen siirrytään käsittelemään suomalaista lapsuutta 1960- ja 2000-lukujen näkökulmista ja esitellään lapsikäisyyksiä, jotka aiempien tutkimusten mukaan ovat olleet tyypillisiä lapsuuden tulkintoja mielenkiinnon kohteena olevina ajankohtina. Teoriaosa päättyy lyhyeen katsaukseen

lastenkulttuurista ja lastenlauluista kulttuurintuotteina. Metodologisessa osuudessa (luku 5) kerrotaan tutkimuksen pääongelmat alaongelmineen, esitellään lastenlauluista koostuva tutkimusaineisto ja tässä tutkimuksessa sovelletut analyysimenetelmät sekä arvioidaan tehdyn tutkimuksen luotettavuutta. Tämän jälkeen luvuissa kuusi, seitsemän ja kahdeksan raportoidaan varsinaiset tutkimuksen tulokset tutkimuskysymys kerrallaan, tarkastellaan saatuja tuloksia sekä esitetään mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

2. LAPSUUDEN KÄSITTEELLISTÄMINEN

2.1. Lapsuus tutkimuskohteena

Lasta ja lapsuutta on tutkittu sen ”olemassaolon” aikana runsaasti. Neil Postman nimittää vuosien 1850 ja 1950 välistä aikaa erityiseksi lapsuuden huippukaudeksi, jonka aikana luotiin lukuisia kertomuksia lapsuudesta eri tieteenalojen viitekehyksissä (Postman 1985, 75–76). Lapsi ja lapsuus ovat tutkimuskohteina kiinnostaneet biologian, lääketieteen ja psykologian lisäksi erityisesti lingvistiikan, antropologian, kasvatustieteen, kansantieteen, folkloristiikan ja sosiologian alan tutkijoita. Kukin heistä on määritellyt lapsuutta eri tavoin ja eri näkökulmista. Biologiassa puhutaan lapsuuden luonnollisista kertomuksista. Ajatellaan, että luonto ja kulttuuri ovat kietoutuneita toisiinsa ja ne molemmat vaikuttavat lapseen. Biologia ja kulttuuri toimivat siis yhdessä. Kyseessä ei ole syy-seuraussuhde vaan nimenomaan vuorovaikutussuhde, joka kehittyy ja muuttuu ajassa monimutkaisten prosessien kautta. (Prout 2005, 110–111.) Psykologia- ja sosiaalitieteiden keskeisenä teemana noin sadan vuoden ajan on ollut toimiva ihminen (actor). Tässä katsannossa ajatellaan, että jo vastasyntyneenä vauva on aktiivinen ja suuntautuu ympäristöönsä itse. Lapsuus sisältää erilaisia kehitystehtäviä, joiden läpikäymisen onnistuminen toteuttaa lapsuuden intressiä. Edellytyksenä pidetään kuitenkin sitä, että sosiaalinen ympäristö tarjoaa riittävän hyvät resurssit ja mahdollisuudet sisäisen mielenmaailman kasvattamiseen sekä oman minuuden luomiseen. (Järventie 2001, 109–113.)

Tietynlainen käänne lapsuuskeskustelussa tapahtui, kun lapsuuden ”keksimisestä” tunnettu Philippe Ariès nosti lapsuuden historian akateemiseen keskusteluun ja innoitti tai oikeastaan kimmastutti tutkijoita aiheen tiimoilta useilla tieteenaloilla (Rahikainen 2005, 38; Pulma 1993, 82–83). Teoksessaan *Centuries of Childhood* (1979) Ariès osoitti, ettei lapsuus ole luonnollinen ja staattinen ilmiö, vaan aika- ja kontekstisidonnainen moderni keksintö.¹ Sen pituus vaihtelee kulttuurisesti puhumattakaan sen yhteiskunnallisesta paikasta ja siihen

¹ Ariès (1979) esittelee teoksessaan tulkintojaan siitä, millä tavoin maalaustaiteessa lapsia, naisia ja miehiä tyyppillisesti kuvattiin. Häntä kiinnosti erityisesti se, miten perheen ja lasten esittämistapa muuttui siirryttäessä keskiajalta uudelle ajalle. Hän kysyi, mitä tämä kertoi lapsuuden historiasta. (Rahikainen 2005, 38–39.)

liitettyistä merkityksistä. Arièsin teos sai osakseen paljon kritiikkiä eri tutkijoilta (mm. Cunningham 1995, deMause 1974), jotka pyrkivät osoittamaan, etteivät Arièsin esittämät ajatukset näyttäneet lähteiden valossa pitävän ollenkaan paikkansa. Kovinta arvostelua Ariès sai tulkitessaan keskiajan pieninä aikuisina esitetyt lapset keskiajan lapsuuden kuviksi. Kaikesta huolimatta Arièsin tutkimus viritti keskustelua lapsuuden yhteiskunnallisuudesta ja tarjosi näin perustan lapsuuden analysoimiseen sosiaalisessa kontekstissa. (Rahikainen 2005, 41.)

Eräänä Arièsin teorian arvostelijana esiintyi yhdysvaltalainen psykohistorioitsija Lloyd deMause (1974). Hän päätyi Arièsin kanssa jossain määrin vastakkaisiin johtopäätöksiin todetessaan, ettei lapsuutta ole Arièsin väittämän mukaan suinkaan keksitty. Lapsuus on deMausen mukaan ollut olemassa aina, tosin aikojen kuluessa se on muuttunut ja saanut uusia sisältöjä. Mitä pidemmälle mennään ajassa taaksepäin, sitä vähemmän lapsista on hänen mukaan huolehdittu ja sitä enemmän heitä on hylätty, peloteltu, seksuaalisesti hyväksikäytetty ja jopa surmattu. deMausen käsityksen mukaan lapsi siirtyi vaiheittain suunnattomasta kurjuudesta kohti 1950- ja 60-lukujen keskiluokkaista perheidyllä, jossa lapsi sai osakseen myös parempaa ja rakastavampaa kohtelua. Moderni lapsuus oli deMauselle parhainta mahdollista lapsuutta. (1974, 1–3, 51.) deMausen muotoilema modernin lapsuuden käsite tunnetaan toiselta nimeltä myös lapsuuden edistys- tai kehityskertomuksena (Rahikainen 2005, 39; Alanen & Bardy 1991, 9–10).

Amerikkalaisen mediatutkija Neil Postmanin (1985) kertomus lapsuudesta väittää, että lapsuus on vähitellen katoamassa. Lapsuudesta on tässä katsannossa tullut ohimenevä kulttuuri-ilmiö samalla, kun aikuisuuden ja lapsuuden välinen raja on alkanut hämärtyä. Mediyhteiskunnan aikana on Postmanin mukaan erotettavissa enää vain kolme elämänvaihetta: toisessa päässä on varhaislapsuus, toisessa vanhuus ja näiden väliin jäävä ”aikuislapsuus”. Postman väittää, että lasten kieli, käyttäytyminen, asenteet ja jopa rikokset ovat alkaneet muistuttaa yhä enemmän aikuisten vastaavia. Lapsuuden katoamiseen on hänen mukaan vaikuttanut ennen kaikkea media, jonka välityksellä aikuisten maailman salaisuudet ovat jatkuvasti entistä nuorempien lasten ulottuvilla. Hän pitää erityisesti television roolia merkittävänä tässä. (Postman 1985, 80–88, 108–109, 130–131.)

2.2. Lapsuuden sosiologia vs. uusi lapsuudentutkimus

Perinteisessä sosiologiassa lasta ja lapsuutta on tarkasteltu lähinnä Emile Durkheimin muotoileman sosialisatioidean kautta. Tähän liittyy käsitys lapsesta osana luontoa, kunnes sosialisaaion kautta hänestä tulee osa sosiaalista todellisuutta. Lapset ovat tässä katsannossa pikemminkin tulossa joksikin (human becoming), mitä olemalla jotain (human being). Lapsuuden käsitteellistäminen on tapahtunut negaation kautta: ei siten, mitä lapsi todella tällä hetkellä on, vaan sen kautta, mitä lapsi ei ole ja millaiseksi hänen oletetaan tulevan. Sosialisaaion käsitteeseen sisältyykin oletus inhimillisen todellisuuden perustavanlaatuisesta kaksinapaisuudesta. Sivistymätön, sosiaalistumaton puoli, johon lapsi luonnollisesti kuuluu, ja sivistynyt, sosiaalistunut puoli, johon hänen odotetaan myöhemmin siirtyvän. (Prout 2005, 63–64; James, Jenks & Prout 2002, 21–25; Alanen 1992, 80–81, 84; Alanen 2009, 17). Juha Eskelisen ja Petri Kinnusen (2001, 10–14) mukaan lapsen huomioiminen sosialisaaion viitekehyksessä sisältää myös käsityksen lineaarisesta ja deterministisestä lapsuudesta, joka sivuuttaa kokonaan lapsuuden yhteiskunnallisen ulottuvuuden ja moniulotteisuuden.

Muutama vuosikymmen sitten perinteinen sosialisaaioajattelu kyseenalaistettiin ja näkökulma lapsuuteen muuttui. Lapsuuden sosiologian rinnalla alettiin puhua uudesta lapsuudentutkimuksen paradigmasta, jonka seurauksena lapsuuden sidos kuhunkin aikaan ja yhteiskunnalliseen kontekstiin tunnustettiin ja lapsuudesta tehtiin suhteellinen käsite (James & James 2008, 25; James, Jenks & Prout 2002, 207). Lapsikäsitteiden näkökulmasta tämä tarkoittaa sitä, että lapsen kypsyttömyys tunnustetaan biologisena faktana, mutta tapaa ymmärtää tämä epäkypsyys ja tehdä siitä merkityksellinen vaihtelee kulttuurista ja yhteiskunnasta toiseen. Lapsuudelle ei näin ollen voida antaa yhtä yksiselitteistä määritelmää. Sitä tuotetaan jatkuvasti ja määritellään hyvin eri tavoin eri yhteyksissä ja yhteiskunnallisissa olosuhteissa (Alanen 2009, 9–10; Prout 2005, 63). Uuden näkökulman vahvuus on Leena Alasen (2009, 22) mukaan ennen kaikkea siinä, että sen myötä lasten arkielämän tasolla tapahtuneita muutoksia on mahdollista tulkita laajempien yhteiskunnallisten ja historiallisten muutosten kehyksissä. Tänä päivänä ne liittyvät lasten ja aikuisten yhteiskunnallisiin asemiin, heidän keskinäisiin valta- ja auktoriteettisuhteisiin sekä yhteiskunnallisia voimavaroja koskeviin oikeuksiin.

Alanen (2009, 9–10) määrittelee uuden lapsuudentutkimuksen monitieteiseksi yhteiskunta- ja kulttuurintutkimuksen osa-alueeksi. Sen keskeinen, tieteenaloja ja tutkijoita yhdistävä pyrkimys liittyy lasten ymmärtämiseen yhteiskunnan jäsenenä ja toimijoina, osana sen rakenteita ja kulttuuria. (Ks. myös James & Prout 1997, 8). Näkökulman muotoutumiseen ovat Allison Jamesin ja Adrian Jamesin (2008, 26–27) mukaan vaikuttaneet useat eri tieteenalat. Psykologian, biologian ja lääketieteen ansioita tutkimussuuntauksen taustalla ei voi kiistää. Historiantutkimus taas on tuonut lisää ymmärrystä lapsuuden kulttuurisidonnaisuudesta. Sosiaalipolitiikka on puolestaan lisännyt tietoa lapsiin ja perheisiin kohdistuvasta päätöksenteosta, sen käytäntöön viemisestä sekä näiden molempien taustalla olevista lapsikäsitteistä. Erityisen merkittävänä he pitävät kuitenkin sosiologiaa ja antropologiaa, jotka ovat olleet keskeisiä käsitteellisiä ja analyttisiä vaikuttimia lapsuudentutkimuksen synnyssä.

Uusi lapsuudentutkimus korostaa monia lapsuuksia ja lapsikäsitteitä. Lähtökohtana on, että käsitys lapsesta on muuttuva, sillä jokainen yhteiskunnallinen tilanne on erilainen ja tuottaa omanlaisensa ehdot lapsuudelle. Näin ollen käsitykset hyvästä lapsesta ja lapsuudesta vaihtelevat eri aikoina sekä erilaisissa yhteiskunnallisissa ja kulttuurisissa olosuhteissa. (Alasuutari & Karila 2009, 72.) Lapsuus on siis ilmiö, jota tuotetaan ja määritetään jatkuvasti ja josta myös neuvotellaan yhteiskunnan toiminnan eri tasoilla ja konteksteissa. Nämä erilaiset lapsuudet ovat olemassa yhtä aikaa, ne ovat sekoittuneina ja jopa ristiriidassa keskenään. Niillä on hermeneuttisia ominaisuuksia, koska sosiaalinen toiminta ja vuorovaikutus ovat merkityksellisiä. Merkitykset taas ovat luonteeltaan dynaamisia, mistä johtuen samasta asiasta on mahdollista tehdä useita erilaisia representaatioita ja sitä on mahdollista kuvata eri näkökulmista, kuten Prout (2005, 66–67) toteaa.

Tällä hetkellä lapsuudentutkimusta tehdään runsaasti monien tutkijoiden toimesta ja useilla eri tieteenaloilla. Syy tähän kasvaneeseen kiinnostukseen löytyy Leena Alasen (2009, 11–12) mukaan lapsuuden ja yhteiskunnan muuttuneesta suhteesta. Hänen mukaan käsitys lapsuudesta on tällä hetkellä murrostilassa, sillä itsestään selvänä ja luonnollisena pidetty lasten ja aikuisten välinen sukupolvisuhteiden malli ei toimi enää totuttuun tapaan (ks. myös Kallio 2006, 117–118). Jens Qvortrupin (1995, 7–9) mukaan suhtautuminen lapsuuteen on muuttunut nykypäivänä epävarmaksi ja ristiriitaiseksi, minkä vuoksi lapsuudesta on tullut sosiaalinen ongelma. Se, mitä haluamme lapsillemme ja lapsiltamme, riitelee sen kanssa, millaiset olosuhteet olemme itse asiassa järjestäneet heille elää. Qvortrup luettelee

artikkelissaan kaikkiaan yhdeksän tällaista lasten ja aikuisten väliseen suhteeseen liittyvää paradoksia. Aikuiset esimerkiksi haluavat nykypäivänä lapsia, mutta hankkivat niitä yhä vähemmän samalla, kun yhteiskunta turvaa yhä vähemmän aikaa ja tilaa lapsille. Aikuiset myös uskovat, että lapsille ja vanhemmille on hyväksi olla paljon yhdessä. Käytännössä lasten ja aikuisten arkielämät ovat kuitenkin aina vain enemmän eriytyneet toisistaan. Aikuiset myös ymmärtävät ja antavat arvoa lasten spontaanisuudelle, mutta lasten arkielämä on tästä huolimatta nykyään yhä organisoidumpaa. Kuten Kirsi Kallio (2006, 118) toteaa, lapsuuden kriteerien ja merkitysten uudelleenarvio on tällä hetkellä voimakkaassa liikkeessä.

3. SUOMALAINEN LAPSUUS JA LAPSİKÄSITYS

Tässä tutkimuksessa lapsuutta tarkastellaan aikana, jolloin länsimaisissa yhteiskunnissa siirryttiin modernista edistysuskosta jälkimoderniin epäilyn ja maailmankuvan pirstaloitumisen aikakauteen. Suomi kehittyi lyhyessä ajassa 1950-luvulta alkaen esimodernista maatalousvaltiosta moderniksi teollisuusyhteiskunnaksi, jonka talouskasvu teollistumisen alkuvaiheessa oli nopeampaa kuin muissa länsimaissa keskimäärin. Rakennemuutokseen liittyi 1960-luvulla lisäksi voimakas kulttuurinen murros, jossa kyseenalaistettiin monet perinteiset käsitykset. (Ks. esim. Beck 1995; Melin & Nikula 2003; Saarikangas, Mäenpää & Sarantola-Weiss 2004.) Yhteiskunnan ja kulttuurin murros heijastui myös suhtautumisessa lapseen ja siihen, millaiseksi suomalainen lapsuus muotoutui 1960-luvulta 2000-luvun lopulle tultaessa. Useiden tutkijoiden (ks. esim. Dahlberg, Moss & Pence 2007; Ellegaard 2004; Koski 2001; Kampmann 2004; Prout 2005) mukaan vuosisadan puolivälille tyypillinen moderni lapsuuden konstruktio sai erityisesti Pohjoismaissa haastajan jälkimodernille ajalle ominaisesta ajattelusta, jossa korostetaan useita erilaisia paikallisia lapsuuksia ja lapsikäsitteitä.

3.1. 1960-luvun murroksesta 2000-luvun riskipolitiikkaan

1900-lukua luonnehditaan lapsuuden huippukauden lisäksi myös lasten vuosisadaksi. Tuona aikana erityisesti pohjoismaisessa hyvinvointivaltiossa lapsi ja lapsen tarpeet alkoivat olla merkittävästi esillä niin politiikassa kuin käytännönkin tasolla. (James & Prout 1997, 1.) Anttila ja Rensujeff (2009) selittävät, kuinka suomalaisessa yhteiskunnassa lapsia alettiin vuosisadan kuluessa vähitellen kohdella omana ryhmänään eikä vain vähäväkisinä pienoisaikuisina. Alkupuolen kurinalaisen ja mustavalkoisen kasvatuksen jälkeen lapset alkoivat 1960–1970-lukujen demokratisoinnin ja pedagogiikan ilmapiirissä edustaa erityistä kasvatettavaa ja kehitettävää potentiaalia. Samalla lapsuudesta alkoi muodostua myös kulttuuripolitiikan ihanteellista kohderyhmää. (Anttila & Rensujeff 2009, 31, 119.)

Kirsi Kallio (2006, 149) kytkee lasten kiinnostavuuden lisääntymisen sotien jälkeen siihen tosiasiaan, että puutteen ja hävityksen keskellä he yksinkertaisesti edustivat tulevaisuutta ja mahdollisuuksia. Tulevaisuuteen ja toivoon haluttiin panostaa, mistä kertovat myös ne

lukuisat lasten asemaa ja oikeuksia koskevat poliittiset linjaukset, jotka luotiin suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan asteittaisen rakentamisen kautta 1940- ja 1950-luvuilta lähtien. Tuntemme modernin lapsuuden konstruktio on siis tämän sata vuotta kestäneen ”lastenpelastusprojektin” tulos, jonka yhteiskunnalliset puitteet viimeisteltiin Suomessa 1980- ja 1990-luvuilla mm. päivähoidon osalta. (Alanen 2009, 13; Bardy, Salmi & Heino 2001, 21.) Satkan ja Eydalin (2004) mukaan tällaiset lapsiin kohdistuneet poliittiset ja lainsäädännölliset muutokset tapahtuivat Suomessa kuitenkin suhteellisen myöhään verrattuna muihin Pohjoismaihin. Norja on ollut selkeä edelläkävijä lastensuojeluun ja lasten osallisuutta lisäävien poliittisten ohjelmien täytäntöönpanossa. Ruotsissa ja Tanskassa on puolestaan kiinnitetty erityistä huomiota lapsiperheiden tukemiseen sekä palveluihin. Sitä vastoin Suomi ja Islanti ovat yleensä tyytyneet vain seuraamaan naapurimaidensa jalanjalkia joskus jopa vuosikymmentenkin viiveellä. (Satka & Eydal 2004, 55–57.)

Timo Harrikari (2010, 120–123) toteaa suomalaisen lapsuuden muutosta käsittelevässä artikkelissaan, kuinka 1960-luvulla alkanut murros merkitsi lapsuuden yhteiskunnallisen paikan laajentamista ja sen asettamista yhteiskuntapoliittisen tavoitteenasettelun kohteeksi. Yhdessä hyvinvointivaltion rakentamiseen tähtäävät muutokset saivat Harrikarin mukaan aikaan sen, että lapset irrotettiin sykliseen aikakäsitykseen perustuvasta alkutuotannon vuotuisesta kierrosta ja lapsuuden tila entistä selkeämmin aikuisuuden elämämaailmasta ja perheen yksityisestä elämänpiiristä. Hän viittaa lapsuuden institutionalisoitumiseen ja kasvatuksen ammatillistumiseen todetessaan, kuinka 1970- ja 1980-lukujen hyvinvointipolitiikan hengessä luotiin kattavat päivähoito-, peruskoulu- ja lastensuojelujärjestelmät. Niiden taustalla on Helene Brembeckin, Barbro Johanssonin ja Jan Kampmannin (2004, 16–17) mukaan optimistinen ja idealistinen ajatus hyvästä lapsuudesta, joka voidaan luoda lapselle ainoastaan aikuisen suunnitteleman, järjestämän ja ohjaaman tarkoituksenmukaisen toiminnan avulla. Kyseinen ajattelutapa on vallalla vielä tänäkin päivänä ja erilaiset lasta valmistavat instituutiot ovat edelleen keskeisiä lapsuutta ajassa ja paikassa rakentavia instituutioita. (Ks. myös Alanen 2009, 12–14; James, Jenks & Prout 2002, 133–134; Pulma 1992, 53–54.)

Harriet Strandell (2000, 93–94) kutsuu edellä mainittua kehitystä lapsuuden erityistämiseksi. Sen myötä lapset erotettiin aikuisista juridisesti ja kytkettiin erilaisten kasvatusinstituutioiden yhteyteen. Moderni lapsuus luotiin näin pitkälle aikuisuuden vastakohtaksi, suojatuksi paikaksi aikuisten maailmojen ulkopuolelle. Tällä hetkellä ollaan Strandellin mukaan

tilanteessa, että lapsia koskevia lakipykäläitä on suhteessa huomattavasti enemmän, mitä muita ikäryhmiä koskevia. Maarit Alasuutari (2003, 28) toteaaakin osuvasti, kuinka nykyajan suomalainen lapsuus on yhteiskunnallisena asemana hyvin valvottua, säädeltyä ja kattavaa. (Ks. myös Alanen 1992, 7; Alanen & Bardy 1991, 59–60; Pulma 1992, 53–54.)

Eskelinen ja Kinnunen (2000, 15–16) nimittävät 1960- ja 1970 -lukujen aikana suomalaisessa yhteiskunnassa lapsesta ja lapsuudesta käytyä keskustelua hyvinvointidiskurssiksi. Heidän mukaan kyseisen keskustelun taustalla oli ajatus tasa-arvoisen lapsuuden mahdollistamisesta kaikille lapsille. Alasen ja Bardyn (1991, 59–60) mukaan lapset haluttiin nähdä väestöryhmänä yhtäläisine oikeuksineen ja velvollisuuksineen, minkä seurauksena lasten oikeudet yhdenvertaistettiin syntyperään katsomatta. Lapsuus ei 1960-luvun jälkeen jäsentynyt enää lainsäädännössäkään yksinomaan vanhempien kautta. Timo Harrikarin (2010, 120) mukaan 1970-luku oli voimakkaan lapsi- ja perhepoliittisen kehittämisen vuosikymmen, jonka aikana pyrittiin erilaisin keinoin vaikuttamaan perheiden ja niissä elävien lasten elämään. Yksi merkittävä lasten keskinäistä tasa-arvoa ja demokratiaa lisäämään pyrkinyt uudistus oli yhtenäiskouluperiaatteen perustuvan peruskoulujärjestelmän luominen 1960- ja 1970-lukujen taitteessa. Samoihin aikoihin säädettiin myös Laki lasten päivähoidosta (36/1973) sekä myöhemmin 1980-luvulla Lastensuojelulaki (683/1983), jonka uusin versio (417/2007) tuli voimaan 1.1.2008. Vuonna 1991 Suomi sitoutui noudattamaan myös YK:n lapsen oikeuksien sopimusta, jossa luetellaan kaikille lapsille kuuluvat oikeudet sekä asetetaan valtiolle ensisijainen vastuu toteuttaa niitä. Helene Brembeckin, Barbro Johanssonin ja Jan Kampmannin (2004, 8) mukaan tilanne, jossa lasten oikeuksia korostetaan ja samalla aikuisten oikeuksia kavennetaan, on kuitenkin erityisesti kasvatuksen näkökulmasta jossain määrin ongelmallinen.

Uudelle vuosituhannele tultaessa keskustelu lapsuudesta on alkanut pyöriä voimakkaasti erilaisten lasten ja nuorten hyvinvointia uhkaavien riskien sekä ennaltaehkäisyn, ylisuojelun ja poliittisuuden aiheiden ympärillä (Anttila & Rensujeff 2009, 116–119). Nykyajan sosiaalis-terveydellis-kasvatustieteellisesti painottunut lapsuusdiskurssi korostaa riskitekijöitä, jotka uhkaavat sekä nykyistä että tulevaa aikuisuutta. Tämä näkyy Anttilan ja Rensujeffin mukaan myös siinä, että lastenkulttuuripolitiikka pyritään saamaan osaksi yleistä perhe- ja hyvinvointipolitiikkaa, jolloin lastenkulttuuri voisi osaltaan auttaa lapsuuden ja nuoruuden riskitekijöiden torjunnassa. Lahikainen (2001, 35) näkee, että huolipuhe erilaisista riskilapsuuksista ja riskiperheistä kiinnittyy osaltaan lasten asemaan ja elinoloihin, joiden

nähdään muuttuvan jatkuvasti kielteisemmiksi. Huolipuheessa korostuu näennäisen lapsikeskeinen ja ristiriitainen lapsipolitiikka, jossa korostetaan ensinnäkin lasten subjektiutta ja lasten omaa toimintaa suhteessa lapsuuden uusintamiseen. Samalla peräänkuulutetaan, että lasta täytyy suojella ja jokainen voi kantaa vastuuta lapsesta.

Siirtyminen modernista jäkimoderniin on Dahlbergin, Mossin ja Pencen (2007, 22–26, 43–46) mukaan merkinnyt kaiken edellä mainitun lisäksi sitä, että käsitys lapsuudesta on pirstaloitunut ja paikallistunut. Tästä lapsuusdiskurssien moniäänisyydestä johtuen lapselle ja lapsuudelle ei ole tänä päivänä olemassa yhtä yhtenäistä määritelmää. Sen sijaan paikalliset käsitykset hyvästä lapsuudesta saattavat heidän mukaan olla hyvinkin vahvoja ja voimakkaita. Jan Kampmannin (2004, 127) mukaan edellä mainitussa kehityksessä on kyse toisaalta lapsuuden yhdenmukaistumisesta, toisaalta eriytymisestä. Samalla, kun globaalit pyrkimykset luovat lapsuuden universaalisuutta, paikalliset tavat ja tavoitteet vaikuttavat lapsuuden muotoutumiseen ja kontekstualisoimiseen. Alan Prout (2005, 7–8) vertaa nykyajan lapsuutta kaleidoskooppiin. Hän väittää, että lapsuus on monimuotoistunut ja monimutkaistunut samalla, kun sosiaalinen, kulttuurinen ja taloudellinen ympäristö on muuttunut. Proutin mukaan käsitys siitä, mitä lapsuus on ja mitä sen pitäisi olla, on nykyaikana myös hämärtynyt. Lasten keskinäinen erilaisuus maailmassa on tulossa entistä näkyvämmäksi samalla, kun lapsuuden paikalliset konstruoinnit toisaalta yhdenmukaistuvat, toisaalta yksilöityvät. Olennaista näyttää olevan kuitenkin se, että lapsuuskeskustelua käydään lapsuuden historiallisuuden tunnustavalta pohjalta.

3.2. Sosiaalisen harmonian ideaali modernin lapsuuden konstruktiona

Kuten edellä todettiin, tutkituista vuosikymmenistä ensimmäinen sijoittuu ajankohtaan, jolloin kasvatustieteellinen ajattelu ja kansalaisyhteiskunta olivat merkittävässä murrosvaiheessa. Leena Koski (2001, 71–72) luettelee lapsen kasvatuksen perusteiden kiinnittyneen 1960-luvulta lähtien ennen kaikkea kulttuuriliberalismiin ja hyvinvointivaltion rakentamisen ideaaleihin, yleisiin ihmisoikeuksiin, tasa-arvoon, solidaarisuuteen ja jokaisen ihmisen yksilöllisten kykyjen ja taipumusten korostamiseen. Juhani Tähtinen (1992, 187, 199, 229) puolestaan toteaa, kuinka pikkulasten kasvatuskirjallisuudessa alkoi 1950-luvun puolivälistä lähtien psykologisen kasvatusmoraliteetin kausi ja tarkemmin normatiivis-maturatiivinen kausi. Sen

aikana pääpaino lasten kasvatuksessa oli selvästi lapsen psyykkisessä, sosiaalisessa ja emotionaalisisessa kehityksessä samalla, kun korostettiin lapsen luonnollista kasvua ja kehitystä. Lasta ei enää nähty perusolemukseltaan pahana ja passiivisena, vaan aktiivisena ja kehitysvoimat omaavana yksilönä. Tämän uuden näkemyksen mukaan lapsenhoidon ja kasvatuksen tuli lähteä yksilöllisestä lapsesta ja hänen kulloisestakin kehitysvaiheesta käsin. Lapsen kokema perusturvallisuus nähtiin keskeiseksi, sillä ilman sitä lapsen tasapainoinen kehitys ei olisi lainkaan mahdollista. Persoonallisuuden kehitykseen kuului tämän suuntauksen mukaan myös itseluottamuksen ja itsenäisyyden kehitys samalla, kun lapsen hellyyden ja turvallisuuden tarpeita korostettiin. (Ks. myös Takala 1960.)

Aapisten ja lukukirjojen kertomusten perusteella Leena Koski (2001, 70, 76–80) väittää suomalaisen lapsen arjen maallistuneen merkittäväällä tavalla 1960-luvulla. Hän toteaa, kuinka Jumalan arkea pyhittävä kosketus alkoi vähentyä 1950-luvulle tultaessa, kunnes se 1960-luvulla poistui kokonaan. Kasvatuksen tärkeimpänä tehtävänä ei enää 1960-luvulla voitu pitää kansan yhdistämistä yhdeksi moraaliseksi tai siveelliseksi toimijaksi, sillä kasvatuksen perspektiivistä tämä tehtävä oli täytetty. Saman oli havainnut vuotta aikaisemmin myös Leevi Launonen (2000, 229–230) tutkiessaan suomalaisen koulun pedagogisia tekstejä 1860-luvulta 1990-luvulle. Hänen väitöskirjan mukaan toisen maailmansodan jälkeen koulun kasvatusajattelua ei enää ohjannut uskonnollisen etiikan tai siveellisen hallinnan merkityshorisontti. Uusi ajattelutapa painotti kansallista solidaarisuutta, sosiaalisia taitoja ja niiden merkitystä oppilaan itsenäiselle eettiselle kasvulle. (Ks. myös Tähtinen 1992, 225.)

Nöyrien, tottelevaisten ja puhdassydämisten lasten ja kansalaisten aika alkoi siis olla ohitse. Se yksilö ja kansalainen, jota tarvittiin modernissa, moniarvoisessa ja demokraattisessa teollisuusyhteiskunnassa ymmärrettiin toisenlaiseksi kuin perinteinen ulkoapäin siveellisyyteen ja kuuliaisuuteen ohjattava alamainen. Lapsen perusolemus rakentui Leena Kosken (2001, 185–186) mukaan 1960-luvulta lähtien aapisten ja lukukirjojen kertomuksissa ennen kaikkea sosiaalisuuden ja ystävyuden peruspilareille. Ihanteiksi rakentuivat ideaalit uudenlaisesta yhteisöstä ja sosiaalisesta lämmöstä, jotka syntyvät ihmistenvälisestä ystävällisestä ja huomaavaisesta kanssakäymisestä. Leevi Launosen (2000, 307) mukaan uusia pedagogisia ihanteita olivat edellä mainittujen lisäksi myös demokraattisuus, tasa-arvoisuus ja suvaitsevaisuus, jotka voimistuivat koulun pedagogisissa teksteissä 1950-luvulta lähtien. Uutta tulkintaa hyvästä lapsesta Koski (2001) nimittää *sosiaalisen harmonian ideaaliksi*. Tässä tutkimuksessa sillä viitataan yleisesti 1960-luvun suomalaiseen

lapsikäsitteeseen vaikka kyseistä käsitettä ei muut tuon ajan lapsuutta tutkineet käyttäneetkään.

Sosiaalisen harmonian ideaalissa lapsi kuvataan sopuisaksi, auttavaiseksi, ystävälliseksi ja yhteistyökykyiseksi, jolla on kyky asettua yhteisöllisiin suhteisiin toisten ihmisten kanssa. Toisen auttaminen oli ikään kuin osoitus sosiaalisesta mielenlaadusta ja ”oikeasta asenteesta”. Auttaminen ei kohdistunut vain lähellä olevaan lähimmäiseen vaan yhtä hyvin myös kaukaiseen toiseen solidaarisuutena.² Aktiivinen ja omanlaatuinen lapsi kuvattiin aapisten ja lukukirjojen kertomuksissa perusolemukseltaan hyväksi (ks. myös Tähtinen 1992, 228). Lapsi, jolla oli oikea asenne, toimi luonnostaan hyvin, hän oli iloinen ja suvaitsevainen eikä halveksinut tai väheksynyt toisia. Myös yhteisö, johon lapsi kuului, oli luonteeltaan hyvä. Samoin lapsen vanhemmat edustivat tässä ideaalissa hyvää ja toimivat oikein. He olivat jo oppineet kommunikointitaidot, sopeutuneet, hioutuneet ja sisäistäneet ideaalit, jotka he sitten jakoivat lastensa kanssa sekä toiminnallisesti, kognitiivisesti että emotionaalisesti.³ Keskeisiä olivat näin ollen arjen sosiaaliset suhteet, sopuisuus, tasa-arvoisuus ja vastuullisuus. Sosiaalisen harmonian ideaalissa keskipisteenä ei enää ollut entiseen tapaan lapsi vaan se yhteisö, jossa lapsi kasvaa. Lapsen tuli sitoutua sosiaaliseen, minkä jälkeen hän järjestyi ihanteen mukaiseksi, omaksi erilaiseksi yksilöksi, jolla oli ennalta turvattu, hänen omiin hyviin ominaisuuksiinsa perustuva paikka maailmassa niin kauan kuin hän ei rikkonut sosiaalisen sopimuksen sisältöä. Syntyessään lapsi sai sen, mikä hänelle kuului, yhteiskunnallisesti optimaalinen oma paikka, joutumatta luopumaan mistään. (Koski 2001, 71–76, 89–98, 171–177, 181.)

Tähtinen (1992, 200) huomauttaa, kuinka lapsen oli toisaalta sopeuduttava myös yhteisönsä rajoituksiin ja sääntöihin eli lapsen kasvu nähtiin prosessina, joka sisälsi sekä individualisaatio – että sosialisatioprosessin. Samoin Koski (2001, 177–178, 185–186) toteaa, kuinka ideaalin toteutumisen ehdoksi asetui sääntöjen, sopimusten ja normien sisäistäminen rationaalisen yksilön ja yksilöllisyyden ehtona. Lapsi kehittyi tietoiseksi

² Myös Launonen (2000, 301) on havainnut auttamisen ihanteen liittyneen keskeisesti tuon ajan lapsi-ihanteeseen. Hänen mukaansa se on säilynyt koulun pedagogisissa teksteissä yhtenä kasvatusihanteena jo 1860-luvulta lähtien aina 1990-luvulle saakka.

³Tähtinen (1992, 227–229) puolestaan toteaa kasvattajien merkityksen liittyneen ennen kaikkea perushoidon ja turvallisuuden antamiseen sekä toimintamahdollisuuksien luomiseen lapselle. Vanhempia ei enää syyllistetty lapsen mielihaluista tai huonoista taipumuksista aiemmille vuosikymmenille tyypilliseen tapaan.

itsestään osana sosiaalista todellisuutta ympäristön hyvien mallien siirtyessä hänen sisimpäänsä sosialisatioprosessin onnistuneessa kulussa. Tärkeää oli se, että lapsi oppisi ne tavat, joiden kautta yhteisöön pääsee, ja joilla yhteisön sisässä voi pysyä. (Ks. myös Launonen 2000, 230.) Annika Takala (1960, 50) korostaa ympäristön merkitystä myös lasten sosiaalistumisessa sukupuolensa mukaisiin rooleihin. Hän kirjoittaa lapsen kasvua ja kehitystä koskevassa kirjassaan, kuinka tytöiltä tuli odottaa, etteivät he ole yhtä rajuja, meluisia ja hyökkäviä kuin pojat. Pojille sitä vastoin tuli asettaa tiukempia vaatimuksia pelon ja itkun hallitsemisessa. Takalan ohjeista huokuu vielä 1960-luvun kasvatukselle tyypillinen tiukka sukupuolisidonnaisuus, jossa erilaisella suhtautumisella tyttöihin ja poikiin pyrittiin vahvistamaan kussakin lapsessa hänen sukupuolelleen ominaisia piirteitä. Takala (1960, 50) toteaa lisäksi, kuinka erityisesti äidin ja isän antama esikuva oli paras tae siitä, että lapsi aikanaan kehittyi aikuiseksi, joka on tyytyväinen naisen tai miehen osaansa maailmassa. Samantapaista sukupuolen mukaista kategorisointia havaitsi myös Tarja Palmu (1992, 307–308) 1980-luvun käytetyimpiä aapisia koskeneessa tutkimuksessaan. Hän toteaa, kuinka kyseisissä kirjoissa elää vielä voimakkaana sukupuolirakenteet tytöille ja pojille kuuluvine stereotyyppisine ominaisuuksineen kasvatukseen tulleista sukupuolten välisistä tasa-arvopyrkimyksistä huolimatta. (Ks. myös Gordon & Lahelma 1992, 318–320; Tähtinen 1992, 228–229.)

Koski (2001, 55; 1999, 29, 39–44) sitä vastoin väittää sukupuolisidonnaisuuden olevan tyypillinen piirre ennen kaikkea 1900-luvun ensimmäisten vuosikymmenten kasvatukselle ja heikentyneen vuosisadan puolivälin jälkeen (ks. myös Gordon & Lahelma 1992, 323–325). Sukupuolitettu lapsi-ihanne häviää aapisten ja lukukirjojen kertomuksista vähitellen samalla, kun hyvän lapsen ominaisuudet alkavat kiinnittyä entistä voimakkaammin psykososiaalisiin prosesseihin. Voidaan kuitenkin olettaa, että 1960-luvun osalta sukupuolistereotypiat elävät vielä kohtuullisen voimakkaina, sillä yhteiskunnalliset prosessit ovat pikemminkin hitaita kuin jyrkkiä katkoksia. Koski itsekkin toteaa sukupuolen mukaisten viittausten vähenneen aapisten ja lukukirjojen kertomuksista asteittain siten, että mitä uudempiin aapisiin tullaan, sitä vähemmän niitä on löydettävissä. Tosin Tarja Palmun (1992, 306) mukaan kokonaan ne eivät ole loppuneet uudemmistakaan aapisista ja lukukirjoista. Kosken (1999, 45) mukaan selkeimmin sukupuolet eriytyvät sellaisissa kertomuksissa, joissa puhutaan äidistä, isästä ja lapsen suhteesta vanhempiinsa. Sukupuolten erot asettuvat edelleen aikuisten maailmaan ja perinteiset sukupuolten mukaiset roolit heijastuvat kertomuksissa enemmän tai vähemmän

vahvoina. Pojan tuleva tehtävä kiinnittyy edelleen hyvän elämän puitteisiin, kun taas tytön kohdalla sen sisältöihin.

Tähtinen (1992, 200) tuo esille, kuinka kasvatuseriaatteissa alettiin 1960-luvulla korostaa lapsesta käsin lähtevää kasvatusta ja enenevässä määrin myös lapsen omaa aktiivisuutta suhteessa sosialisatioprosessiin. Lapsen kasvun ja kehityksen nähtiin lähtevän myös sisältäpäin eli lapsen sisäisistä tekijöistä. Samalla, kun lapsen yksilöllisyyttä ja ainutkertaista kehitysprosessia korostettiin, nähtiin sen kuitenkin toisaalta etenevän tiettyjen universaalien pääpiirteiden mukaisesti. Tätä samanlaisuuden ja erilaisuuden problematiikkaa on pohtinut myös Koski (2001) todetessaan, kuinka aapisten ja lukukirjojen maailmassa lapsi kuvattiin yhtä aikaa sekä ainutlaatuiseksi että erityiseksi. Toisaalta kaikkien ihmisolemuksen ajateltiin olevan samanlainen eikä kenelläkään näin ollen ollut auktoriteettiasemaa toisen yli. Toisaalta lapsi kuitenkin kukoisti kertomuksissa omana erityislaatuisena persoonanaan, joka kelpasi puutteineen ja erityisyyksineen, mikäli hän vain täytti yhteisyyden ideaaliset vaatimukset olemalla kaikille ”kiva kaveri”. (Koski 2001, 89–92, 174–179). Mikä tahansa erilaisuus ei kuitenkaan muuntunut samanlaisuudeksi, sillä kuten Onnismaa (2010, 57) toteaa, lasten luokittelu normaaleihin, poikkeaviin, turvattomiin, kurittomiin, häiriintyneisiin ja sopeutumattomiin kuului osaltaan tuon ajan lapsuuden rakentamiseen (ks. myös Harrikari 2010, 120).

Tyypillistä 1960-luvun lasten kasvatukselle oli Kosken (2001) mukaan lisäksi pyrkimys hallita yksilön sijasta tämän tilaa. Lapselta ei vaadittu nöyryymistä eikä häntä pyritty nöyryyttämään vaan ohjaamaan keskusteluin keskusteluun itsensä ja yhteisönsä kanssa. Jokaisella lapsella oli lisäksi ainakin periaatteessa mahdollisuus vaikuttaa toimintaan ja käyttäytymiseen neuvottelemalla siitä toisten ihmisten kanssa. Lapsen ajateltiin asettuvan tähän sosiaaliseen tilaan sisäistämällä kulloinkin oikeat, historiallisesti ja kontekstuaalisesti vaihtuvat asenteet, minkä vuoksi yksilöön ei kohdistettu tottelemisen vaatimusta tai toivetta. Aapisten ja lukukirjojen maailmassa ystävyys oli myös hyvän elämän turva. Hyvää elämää ei kuitenkaan saavutettu tottelemalla, pakolla eikä väkivallalla vaan itsen ja toisen ihmisen välisen avoimen vuorovaikutussuhteen kautta. Sosiaalisessa harmoniassa ystävyys oli ikään kuin maailmaan suuntautumisen suhde, joka määrittä ystäväksi minkä tahansa olion tai entiteetin, joka pystyi antamaan lapselle turvan, suojan ja mielen. Ystävyys oli epätsekästä jakamista, yhteisyydentunnetta ja henkilökohtaista turvallisuutta. (Koski 2001, 85–86, 169–171.)

Seuraavana esitettävä taulukko (Taulukko 1) pohjautuu Leevi Launosen (2000, 307) väitöskirjassa esitettyyn tiivistelmään kasvatusihanteiden muutoksista koulun pedagogisissa teksteissä 1860-luvulta 1990-luvulle. Tässä kyseisestä taulukosta on poimittu 1960-luvun osalta mielenkiintoiset tulokset.

Taulukko 1. Kasvatusihanteiden muutoksia koulun pedagogisissa teksteissä 1950- ja 1970-luvuilla.

POIS KADONNEET IHANTEET:	UUSINA TULLEET IHANTEET:	KOKO AJAN SÄILYNEET IHANTEET:
<p>1950-luvulla:</p> <ul style="list-style-type: none"> -kohtuullisuus -vaatimattomuus -kuuliaisuus -häveliäisyys -siveellinen puhtaus -(elämäntapojen) säännöllisyys -yksilöidyt velvollisuudet -kärsivällisyys -kristillinen etiikka koulukasvatuksen yleisenä lähtökohtana <p>1970-luvulla:</p> <ul style="list-style-type: none"> -kiitollisuus -epäitsekkyys -uhrautuvaisuus -altruistinen asenne toisten ihmisten tai yhteisön hyväksi -säästäväisyys -kestävyys -raittius -isänmaallisuus -uskollisuus 	<p>1950-luvulla:</p> <ul style="list-style-type: none"> -demokraattisuus -tasa-arvoisuus -solidaarisuus -suvaitsevaisuus 	<ul style="list-style-type: none"> -totuudellisuus -rehellisyys -lainkuuliaisuus -ahkeruus -yritteliäisyys -työnteon arvostaminen -vastuu terveistä elämäntavoista -oikeudenmukaisuus -ystävällisyys -huomaavaisuus -kohteliaisuus -auttavaisuus

Taulukon perusteella on pääteltävissä, että pedagogisessa ajattelussa oli vielä 1960-luvulla erotettavissa sellaisia persoonaan liittyviä tavoitteita, kuten kiitollisuus, epäitsekkyyden, uhrautuvaisuus ja isänmaallisuus. Launonen (2000, 292–293) toteaa niiden poistuneen vasta 1970-luvulle tultaessa, kun taas 1960-luvulla luovuttiin vastaavasti kohtuullisuuden ja vaatimattomuuden ihanteista. Sen sijaan ystäväyden, auttavaisuuden ja ahkeruuden ihanteet ovat Launosen (2000, 287) mukaan säilyneet tärkeinä lasten kasvatusihanteina aina 1860-luvulta 1990-luvulle saakka, kunnes ne alkoivat vähitellen heikentyä sosiaalisen taitavuuden ja tahdikkisuuden korostuessa. Edellä esitetty jaottelu voidaan tulkita tietyllä tapaa edustavan sitä virallista yhteiskunnallista kantaa, joka kasvatuksesta ja lapsesta tuohon aikaan esitettiin. Launosen tulokset ovat pääpiirteissään yhtenevät Kosken (2001) aapisten ja lukukirjojen kertomuksista saamien tulosten kanssa. Tosin ajattelutavan muutos vaikuttaa olleen hieman radikaalimpi jälkimmäisen kohdalla.

3.3. Kompetentti lapsi jälkimodernin lapsuuden konstruktiona

Useat tutkimukset osoittavat puheen kompetentista lapsesta olevan vallalla oleva tapa hahmottaa lapsuutta nykyajan sosiologisessa lapsuuskeskustelussa erityisesti Pohjoismaissa. Tomas Ellegaardin (2004, 179–180) tutkimus lapsikäsituksesta tanskalaisessa päiväkotikontekstissa osoittaa, että kompetentti lapsi voidaan siellä nimetä jopa lapsuutta koskevan keskustelun avainkäsitteeksi. Jan Kampmann (2004, 128) on myös havainnut sen olevan keskeinen osa nykyajan lapsia ja lapsuutta koskevaa puhetta. Hän kuitenkin toteaa kompetenttin lapsen olevan pikemminkin ideaalikäsitys siitä, millainen lapsen pitäisi olla, kuin empiiriseen tutkimukseen perustuva tietämys lapsen todellisista kyvyistä ja pärjäävyydestä. Leena Koski (2001, 191–192) viittaa kompetenssin käsitteeseen toteamalla, kuinka 2000-luvulle tultaessa moraalien legitimaatioperusta alkaa päätyä systemaattisesti yksilöön. Hän kuvailee, kuinka tässä näkemyksessä lapsi asettuu itsensä kompetentiksi määrittäjäksi annettujen normien ja arviointien perusteella. Tämä edellyttää Kosken käsityksen mukaan sitä, että lapsi sitoutuu mahdollisimman varhain itseensä, pysyy sisäisesti terveenä ja saa terveen itsetunnon. Nämä puolestaan vaikuttavat lapsen sosialisatioprosessin onnistuneeseen kulkuun.

Brembeck, Johansson ja Kampmann (2004) avaavat artikkelissaan eri näkökulmista kompetenttin lapsen käsitettä sekä nykylapsuudesta käytävän retoriikan luonnetta. Heidän

mukaan puhe kompetentista lapsesta sai alkunsa pohjoismaisesta maalaisperinteestä, jossa lasta pidettiin kelvollisena työntekijänä ja apulaisena kodin eri tehtävissä. Lapsen ja aikuisen välinen suhde oli tuolloin vielä kaikkea muuta kuin symmetrinen. Vähitellen vuosikymmenten kuluessa alettiin kuitenkin yhä enenevässä määrin korostaa lasten oikeuksia ja asemaa suhteessa aikuisiin. Tänä päivänä kompetentin lapsen käsitteellä halutaan peräänkuuluttaa ennen kaikkea demokratiaa, lasten tasa-arvoisuutta sekä yhtäläisiä oikeuksia aikuisten kanssa. Samalla on alettu painottaa myös lapsesta käsin lähtevää kasvatusta sekä lasten iälle ja kehitysvaiheelle tyypillisiä universaaleja ja pysyviä tarpeita. (Brembeck ym. 2004, 7–29.) Kyseinen kehitys heijastuu myös pedagogisessa ajattelussa, joka on 2000-luvulle tultaessa omaksunut uudenlaisen käsityksen yksilöstä ja yksilön kyvyistä itsensä hallintaan. Konstruktivististen oppimiskäsityksen mukaisesti ihanteellisen oppilaan ominaisuutena on alettu korostaa ”sisäistä yrittäjyyttä”, joka kannustaa jatkuvaan, systemaattiseen ja kriittiseen itsensä kanssa keskusteluun ja itsen tarkkailuun (ks. myös Kampmann 2004, 145–146). Peruskoulun opetussuunnitelman perusteissa (2004) todetaan, kuinka lapsen tulisi tulevasta työmarkkina-asetaan riippumatta tulla yritteliääksi, elinikäiseen oppimiseen sitoutuvaksi, aktiiviseksi, osallistuvaksi, tietoiseksi, oma-aloitteiseksi, sosiaalseksi, luovaksi ja sinnikkääksi. Yhteiskunnan tulevaisuuden turvaaminen ja tulevat kilpailulliset työmarkkinat ovat päämäärä, johon lasta valmistetaan ja johon perusopetuksella pyritään. (POPS 2004, 14, 18, 264.)

Ellegaard (2004) tuo artikkelissaan esille kompetentin lapsen tunnusmerkkejä. Hänen mukaan kompetenttiin lapseen viittaavaa on, jos lasten ymmärretään ensinnäkin osallistuvan sosiaalisen todellisuuden muovaamiseen eikä olevan vain aikuisten harjoittaman sosialisointin kohteina. Toiseksi lasten nähdään olevan tasa-arvoisia aikuisten kanssa ja lapsi käsitetään jo nyt kompetenttina eikä vasta jonain aikuisen täyttä kompetenssia kohti kehittymässä olevana. (Ellegaard 2004, 178; myös Anttila & Rensujeff 2009, 117–118.) Leena Alanen (2009, 9–14) lisää, kuinka lasta on alettu tarkastella aktiivisena subjektina, jonka kompetenssia ja intentionaalisuutta vanhempien ja kaikkien aikuisten tulee jatkuvasti myös kehittää ja tukea. Tähän liittyy Timo Harrikarin (2010, 123) mukaan ajatus lapsista hyvään taipuvaisina toimijoina, joka Launosen (2000, 279) mielestä heijastaa kasvatustyön pohjalle 1990-luvulla tietoisesti omaksuttua myönteistä ihmiskäsitystä (ks. myös Alasuutari 2010, 152–153). Kampmann (2004, 145–146) pitää kompetenttia lasta luonnehtivina piirteinä myös oma-aloitteisuutta, toiminnan rationaalisuutta sekä itsehillintää. Kompetentti lapsi

käyttäytyy aikuismaisesti, tekee itse valintoja ja ohjaa omaa toimintaansa kokien samalla tekevänsä asioita oman tahdon ja mielensä mukaisesti.

Maarit Alasuutari (2010) on tutkinut vanhempien ja päiväkodin työntekijöiden välisistä keskusteluista heijastuvia nykylapsuuden representaatioita. Tulostensa perusteella hän konstruoi ”tavallisen lapsen” ideaalin, jolla on vahvoja yhtymäkohtia niin Kampmannin (2004) kuin Ellegaardinkin (2004) edellä esittämiin kompetenttien lapsen piirteisiin. Alasuutari (2010, 152–153, 170–171) toteaa, kuinka varhaiskasvatussuunnitelmia (vasu) koskevissa keskusteluissa korostuivat niin ikään odotukset lapsen oman itsen kontrollista ja hallinnasta sekä käsitykset lapsen aktiivisuudesta, osallisuudesta ja vapaudesta (ks. myös Wagner 2006, 292–293). Lapsen ajatellaan olevan pohjimmiltaan hyvä, joka ei riko sääntöjä eikä käyttäydy hankalasti. Tilapäiset hairahdukset eivät ole lapsen pysyvä toimintatapa ja ne selitetään Alasuutarin mukaan tyypillisesti erilaisilla lapsen ikään liittyvillä oppimisen ja kehityksen kysymyksillä. Näiden lisäksi lapsi kuvataan luovaksi, kekseliääksi sekä ulospäin suuntautuneeksi ja sosiaalseksi, joka hakeutuu päiväkodissa mielellään muiden lasten seuraan ja viihtyy heidän kanssaan. Yllättävintä Alasuutarin tutkimuksen tuloksissa oli se, että lasta ei tarkasteltu niissä irrallaan sukupuolesta. Alasuutari (2010, 152–153) kirjoittaa, kuinka vasukeskusteluissa ideaalilapsen odotettiin leikkivän sukupuolensa mukaisia pitkäjänteisiä ja rauhallisia leikkejä omaa sukupuolta olevien lasten kanssa. Myös Prout (2005, 12) on havainnut, kuinka nykyajan lapsuuden representaatioissa lasten erilaisuus tunnustetaan ja kysymykset sukupuolesta, luokasta, köyhyydestä, etnisyydestä ja perhe-elämästä on alettu nostaa jälleen spekuloitavaksi.

Launosen (2000, 278–282, 285) mukaan uusi tapa hahmottaa lasta heijastui suomalaisen peruskoulun opetussuunnitelmissa 1990-luvulta lähtien muun muassa siten, että tärkeimpänä arvoalueena alettiin painottaa lapsen yleistä vastuuntuntoisuutta niin omasta itsestä kuin myös toisista ihmisistä ja ympäristöstä. Launonen kirjoittaa, kuinka lapsi nähtiin konstruktivistisen oppimiskäsityksen mukaisesti uteliaaksi, oppimishaluiseksi ja aktiiviseksi, jolla oli oppimistapahtumassa keskeinen rooli. Opetussuunnitelmissa korostettiin oppilaan vahvaan minuuteen liittyviä arvoja sekä sosiaalisia taitoja. Sen sijaan itsekuriin ja yritteliäisyyteen liittyvät arvot jäivät Launosen mukaan marginaaliin siitä huolimatta, että kyseiset ihanteet kirjattiin valtakunnalliseen peruskoulun opetussuunnitelman perusteisiin jo vuonna 1994 (PSOP 1994, 37). Seuraava taulukko esittää vielä kokoavasti peruskoulun

opetussuunnitelmissa 1990-luvulta lähtien korostuneet sekä marginaaliin jääneet kasvatusihanteet Launosen (2000, 284–286) saamien tulosten perusteella.

Taulukko 2. Kasvatusihanteet 1990-luvun pedagogisissa teksteissä.

KOROSTUNEET IHANTEET:	MARGINAALIIN JÄÄNEET IHANTEET:
<p>Vahva minuus:</p> <ul style="list-style-type: none"> -vastuuntunto -hyvä itsetunto ja itseluottamus -avoimuus -omatoimisuus -tasapainoisuus -vastuuntuntoisuus -luovuus -kriittisyys -itsenäisyys -hyvä itseilmaisuu -itsensä arvostaminen <p>Sosiaaliset taidot:</p> <ul style="list-style-type: none"> -yhteistyökyky -hyvien tapojen hallinta -erilaisuuden hyväksyminen -toisten huomioonottaminen -suvaitsevaisuus 	<p>Itsekuri ja yritteliäisyys:</p> <ul style="list-style-type: none"> -ahkeruus -sääntöjen kunnioittaminen -kestävyys -tunnollisuus -yritteliäisyys -itsehillintä -rohkeus -empaattisuus -rauhantahtoisuus

Jan Kampmann (2004, 145–146) viittaa artikkelissaan Launosen tavoin lapsen vastuuntuntoon ja vahvaan minuuteen todetessaan, kuinka tämän lisäksi lapselta on alettu edellyttää myös jatkuvaa itsensä kontrollointia ja hallintaa. Hänen mukaan kompetentin lapsen kohdalla on kysymys uusista normaalin lapsuuden kriteereistä, joiden täyttämättä jättämisestä seuraa näiden lasten kohdalla väistämättä marginaaliin joutumista ja ulossulkemista. Kampmann näkee, ettei marginalisoituminen kuitenkaan aiheudu lapsen puutteellisista kyvyistä tai älykkyydestä vaan pikemminkin hänen erilaisesta persoonallisuudestaan tai henkilökohtaisista ominaisuuksistaan. Maarit Alasuutari (2010, 170) on samaa mieltä todetessaan, kuinka lapsen

kompetenttiutta on nykyaikana alettu arvioida yhä enenevässä määrin lapsen sosiaalisen käyttäytymisen ja instituutioihin sopeutumisen perusteella. Mitä kivuttomammin lapsi asettuu instituutioiden tarjoamaan lapsuuden rakenteisiin eikä aiheuta omalla toiminnallaan häiriötä, sitä pienempi riski lapsella on saada ei-kompetentin lapsen leima otsaansa ja joutua normaalina pidetyn lapseuden ulkopuolelle.

Jännitteisen ja jopa ristiriitaisen kompetentin lapsen konstruktiosta tekee Alasuutarin (2010, 172) mukaan se, että samalla kun siinä halutaan korostaa lasta yksilönä, painotetaan kuitenkin sukupolvijärjestyksen mukaista toimintaa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että lapsen odotetaan samanaikaisesti sekä hallitsevan itsensä, olevan omatoiminen ja itseohjautuva, että toimivan aikuisen ohjauksen ja määräyksien mukaisesti ”ylhäältä” annettuja sääntöjä noudattaen. Tämän lisäksi lapsen oletetaan vielä kokevan, että toiminta on sitä, mitä lapsi itse haluaa ja mistä hän on kiinnostunut. (Alasuutari 2010, 152–153, 171–173.) Hegemonisen aseman saavuttaneessa kompetentin lapsen konstruktiossa näyttääkin korostuvan voimakkaasti kohdettaan hallinnoimaan pyrkivä luonne ja kuten Kampmann (2004, 146–147) toteaa, tämä pyrkimys on saanut hieman jopa pakkomielteisiä piirteitä. Lapselta vaaditaan hänen mukaan jatkuvasti enemmän yhä nuoremmalla iällä ja mikäli lapsi ei suoriudu ympäristössään toivotulla tavalla, hänestä muodostuu ongelma aikuisen odotusten ja toiveiden täyttämättä jättämisen seurauksena.

Alasuutari (2010, 173) muistuttaa, ettei puhe kompetentista lapsesta kuvaa yksi yhteen sitä, mitä tämän päivän kasvatusinstituutioissa tapahtuva toiminta suhteessa lapseen on. Tomas Ellegaardkin (2004, 177) korostaa, ettei kompetentin lapsen ideaali ole suinkaan ainut nykyajan lapsikeskustelua hallitseva lapsi-ideaali. Oman aineistonsa perusteella hän toteaa kompetentin lapsen vastakohtana, ei-kompetentin lapsen, olevan vähintään yhtä vahvasti esillä, mitä kompetentin lapsen ideaalikin. Kompetentin lapsen diskurssi kilpailee näin ollen yhdessä muiden lapsikäsitysten kanssa tai on sekoittuneena niihin. Sitä ei kuitenkaan voi kiistää, etteivätkö uuden ideaalin ulottuvuudet kerro jotain siitä orientaatiosta, jolla lapsen kasvatukseen nykypäivänä suuntaudutaan.

4. LASTEN MUSIIKKIKULTTUURI

Tässä tutkimuksessa lapsikäisyyksiä tutkitaan 1960- ja 2000-lukujen suomalaisista lastenlauluista. Lastenlaulut ovat musiikkigenreä, joka kattaa sekä vanhan, sukupolvelta toiselle siirtyneen lauluperinteen, että uuden, lapsille varta vasten tehdyn musiikin. Nämä kaksi perinnettä ovat kulkeneet rinta rinnan noin sadan vuoden ajan (Jalkanen 1992, 190–191). Tällä hetkellä ollaan tilanteessa, että lastenmusiikin tarjonta kasvaa ja monipuolistuu kiihtyvällä vauhdilla ja lastenmusiikin tekijöitä on enemmän kuin moni arvaakaan. Tyypillistä nykyajan lastenmusiikille on lisäksi se, että siinä pyritään usein rikkomään perinteisiä tyylirajoja ja pyristelemään kaikenlaisia kategorioita vastaan. Myös musiikin segmentointi tietyille ikäryhmille on nykyaikana hyvin tiukkaa. Musiikkitarjonnan monipuolistuminen ja lisääntyminen ei ole sinänsä mikään ennenkuulumaton tai itsessään paha ilmiö. Elämmehän aikaa, jossa kaikenlainen yltäkylläisyys on jo itsestäänselvyys ja tarjonnan monipuolistuminen kaupankäynnin tae. Vaikka musiikin määrä on lisääntynyt lasten elämässä merkittävästi, tutkittua tietoa laajan tarjonnan sisällöistä on silti yllättävän vähän (Anttila & Rensujeff 2009, 116–119; ks. myös Suoranta 2007, 252). Pienen vähemmistön käyttöön suunnatut tuotteet eivät ole innostaneet juurikaan eri tieteenalojen tutkijoita siitä huolimatta, että niiden merkitystä lasten identiteetin rakentumisen, sosialisointin ja kasvatuksen näkökulmista ei voi ainakaan nykyaikana kukaan kiistää.

4.1. Lastenmusiikin lyhyt historia

Lastenkulttuurin käsite lanseerattiin Suomessa Panu Pulman (1992, 50) mukaan 1960- ja 70-lukujen taitteessa samoihin aikoihin, kun lapsuuden historian tutkimuksista ilmestyi laajoja yleisesityksiä. Kulttuuripolitiikan käsitteenä se vakiinnutti asemansa 1970-luvulta lähtien ajatuksena, että lastenkulttuuri muodostaisi vastakohtan lapsia turruttavalle ja tuhoavalle rappiotaiteelle (Lastenkulttuuripoliittinen ohjelma 2003, 4). Lastenkulttuurilla tarkoitettiin kuitenkin tuolloin enemmän laadukasta lasten ja nuorten kirjallisuutta, joiden varassa syntyivät mm. kuvitustaide ja satuelokuvat (Laukka 2006, 9). Uudistusyrkimyksiä oli kuitenkin Pekka Jalkasen (1992, 191–192) mukaan havaittavissa myös tuon ajan lastenmusiikissa, kun useat kulttuurin tahot ryhtyivät vastustamaan ja uudistamaan lapsille

tarjotun musiikin vakiintuneita muotoja. Esimerkkinä mainittakoon M. A. Numminen, joka levytti poikkeuksena perinteiselle tavalle täysin uudenlaista lastenmusiikkia.

Pitkän uran lastenmusiikin parissa tehnyt Pekka Jalkanen (1992, 190–193) kirjoittaa lastenmusiikin historiaa koskevassa artikkelissaan, kuinka lastenlaulu syntyi tai oikeammin synnytettiin 1800-luvun lopulla kansakoululaitoksen kipeään uuden oppimateriaalin tarpeeseen. Monisatavuotinen kalevalainen musiikki tuli tiensä päähän ja aineistoksi valittiin sekä keskieurooppalaisia että skandinaavisia koululauluja ja suomalaisia kansanlauluja. Useat säveltäjät, kuten Oskar Merikanto, Erkki Melartin ja P. J. Hannikainen tekivät myös tilauksesta uusia lastenlauluja, jotka olivat ajan hengen mukaan valistavia ja kansallisromanttisen ihanteellisuuden leimaamia. Painettu lastenmusiikki koki näin ensimmäisen suuren kukoistuksensa 1900-luvun alussa ja suurin osa tuon ajan lauluista on säilyttänyt elinvoimansa näihin päiviin asti lastenlauluklassikkona. Varsinainen suuri lastenmusiikkia kohdannut uudistus ajoittuu populaarimusiikkia tutkineen Pekka Gronowin (2010, 102–103) mukaan 1950-luvulle. Äänilevyteollisuuden lähtiessä nousuun syntyi uusi, viihdemusiikista ammentava lastenlaulu. Uudet yhtiöt ja levytähdet syrjäyttivät sekä perinteiset että hyvin suosituiksi tulleet Georg Malmstènin lastenlaulut, jotka kattoivat lähes koko lastenmusiikin tarjonnan aina 1950-luvun loppupuolelle saakka. Suomessa alettiin julkaista amerikkalaisia ja englantilaisia lastenlauluja kotimaisina versioina, joista esimerkkeinä mainittakoon tuon ajan suosikkiryhtye Kipparikvartetin levyttämät *Teddy-karhujen huviretki*, *Hauva ikkunassa* ja *Kolme pientä possua*. Eräs innoittaja oli Jalkasen (1992, 191–193) mukaan myös Frank Churchillin luomat Disney-elokuvat, joiden teemasävelmistä julkaistiin lastenlauluja. Jonkin verran joukkoon mahtui myös suomalaisia uusia lastenlauluja, kuten Harry Bergströmin *Mamman pikku pipana*, K. Kirsin *Kimmon puuhevonen* ja Sirkka Valkola-Laineen *Kun kissa on poissa* sekä *Myyrälaulu*.

Toinen merkittävä askel lastenmusiikin historiassa otettiin Jalkasen (1992, 191–193) mukaan 1960-luvulla, kun alettiin kokeilla jazzin ja iskelmän soveltamista lastenmusiikkiin. Näistä esimerkkeinä ovat Brita Koivusen laulamien ja Jaakko Salon säveltämien *Peppi-karhun aamutossut* ja *Peppi-karhun kalamatka* vuodelta 1965, joita pidetään kekseliäinä yrityksinä soveltaa jazz-iskelmän mallia lastenmusiikkiin. Vaikka 1960-luku oli lastenmusiikin levyttämisen osalta melko hiljaista aikaa, uutta oli kuitenkin se, että ensimmäistä kertaa myös lapset pääsivät laulamaan levyille. Kuusikymmentäluvun levylaulajien joukosta ehkä tunnetuin on Mari Laurila, muusikkoperheen lahjakas tytär, jonka kuusivuotiaana levyttämästä *Peppi*

Pitkätossu-laulusta tuli lasten keskuudessa ehdoton suosikki (Gronow 2010, 104). Marjatta Pokelan laulut *Kuvakirja Alppimaasta*, *Lörpötys* ja *Marjalaulu* syntyivät niin ikään Eveliina-tyttären esitettäväksi vuonna 1962.

1970-luvun alussa lastenmusiikki uudistui Jalkasen (1992, 191–193) mukaan kolmannen kerran, kun useilla tahoilla alettiin vastustaa lastenmusiikkiin ja lastenkulttuuriin vakiintuneita rakenteita ja toimintatapoja. Uudistuspyrkimykset olivat sekä sisällöllisiä että tyyllisiä. Perinteisten laulujen ihannemaailman tilalle tulivat lapsen omasta maailmasta lähtevät ideat, mm. lapsen omat spontaanit laulut ja improvisaatiot, niille sukua oleva vapaasti assosioiva nonsense-perinne sekä uusi lastenlyriikka, josta esimerkkinä Kirsi Kunnaksen, Maila Pylkkösen, Kati Kirstinän, Jarkko Laineen ja M. A. Nummisen runot. Tyyli-ideana oli Jalkasen käsityksen mukaan laajentaa musiikin aluetta reilusti aikuismusiikin suuntaan ”lapsen aliarvioimisen välttämiseksi” ja musiikkikuvan rikastuttamiseksi. Lastenlevytuotanto laajenikin valtavasti: vuosikymmenen aikana julkaistiin jopa 50 uutta lastenlevyä. Jalkanen toteaa nousun päättyneen 1980-luvun alussa, jolloin äänitetuotanto muutenkin alkoi vähentyä.

Tällä hetkellä lastenmusiikin kenttä on laaja ja hyvin pirstaloitunut. Levytettyä musiikkia on valtava määrä sen jakaantuessa entistä hienojakoisemmin tietyille ikäryhmille kuuluvaksi. Myös lastenmusiikin tekijäjoukko on nykyaikana monipuolista. 2000-luvun alussa lastenmusiikkikentälle nousi useita nuoria Sibelius-Akatemian kasvatteja, jotka ennen lastenmusiikin tekemistä olivat profiloituneet ”aikuisten” jazzin tai uuden kansanmusiikin parissa (Ahola 2006). Yksittäisten lastenmusiikin tekijöiden lisäksi nykyaikana toimii jonkin verran myös ammattimaisia lastenmusiikkiorkestereita, joista maan ensimmäinen oli vuoden 2001 alussa aloittanut Pentti Rasinkankaan Loiskis-orkesteri. Opettaja-lehden tekemässä haastattelussa Rasinkangas toteaa, kuinka yhteiskunnan ylläpitämänä ja julkista rahoitusta saava Loiskis-orkesteri voi vapaasti ottaa aineksia eri musiikkikulttuureista ja tyyleistä, sillä sen ei tarvitse kilpailla radion ja television tarjoamasta tilasta muiden alan toimijoiden kanssa. Loiskis-orkesterin tarjoama musiikki pyrkii tavoittamaan kuulijoita laajalla skaalalla ja kuten Rasinkangas toteaa, hyvässä tekstissä on sanomaa lasten lisäksi myös aikuisille. (Kaisanlahti 2001.)

Aholan (2006) mukaan uudelle vuosituhannele tultaessa lastenmusiikki onkin alkanut jälleen uudistua ja voidaan puhua jopa neljänestä, modernistisesta, fuusioita hyödyntävästä suuntauksesta. Nykyaikana taiteentekijöitä yhdistää ennen kaikkea monipuolisuus,

genrerajojen ylittäminen sekä tyylien yhdisteleminen jo yksittäisen äänitteekin sisällä. Ahola yhdistää lastenmusiikissa viime aikoina tapahtuneet muutokset suomalaiseen nykykansanmusiikkiin ja sen ulkomailla kasvaneeseen suosioon. Hän kirjoittaa, kuinka nykyajan lastenmusiikissa on vahvistunut kansanmusiikin piirteiden lisäksi myös monenlaiset maailmanmusiikki- sekä jazzvaikutteet, ja monien artistien tuotannossa yhdistyvät jopa kaikki kolme edellä mainittua tyyliä. Esimerkkeinä mainittakoon säveltäjä-pedagogi Soili Perkiön riemukkaat ja tunnelmalliset sävellykset sekä Hannele Huovin kansanmusiikkivaikutteiset laulut. Tyylikkäitä tyylirajojen ylityksiä ja sanoitustaiteen akrobatianäytöksiä esittävät myös Hannu Sepponen sekä yhtyeensä Tohtori Off & herra Dalcroze.

4.2. Lastenmusiikin nykytila ja asema Suomessa

Siitä huolimatta, että lastenmusiikin kirjo on hyvin runsas, lastenmusiikki näkyy ja kuuluu harvoin samassa mittakaavassa kuin muu populaarimusiikki. Monet lasten ja lastenmusiikin parissa toimivat ammattilaiset ovatkin ilmaisseet nykypäivänä huolensa lastenmusiikin tilasta ja tulevaisuudesta Suomessa. Säveltäjä, esiintyvä taiteilija, musiikkikasvattaja ja Sibelius-Akatemian lehtori Soili Perkiö toteaa Opettaja-lehden tekemässä haastattelussa, kuinka media on vienyt lapselta jatkuvasti tilaa tehdä omaa. Hän peräänkuuluttaa lisää huomiota lastenlauluille ja kysyy, miksi lastenmusiikilla ei ole samanlaisia valtakunnallisia palkintoja kuin kirjallisuudella. (Saurama 2007, 36.) Myös Lange (2001, 3) väittää artikkelissaan, että lastenkulttuurin arvostus ja asema on aikojen kuluessa jatkuvasti alentunut. Tästä kertovat hänen mukaansa muun muassa lastenkulttuurin saamat pienet taloudelliset avustukset sekä vähäinen tila mediassa. Samaan johtopäätökseen tultiin myös suomalaisen musiikin päivän seminaarissa maaliskuussa 2005, jossa pohdittiin lastenmusiikin tilaa ja tulevaisuutta. Musiikintekijät olivat huolissaan uuden lastenmusiikin katoamisesta lähes kokonaan radio- ja TV-kanavilta sekä suurten levy-yhtiöiden vähenevästä kiinnostuksesta suomalaisia lastenmusiikkijulkaisuja kohtaan. Huolenaiheet liittyivät myös lasten musiikilliseen ympäristöön, joka on heidän mukaan muuttunut entistä kovaäänisemmäksi ja nopeatempoisemmaksi. (Ahola 2006.)

Lastenmusiikin ja ylipäätään lastenkulttuurin asemasta kertoo Suomessa myös se, että kyseisen kulttuurin asemaa, sisältöjä ja tekijöitä on tutkittu yllättävän vähän. Vasta viime vuosina kiinnostus lastenkulttuuria kohtaan on alkanut hieman lisääntyä ja

yhteiskunnassamme on haluttu ryhtyä aktiivisempiin toimiin lastenmusiikin tilanteen parantamiseksi ja aseman vahvistamiseksi. Opetusministeriö nosti vuonna 2003 lastenkulttuurin edistämisen yhdeksi painopistealueekseen tuleville vuosille. Ministeriössä laadittiin Mari Karikosken ja Esa Rantasen toimittaman *Kulttuuri kasvaa lapsissa* -julkaisun pohjalta erityinen Lastenkulttuuripoliittinen ohjelma (2003), jonka tavoitteena oli antaa suuntaa lastenkulttuurin edistämislle vuosien 2003–2007 väliselle ajalle. Lastenkulttuuripoliittisten ohjelmatyön tärkeänä tavoitteena pidettiin sitä, että lastenkulttuuripoliittikka otetaan osaksi valtakunnassa ja kunnissa toteutettavaa lapsipoliittikkaa, sillä lastenkulttuurilla ja laajemmin koko yhteiskunnan kulttuurilla ajatellaan olevan merkittävä asema lapsen sosialisatioprosessissa sekä tulevaisuuden turvaamisessa. (Lastenkulttuuripoliittinen ohjelma 2003, 2, 30.) Anna Anttilan ja Kaija Rensujeffin julkaisu *Taiteen taskurahat, lastenkulttuurin käsite, linjaukset ja edistäminen* (2009) on puolestaan ensimmäinen laaja selvitys lastenkulttuurin edistämiseen tarkoitetun määrärahan jakautumisesta vuosina 1988–2007. Viime vuonna ilmestyi myös suomalaisen lastenmusiikin historiaa käsittelevä tietokirja *Aika laulaa lapsen kanssa* (2010), joka on tähän saakka laajin lasten musiikkikulttuuria käsittelevä teos.

5. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1. Tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää kahden eri vuosikymmenten lastenlauluissa rakentuvia kuvia lapsesta ja lapsuudesta. Tämän lisäksi mielenkiinnon kohteena on vertailla tutkittujen vuosikymmenten lapsikäsitteitä toisiinsa sekä suhteuttaa lastenlauluista saatua tietoa aiempaan tutkimustietoon. Pysin kiinnittämään huomiota diskurssien mahdolliseen moniäänisyyteen, pysyvyyteen ja toisaalta myös dynaamisuuteen tutkitun ajanjakson kuluessa.

Pääongelma 1:

Millaisia lapsikäsitteitä 1960- ja 2000-lukujen lastenlaulut sisältävät?

Alaongelmat:

1. Heijastuuko *sosiaalisen harmonian ideaali* 1960-luvun lastenlauluissa?
2. Millaisia jännitteitä tai vastakkainasetteluja suhteessa *sosiaalisen harmonian ideaaliin* 1960-luvun lastenlauluista löytyy?
3. Heijastuuko *kompetentin lapsen ideaali* 2000-luvun lastenlauluissa?
4. Millaisia jännitteitä tai vastakkainasetteluja suhteessa *kompetentin lapsen ideaaliin* 2000-luvun lastenlauluista löytyy?

Pääongelma 2:

Millä tavoin 1960- ja 2000-lukujen lastenlaulujen lapsikäsitteet eroavat toisistaan?

Alaongelmat:

1. Mikä lapsessa on pysyvää ja mikä muuttuvaa tutkitun ajanjakson aikana?
2. Millaiseen suuntaan lapsikäsitteet ovat muuttuneet tutkittujen vuosikymmenten näkökulmasta?

5.2. Tutkimuksen lähestymistapa

Tässä tutkimuksessa asetetut kysymykset ohjaavat tutkimaan eri vuosikymmenten lastenlauluissa lapseen liitettyjä merkityksiä. Laadullisia menetelmiä käyttämällä inhimillisen elämämaailman sisältämien merkitysten tutkiminen onnistuu parhaiten (Varto 1992, 14), minkä vuoksi kyseinen lähestymistapa sopii hyvin käytettäväksi tähän tutkimukseen. Juha Suoranta (2007, 253) on samaa mieltä todetessaan, kuinka populaarikulttuurin tuotteiden analyysiin soveltuvaa metodiikkaa kannattaa lähteä etsimään kvalitatiivisesta menetelmäperheestä.⁴ Tässä tutkimuksessa lastenlaulujen sisältämien laatuja lisäksi kiinnostavia ovat kuitenkin myös niiden määrät ja suhteelliset esiintyvyydet aineistossa. Siitä johtuen varsinaisessa analyysissä on hyödynnetty laadullisten menetelmien lisäksi myös kvantitatiivisia menetelmiä.

Tyypillisesti tieteen metodologian kentän ajatellaan jakautuvan näihin kahteen edellä mainittuihin lähestymistapoihin vieläpä siten, että ne olisivat samalla toisensa poissulkevia vaihtoehtoja. Vaikka karkea jaottelu auttaa hahmottamaan yleislinjoja ja tuo näennäistä selkeyttä tieteen metodologian kenttään, se vastaa kuitenkin huonosti todellisuutta. Täysin ”puhdasta” laadullista tutkimusta on vaikea ja miltei mahdotonta toteuttaa, minkä vuoksi lähes kaikissa laadullisissa tutkimuksissa on enemmän tai vähemmän näkyvästi mukana määrällisiä elementtejä, ja vastaavasti määrällinen tutkimus sisältää aina myös laadullisuutta (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Vastakkainasetteluista ja tiukasta dikotomiasta pyritään Tötön (2004, 9–20) mukaan eroon puhumalla esimerkiksi teoreettisesta ja aineistoihin nojautuvasta empiirisestä tutkimuksesta tai kvalitatiivista ja kvantitatiivista tutkimuksesta ikään kuin jatkumona (Alasuutari 2001, 212–214; ks. myös Eskola & Suoranta 1998, 7). Jatkumon toisessa päässä voidaan ajatella olevan vaikutelmanomainen, impressionistinen analyysi ja toisessa päässä puolestaan systemaattinen analyysi. Tämä tutkimus asettuu edellä kuvatun jatkumon keskikohdasta mitattuna selkeästi aineistoa systemaattisesti analysoimaan pyrkivien tutkimusten puolelle. Sitä vastoin asetettujen

⁴ Pertti Alasuutari (2001) puolestaan toteaa, että tärkein yhteys laadullisten menetelmien ja ihmistieteiden välillä on se, että molemmissa selittäminen perustuu ymmärtävään selittämiseen. Selitysmallien ei oleteta esittävän yleisiä lainalaisuuksia, vaan keskeistä on ilmiön paikallinen selittäminen. Tavoitteena on tehdä ymmärrettäväksi juuri tietty historiallisesti ja kulttuurisesti ehdolliseksi ymmärretty asia. (Mt., 55.)

tutkimuskysymysten ja aineiston muodon perusteella luokiteltuna tutkimus noudattaa selkeästi laadulliselle tutkimukselle ominaisia piirteitä.

Kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen tutkimus eivät siis ole toisilleen vastakkaisia vaihtoehtoja, vaan päinvastoin parhaimmassa tapauksessa ne toimivat samassa tutkimuksessa toisiaan täydentävinä lähestymistapoina (Hirsjärvi, Hurme & Sajavaara 2004, 127–128). Edellä mainitut tutkimussuuntaukset ovat tässä tutkimuksessa erilaisia keinoja tuottaa laadullisesta aineistosta raakahavainnot yhdistäviä havaintoja. Pertti Alasuutarin (2001, 214) mukaan erityisesti silloin, kun havaintoyksiköitä on paljon, määrien laskeminen ja tilastollisten suhteiden kvantitatiivinen analyysi laadullisten menetelmien lisänä ovat suositeltavia ja tulosten luotettavuutta parantavia tekijöitä. Laskemisella laadulliseen aineistoon pääsee myös helpommin kiinni kuin vain lukemalla sitä uudestaan ja uudestaan (Saaranen & Puusniekka 2006).

5.3. Aineiston erityispiirteet ja hankkimisen menetelmä

Tässä tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita tekstin avulla tuotetusta todellisuudesta ja merkitysrakennelmista. Analyysin lähtökohtana on sosiaalisen konstruktionismin mukaisesti, että todellisuus ja merkitykset rakentuvat kielen avulla, minkä vuoksi ne ovat muuttuvia ja heijastelevat yhteiskunnassa vallitsevia yleisiä käsityksiä ja kulttuuria. Myös kulttuuri ajatellaan tällaiseksi sosiaalisesti konstruktioksi. Tämän vuoksi lastenlaulut kulttuurin tuotteina ovat tekstejä, joita tulee lukea ja tulkita. Tulkinta ja ymmärrys kulkevat käsi kädessä ja nousevat tietyistä yhteiskunnallisista ja kulttuurisista lähtökohdista.

Tässä tutkimuksessa pyrkimyksenä on löytää jotain kulttuurista ”yleistä” niistä ainutkertaisista tapauksista, joita lastenlaulut sosiaalisen todellisuuden osana ilmentävät. Lähtökohtana on, että lastenlaulujen lapsikäsitteet heijastelevat yhtäältä lauluntekijöiden yksilöllisiä tulkintoja lapsuudesta. Toisaalta, kun kysymys on kulttuurintuotteista, laulujen sisältämät merkityksenannot ja tulkinnat ovat myös kulttuurisia ja ilmentävät näin ollen tiettyä ajallista tapaa puhua lapsuudesta. Lastenlaulut ovat osa yhteiskunnallista neuvottelua, jota käydään kaiken aikaa lapsuuden ja kasvatuksen tulkinnoista ja määrittämisestä. Myös tutkimuksen tulokset syntyvät aina ainutkertaisen prosessin tuloksena ja ovat osaltaan rakentamassa ja muokkaamassa tätä sosiaalista todellisuutta. Tämän on tarkoitus tapahtua

niin, että saatujen tulosten yhteys aineistoon olisi osoitettavissa. Tutkija ei kuitenkaan välttämättä pysty täysin irrottautumaan kohteestaan ja tutkittavasta ilmiöstä, mutta tavoitteena on, että lukija pystyy arvioimaan tutkimusraportin pohjalta tehtyjen tulkintojen ja ratkaisujen luotettavuutta.

Tässä tutkimuksessa suomalaisella lastenmusiikilla tarkoitetaan kaikkea tutkittavien vuosikymmenten aikana suomeksi sävellettyä ja sovitettua lastenmusiikkia. Tällaisia lastenlauluja valittiin tutkimukseen julkaisuvuoden perusteella kaikkiaan 120 kappaletta siten, että tasan 60 niistä oli 1960-luvulta ja toiset 60 kappaletta 2000-luvulta (ks. Liite 1 ja Liite 2). Lastenlaulujen valinta tapahtui arvioimalla laulun sisältöä ja sen antia tutkimuskysymysten näkökulmasta. Sellaiset laulut, joissa lapsi ei ollut osana kokonaisuutta, karsiutuivat tässä vaiheessa pois aineistosta ja tilalle etsittiin uusi, tutkimuskysymysten näkökulmasta antoisampi vaihtoehto. Aineistonkeruuvaiheessa jouduttiin näin ollen tekemään pientä sisällön pika-analyysia, jotta aineistoon valikoituisi mahdollisimman kattava ja tutkimusongelmien kannalta relevantti kokoelma suomalaisia lastenlauluja. Tavoitteena oli kerätä lukumäärältään mahdollisimman suuri aineisto, jotta erilaiset lapsesta tehdyt tulkinnat tulisivat analyysissa selvästi esiin. Tärkeää oli kuitenkin pitää aineiston koko sellaisena, että se mahdollistaisi yhtä aikaa sekä lastenlaulujen syvällisen tarkastelun että tietyt ehdot huomioon ottavan yleistettävyyden.

Tässä tutkimuksessa oletettiin, että vasta julkaisuvuoden jälkeen kyseisestä lastenlaulusta on tullut osa julkista ja yleistä lastenmusiikkikulttuuria. On kuitenkin selvää, ettei pelkästään laulun julkaisuvuoteen tuijottamalla saada selville kaikkea siitä, milloin lastenlaulua on varsinaisesti kuunneltu ja milloin se on mahdollisesti noussut tai jäänyt kokonaan nousematta aikuisten ja lasten suosioon. Joidenkin lastenlaulujen kohdalla on voinut käydä niinkin, että laulujen sanat ovat syntyneet varsinaista julkaisuvuotta aiemmin, mutta jotka on julkaistu vasta sitten, kun niihin on löytynyt sopiva sävelmä. Tutkijana jouduin kuitenkin käytettävissä olevien resurssien ja omien voimavarojeni vuoksi luopumaan liian pitkälle menevistä lastenlaulujen syntyyn ja suosioon johtavista selvittelyistä ja tyytymään pelkkään julkaisuvuoteen lastenlaulujen valintaperusteena. Toisaalta sen tarkempaan selvittelyyn ei tämän tutkimuksen suorittamisen kannalta olisi ollut mielekästä ryhtyä, sillä yksittäisen lastenlaulun julkaiseminen on sellaisenaan yhteiskunnallinen ja kulttuurinen teko heijastaen näin kyseiselle ajalle tyypillistä tapaa käsitteellistää lasta.

Laulut valittiin aineistoon laadulliselle tutkimukselle tyypilliseen tapaan harkitusti ja tarkoituksenmukaisesti. 1960- ja 2000-lukujen lastenmusiikin tekijöiden jäljille päästiin ensinnäkin Pekka Jalkasen (1992) kirjan *Pohjolan yössä* avulla, jossa hän kirjoittaa lastenlauluista ja eri vuosikymmenten lastenlaulujen tekijöistä kattavasti ja monipuolisesti. Lisäksi apuna käytettiin suomalaisen musiikin tiedotuskeskuksen Internet-sivuilla ja Opettaja-lehdessä julkaistuja lastenmusiikkia koskevia artikkeleita (Ahola 2006; Jalkanen 2000; Tolvanen 2000; Kaisanlahti 2001; Saurama 2007) sekä Internetin google-hakua. Lastenlaulujen julkaisuvuoden selvitystyössä ja varmistamisessa tukeuduttiin 1960-luvun osalta pääasiassa Urpo Haapasen (1990) kokoamaan teokseen *Suomalaisten äänilevyjen taiteilijahakemisto 1901–1982*. Kyseinen teos on aakkosellinen luettelo kaikkien suomalaisten taiteilijoiden vuosina 1901–1982 tekemistä teoksista. Sen sijaan 2000-luvun lastenlaulujen julkaisuvuosien tarkistamiseen käytettiin apuna Yleisradion äänilevystön Fono-tietokantaa. Fono.fi-sivusto sisältää kattavat tiedot kaikista Yleisradion äänilevystöön vuodesta 1974 lähtien hankituista äänilevyistä.

Varsinaisten lastenlaulujen sanoitusten löytäminen tapahtui eri vuosikymmenten kohdilla hieman eri tavoin. 1960-luvun lastenlaulujen sanoitukset löytyivät tekijän perusteella pääasiassa vanhoista lastenlaulukirjoista, jotka olivat Tampereen kaupunginkirjastossa varastosäilytyksessä. Osa 1960-luvun lastenlauluista löytyi vain äänitteenä, jolloin kappaleen sanoitukset saatiin selville kuuntelemalla laulua kuulokkeiden avulla ja litteroimalla sanoitukset muistiin. Uusimpien lastenlaulujen sanoitusten käsiin saaminen oli jossain määrin helpompaa, sillä osa laulujen sanoituksista löytyi lauluntekijöiden omilta verkkosivuilta valmiiksi kirjoitettuina. Myös uusimpia lastenlaulukokoelmia oli helpommin saatavilla Tampereen kaupunginkirjastossa. Aineiston keräämisen yhteydessä kaikkien lastenlaulujen sanat kirjoitettiin teostietoineen kahdeksi tekstitiedostoksi vuosikymmen kerrallaan, ja aineistoa kertyi yhteensä 47 sivua.

5.4. Aineiston käsittely ja analysoiminen

Laadullisen aineiston analyysin tarkoituksena on luoda aineistoon selkeyttä ja siten tuottaa uutta tietoa tutkittavasta asiasta. Pyrkimyksenä on ennen kaikkea aineiston tiivistäminen ymmärrettävämpään ja informatiivisempaan muotoon kadottamatta siitä mitään olennaista asetettujen tutkimustehtävien näkökulmasta. (Eskola & Suoranta 1998, 138.) Tässä

tutkimuksessa erilaiset tutkimusstrategiset valinnat perustuvat tutkimuksen tarkoitukseen eli pyrkimykseen lisätä ymmärrystä lapsuudesta yhteiskunnallisena ilmiönä ja sosiaalisena konstruktiona. Tätä tehtävää pyrin toteuttamaan laadullisen sisällönanalyysin sekä oman ymmärrykseni ja tulkintani avulla.

Laadullista sisällönanalyysia voidaan tehdä Tuomen ja Sarajärven (2009, 95) mukaan kolmella eri tavalla: aineistolähtöisesti, teoriasidonnaisesti tai teorialähtöisesti. Merkittävin edellä mainittuja menetelmiä erotteleva piirre on nimenomaan tutkijan suhde teoriaan ja aiempiin tutkimuksiin. Tässä tutkimuksessa aineistoa on analysoitu teoriasidonnaisen sisällönanalyysin avulla, joka käytännössä tarkoittaa vuoropuhelua tutkimusaineiston sekä aiemman tutkimuksen ja teoriakirjallisuuden kesken. Ensiksi oltiin kiinnostuneita aineistosta itsestään, kunnes analyysin loppuvaiheessa, niin kutsutussa abstrahointivaiheessa, empiirinen aineisto pyrittiin suhteuttamaan aiempaan tutkimustietoon ja teoreettisiin käsitteisiin. Aineiston pelkistämisen, ryhmittelyn ja abstrahoinnin tukena tässä tutkimuksessa käytettiin myös kvantifiointia.

Sisällönanalyysia käsittelevistä metodioppaista on yleisesti ottaen eroteltavissa erilaisia orientoitumistapoja, joissa kaikissa lähdetään alustavasta tulkinnasta ja edetään hermeneuttisen kehän mukaisesti merkityskokonaisuuksien jäsentämiseen ja tulkintaan (ks. esim. Miles & Huberman 1984, Laine 2001, Siljander 1988). Alustavaa tulkintaa varten luin aineistoni alusta loppuun useaan kertaan. Samalla kirjoitin itselleni erilliseen tekstitiedostoon muistiin yleisiä mielikuvia siitä, mistä aineisto puhui, mikä oli sen yleinen viesti ja millaisten asioiden ja huomioiden varaan oman graduni tulokset näyttäisivät tämän ensituntuman pohjalta rakentuvan. Etenin aineiston analyysissa vuosikymmen kerrallaan siten, että ensin syvennyin 1960-luvun lastenlauluihin ja vasta sen jälkeen 2000-luvun lastenlauluihin. Tutustumisen jälkeen seurasi aineiston pelkistäminen eli reduceoiminen. Tässä vaiheessa aineistosta poimittiin ja ryhmiteltiin erilliseen tekstitiedostoon kaikki tutkimustehtävän kannalta olennaiset asiat ja ilmaukset. Sitä ennen määritettiin analyysiyksikkö, joka tässä tutkimuksessa tarkoitti yhden lauseen mittaista lapsesta tehtyä tulkintaa. Suoranta ja Eskola (1998, 155–156) kutsuvat tätä kyseistä vaihetta koodaamiseksi ja se on heidän mukaansa aineiston systemaattista läpikäymistä tutkimuskysymysten määrittämässä viitekehyydessä.

Alkuperäisten ilmausten ryhmittelyssä päädyttiin erottelemaan sekä 1960- että 2000-lukujen kohdalla se, liittyikö ilmaus yleisesti ottaen lapseen vai oliko kyseessä nimenomaan tytön tai

pojan sukupuolispesifi ominaisuus. Taustalla on sekä aiemmin kandidaatintyössä (2009) että teoriaosassa esille tuotu ajatus 1960-luvun kasvatukselle tyypillisestä tiukasta sukupuolisidonnaisuudesta ja toisaalta myös niistä kasvatukseen tulleista tasa-arvopyrkimyksistä, jotka vuosisadan loppua lähestyttyä alettiin vähitellen ymmärtää sukupuolineutraalisuutena (ks. esim. Gordon & Lahelma 1992; Koski 2001; Koski 1999; Palmu 1992; Takala 1960; Tähtinen 1992). Tässä tutkimuksessa haluttiin kiinnittää huomiota lapsen sukupuolen näkyvyyteen tai vastaavasti näkymättömyyteen eri vuosikymmenten lastenlauluissa ja vertailla saatuja tuloksia toisiinsa. Tämän lisäksi aineistosta kerättiin ilmauksia, jotka liittyivät lapsuuteen sekä lapsen ja aikuisen väliseen suhteeseen. Perusteena on se muutos, joka on tapahtunut vanhempien ja kasvatuksen välisessä suhteessa 1900-luvun alusta vuosituhannen vaihteeseen tultaessa (ks. esim. Alanen 2009; Koski 2001; Tähtinen 1992; Qvortrup 1995). Tässä vaiheessa kerätyt ilmaukset identifioitiin ryhmittelyjen perusteella siten, että lapsesta, tytöstä, pojasta, aikuisen ja lapsen välisestä suhteesta sekä lapsuudesta kertovien tulkintojen fontit olivat eriväriset. Näin tehtiin siksi, että myöhemmissä analyysin vaiheessa niiden yhteys alkuperäiseen luokkaan olisi helposti tunnistettavissa, mikäli mielenkiintoa herättäviä yhteyksiä alkaisi esiintyä.

Analyysin toisessa vaiheessa aineistosta koodatut alkuperäisilmaukset käytiin tarkasti läpi ja niistä alettiin etsiä samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Tuomi ja Sarajärvi (2009) kutsuvat tätä analyysin vaihetta aineiston klusteroinniksi eli ryhmittelyksi. Samaa asiaa tarkoittavat ilmaukset ryhmiteltiin ja yhdistettiin alaluokiksi sekä nimettiin luokan sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Luokitteluyksikkönä oli joko tutkittavan ilmiön ominaisuus, piirre tai käsitys. Luokittelun yhteydessä alkuperäisestä ilmauksesta muotoiltiin samalla pelkistetympi ja ymmärrettävämpi ilmaus, mutta mitään tulkintaa ei tässä vaiheessa kuitenkaan tehty. Alla olevassa taulukossa on esimerkki siitä päättelyketjusta, jossa alkuperäiset ilmaukset on koottu tietyllä perusteella yhteen ja luokalle on pyritty antamaan mahdollisimman hyvin kuvaava määritelmä. Esimerkki on 1960-luvun lastenlaulujen analyysistä. Seuraavan sivun taulukossa (Taulukko 3) esitetyt ilmaukset viittaavat edellä mainittuun alustavaan luokitteluun. Eri sukupuoleen viittaavat ilmaukset on tässä tapauksessa tyttöjen kohdalla kursivoitu ja poikien kohdalla lihavoitu.

Taulukko 3. Pelkistettyjen ilmausten ryhmittely ja alaluokan nimeäminen.

PELKISTETTY ILMAUS	ALALUOKKA
Uimarilla olo on niin hilpeä. (13)	Lapsen
Lapset ovat tyytyväisiä, kun kadonnut kissanpentu löytyy. (39)	positiivisuus ja
Lapsi kiiruhti riemuiten (45)	iloisuus
Lapsi riemuitsee (48)	
<i>Pikku-Minnalla on silmät nauravaiset ja hymykuoppaiset posket (41)</i>	
<i>Minna nauraa. (41)</i>	
<i>Peppi Pitkätossu nauraa. (51)</i>	
Pikkuinen pihan poika on iloinen (5)	
Poika saa lohikäärmeen nauramaan. (5)	
Veljet vahtii vesikielin ja tyytyväisin mielin Leena-muorin leivontaa. (32)	
Pikku hottentotti nauroi, kun rosvot ottivat jalat alleen.(33)	

Eskolan ja Suorannan (1998, 175–182) mukaan tämän tapaisessa analyysissä voidaan ajatella olevan kyse myös teemoittelusta, jonka avulla tekstiaineistosta on mahdollisuus saada esille kokoelma erilaisia vastauksia tai tuloksia esitettyihin kysymyksiin. Teemoittelu ei kuitenkaan sinänsä ole kovin pitkälle menevää analyysia ja johtopäätöksiä ne eivät yleensä osoita. Tämän vuoksi analyysia jatkettiin pidemmälle ja syntyneitä alaluokkia alettiin ryhmitellä pääluokiksi samalla tavalla menetellen kuin edellä. Syntyneet pääluokat ovat toisin sanoen tutkittavana olevasta ilmiöstä muodostettuja teoreettisia käsitteitä. Tätä vaihetta kutsutaan toiselta nimeltään aineiston abstrahoinniksi (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110–113) tai kuten Eskola ja Suoranta (1998, 182–186) toteavat, tyypittelyksi. Siinä edetään alkuperäisinformaation käyttämistä kielellisistä ilmauksista teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin. Seuraavassa taulukossa (Taulukko 4) on esimerkki 2000-luvun aineiston analysoinnin nimenomaisesta vaiheesta.

Taulukko 4. Alaluokkien yhdistäminen pääluokaksi.

ALALUOKKA	Ilmausten lukumäärä	Ilmauksia yhteensä	PÄÄLUOKKA	Suhteellinen osuus (N=367)
Lapsi haluaa auttaa toisia	2	48	Sosiaalinen sopuisuus, ystävällisyys ja auttavaisuus	13,10 %
Lapsi on hyväntahtoinen	9			
Lapsi rohkaisee ja kannustaa muita	7			
Lapsi kykenee yhteistyöhön	13			
Lapsi kykenee neuvottelemaan	4			
Lapsi on yhteisöllinen	3			
Lapsi hoivaa ja huolehtii	4			
Lapsi vaalii ihmissuhteita	6			

Teoriaohjaava analyysi perustuu abduktiiviseen päättelyyn, mikä tarkoittaa sitä, että myöhemmässä analyysin vaiheessa siihen tuodaan teoria ja ilmiöstä aikaisemmin tiedetty. Se, missä vaiheessa teoreettiset kytkennät tehdään, riippuu Tuomen ja Sarajärven mukaan (2009, 100) täysin tutkijasta. Tässä tutkimuksessa teoria otettiin analyysin tueksi vasta abstrahointivaiheessa. Tällöin aineistosta luotuja teoreettisia käsitteitä ryhdyttiin suhteuttamaan aiemmin teoriassa esitettyyn jaotteluun tutkittavina oleville vuosikymmenille tyypillisistä tavoista käsitteellistää lasta. Tätä varten laskettiin ja taulukoitiin alaluokkiin ryhmiteltyjen pelkistettyjen ilmausten lukumäärät, jolloin voitiin määrittää myös pääluokkien suuruudet ja suhteelliset osuudet suhteessa koko pelkistettyjen ilmausten muodostamaan

joukkoon. Abstrahointivaiheessa luodut pääluokat koottiin lopuksi taulukkoon, minkä avulla varsinainen tulosten raportointi oli helpompaa ja luotettavampaa.

5.5. Tutkimuksen luotettavuus

Tieteellisen tutkimuksen onnistuneisuutta ja luotettavuutta arvioidaan yleensä puhumalla tutkimuksen reliabiliteetista ja validiteetista. Tällaiset teknistä onnistuneisuutta mittaavat arviointikriteerit eivät kuitenkaan Klaus Mäkelän (1990, 47–48) mukaan kerro paljoakaan laadullisen tutkimuksen tieteellisestä arvosta eikä niitä voi näin ollen perinteisesti ymmärrettynä siihen soveltaa. Laadullisen tutkimuksen arvioinnissa tulisikin hänen mukaansa kiinnittää huomiota ennen kaikkea aineiston merkittävyyteen ja riittävyteen sekä analyysin kattavuuteen, arvioitavuuteen ja toistettavuuteen. Eskola ja Suoranta (1998, 211–213) taas ovat sitä mieltä, että laadullisen tutkimuksen arvioinnissa on kysymys koko tutkimusprosessin luotettavuudesta. He käsittelevät laadullisen tutkimuksen luotettavuutta uskottavuuden, siirrettävyyden, varmuuden ja vahvistuvuuden käsitteiden kautta. Uskottavuus on ajatuksellisesti hyvin lähellä validiteettia ja sillä he tarkoittavat tutkijan tekemien tulkintojen ja päätelmien aitoutta. Siirrettävyydessä on kysymys tutkimustulosten yleistettävyydestä eli tulosten sovellettavuudesta toiseen kontekstiin. Tutkimuksen varmuus puolestaan tarkoittaa sitä, että tutkija pyrkii ottamaan huomioon ja tekemään näkyväksi tutkimuksen tekoon mahdollisesti vaikuttavat ennako-oletukset. Vahvistuvuus taas on ajatuksellisesti hyvin lähellä reliabiliteetin käsitettä ja se tarkoittaa lyhyesti määriteltynä sitä, että saadut tulokset saavat tukea aikaisemmilta tutkimuksilta.

Lastenlaulut eivät olleet minulle täysin uusi ja tuntematon tutkimuskohde, sillä olin perehtynyt niihin jo pari vuotta aiemmin kandidaatintyötä tehdessäni. Tuolloin kiinnostukseni kohteena olivat viiden eri vuosikymmenen lastenlaulut 1960-luvulta 2000-luvulle ja niiden sisällöissä tapahtuneet muutokset. Kandidaatintyössä lastenlaulujen sisältöjä analysoitiin kuitenkin hyvin yleisellä tasolla ja ajatuksena oli, että myöhemmin pro gradu -tutkielmassa tutkimuskohteeseen syvennyttäisiin tarkemmin ja rajatumasta näkökulmasta. Tätä työtä aloittaessani minulla oli siis jo etukäteen jonkin verran ymmärrystä eri vuosikymmenten lastenlauluista. Se helpotti ainakin työhön ryhtymistä ja kentän uudelleen haltuun ottamista vaikka lapsuuden rakentuminen niissä oli minulle vielä tuolloin täysin vieras aihealue.

Erilaisesta lähestymistavasta ja käytetystä aineistosta johtuen aiempi tietämys ei näin ollen myöskään voinut koitua uhaksi tämän tutkimuksen uskottavuudelle.

Tässä tutkimuksessa aineisto koostui yhteensä 120 lastenlaulusta, joista 1960-luvun osalta käytettiin muutamaa samaa laulua, mitä kandidaatintyössä. Muilta osin aineisto oli minulle uutta, mikä oli tärkeä seikka tutkimuksen varmuuden vahvistamisessa. Lastenlaulut ovat siinä mielessä erityislaatuinen tutkimusaineisto, että ne ovat olemassa sellaisinaan tämän tutkimuksen tekemisestä ja tekijästä riippumatta. Näin ollen kuka tahansa muu tutkija voi halutessaan koota täysin samanlaisen aineiston ja suorittaa vastaavanlaisen tutkimuksen siitä. Toisin sanoen tutkijana en ole itse ollut vaikuttamassa aineistona olevien laulujen syntyyn ja muotoutumiseen missään vaiheessa. Pertti Alasuutarin (2001) mukaan voisi jopa ajatella, että tällainen aineisto on tietyssä mielessä ihanteellisin, sillä siinä tutkittava kohde ei häiriinny tutkimuksen suorittamisesta (Alasuutari 2001, 84). Aineistonkeruuvaiheessa tutkija saa tarkastella tutkimuskohdettaan ikään kuin ulkopuolisena ja pystyy paremmin välttämään nimenomaan laadulliselle tutkimukselle tyypillisen ongelman, jossa tutkijalla on suuri houkutus elää turhankin voimallisina tunnoin tutkimuskohteensa elämänrytmissä (Hakala 2007, 19–20).

Varsinainen aineiston kerääminen mielenkiinnon kohteena olevien vuosikymmenten näkökulmasta oli toisaalta helppoa ja toisaalta vaivalloista. 2000-luvulla julkaistujen laulujen kokoaminen aineistoon oli nopeaa tarjonnan monipuolisuuden ja runsauden vuoksi. Sitä vastoin 1960-luvun osalta se oli hankalampaa, sillä kuten aiemmin teoriassa todettiin, vuosikymmen oli laulutuotannon osalta kohtuullisen hiljaista aikaa. 1960-luku yhteiskunnallisen kehityksen nivelvaiheena olisi ehkä antanut olettaa motivaation olevan korkealla laulutuotannon uudistamisen ja muokkaamisen suhteen, mutta todellisuudessa näin ei kuitenkaan ollut ja varsinainen lastenlaulujen tuotantopiikki osuikin vasta seuraavalle vuosikymmenelle. Pidin kuitenkin tärkeänä pitäytyä alkuperäisessä tavoitteessani tarkastella nimenomaan 1960- ja 2000-luvuilla julkaistujen lastenlaulujen sisältämiä lapsikuvia ja jouduin lopulta näkemään paljon vaivaa kattavan ja monipuolisen aineiston saamiseksi. Tiukasta aikarajauksesta jouduin 1960-luvun kohdalla hieman joustamaan. Analyysiin otettiin mukaan seitsemän lastenlaulua, jotka on julkaistu 1950-luvun viimeisinä vuosina. Tällöin lastenlaulujen julkaisuvuodet asettuivat tarkalleen ottaen vuosien 1957–1969 ja 2000–2009 välisille ajoille. Tulkintojen ja johtopäätösten kannalta tällä ei kuitenkaan ole merkitystä, sillä yhteiskunnan ja kulttuurin kehitys on luonteeltaan pikemminkin hidas prosessi kuin jyrkkä

katkos. Näin ollen oli perusteltua olettaa, että edellä esitettyjen vuosien väliin jäävinä aikoina julkaistut lastenlaulut heijastelevat luotettavasti mielenkiinnon kohteena olevien ajankohtien yhteiskunnallisia ja kulttuurisia käsityksiä lapsuudesta.

Aineiston riittävyyden arviointi liittyy keskeisesti kysymykseen tutkimuksen tarkoituksesta, joka tässä tutkimuksessa oli ennen kaikkea tehdä näkyväksi eri vuosikymmenten lastenlaulujen sisältämiä lapsuuden tulkintoja. Tällainen kertomusten kirjo ei heijastu viidestä eikä kymmenestäkään laulusta, vaan sen esille saamiseen tarvittava aineisto täytyy olla määrällisesti paljon suurempi. Aineiston kokoa arvioitaessa on otettava huomioon myös se, että lastenmusiikki koskettaa musiikkigenrenä hyvin laajasti eri-ikäisiä lapsia, jolloin laulujen kirjo on todella monipuolista ja laadultaan eritasoista. Näin ollen laulujen anti voi vaihdella tutkimuskysymysten näkökulmasta erittäin hyvästä todella huonoon. Tämän voimakkaan vaihtelevuuden huomasin jo pari vuotta sitten kandidaatintyötä tehdessäni, jolloin eri vuosikymmenien lastenlauluja kerättiin puolet vähemmän. Tästä seurasi, että tulkintojen ja johtopäätösten tekeminen oli metodisesti hieman hankalaa. Tässä tutkimuksessa kandidaatintyössä kohdattu ongelma pyrittiin ratkaisemaan ensinnäkin ottamalla aineistoon vain tutkimuskysymysten kannalta relevantilta tuntuvia lastenlauluja sekä kaksinkertaistamalla laulujen lukumäärää. Tavoitteena oli, että erilaiset lapsesta käytävät diskurssit tulisivat näin vahvemmin ja selkeämmin esille. Vielä suuremman aineiston kerääminen olisi erityisesti 1960-luvun kohdalla aiheuttanut ongelmia laulutuotannon vähyden vuoksi.

Kaksinkertaistamalla lastenlaulujen määrää lauluista saatiin samanaikaisesti esiin sekä selvää toistuvuutta että diskurssien monipuolisuutta. Aineistosta tehdyt tulkinnat eivät perustuneet satunnaisiin poimintoihin, vaan samankaltaiset ilmaukset voitiin ryhmitellä selkeästi erilaisiin luokkiin, joita yhdistelemällä muodostettiin yläluokkia ja edelleen pääluokkia. Tulosten luotettavuutta paransi ennen kaikkea laadullisten ja määrällisten analyysimenetelmien yhdistäminen, mikä toi tutkimukseen tietynlaista täsmällisyyttä samalla, kun tutkimuskohteesta oli mahdollista saada laajempi ja kattavampi kuva. Tosin edellä mainituista seikoista huolimatta jotkut luokat jäivät edelleen melko pieniksi (ks. Taulukko 8 ja Taulukko 9), ja niiden tulkinnassa tutkijan oli noudatettava erityistä varovaisuutta.

Tässä tutkimuksessa aineiston analysointi tehtiin teoriasidonnaisen sisällönanalyysin sekä kvantifioinnin avulla. Kuten aiemmin todettiin, teoriasidonnainen analyysi ei perustu suoraan

teoriaan, mutta kytkennät siihen ovat selvästi havaittavissa (ks. myös Eskola 2007, 162). Tässä tutkimuksessa aineistosta tehdyille löydöksille on etsitty teoriasta selityksiä ja vahvistuksia samalla, kun on tehty myös huomioita empirian vastaamattomuudesta aiempiin tutkimuksiin. Näin on voitu välttää aineistolähtöiselle analyysille tyypillinen vaikutelma havaintojen sattumanvaraisuudesta ja intuitiivisuudesta sekä vastaavasti teorialähtöiselle sisällönanalyysille ongelmallinen analyysin ”lukitseminen” teorian avulla jo etukäteen. Haasteellisena vaiheena sisällönanalyysissa koin erityisesti yläluokkien yhdistelemisen pääluokiksi ja teoreettisten käsitteiden muotoilemisen kyseisille pääluokille. Siinä vaiheessa aineistoa jouduttiin tiivistämään runsaasti, mikä tietysti edellytti tutkijalta sekä rohkeutta että kykyä luottaa omiin tulkintoihin. Tässä tutkimuksessa olen kuitenkin pyrkinyt antamaan lukijalle mahdollisimman tarkan kuvan kaikista niistä toiminnoista, jotka ovat johtaneet raportoituihin tuloksiin. Tutkijan päättelyprosessia on pyritty tekemään näkyväksi ensinnäkin kuvaamalla tarkasti tehdyn systemaattisen sisällönanalyysin vaiheet sekä antamalla esimerkkejä aineiston klusteroinnista ja teoreettisten käsitteiden muodostamisesta. Erittelemällä luokitteluprosesseja sekä esittämällä tulkintojen tukena aineistosta poimittuja sitaatteja lukijalle annetaan mahdollisuus päästä käsiksi analyysin ominaispiirteisiin sekä tutkittavana olevaan ilmiöön. Analyysin luotettavuutta lisää edellä mainittujen seikkojen lisäksi myös analyysiyksikön määrittäminen ja käyttäminen aineiston luokittelussa. Tästä seuraa, että analysoinnissa havaintoyksiköt on identifioitu ja niiden määriä on voitu laskea. Kvantifioinnin tulokset on koottu myös taulukoihin (Taulukko 8 ja Taulukko 9), joista lukija näkee, mihin tulosten tulkinta oikein perustui. Kvantifioimisella pystyttiin tässä tutkimuksessa näin ollen parantamaan tutkimuksen luotettavuutta ja lisäämään sen toistettavuutta.

Luonteeltaan tämä tutkimus on tutkijan konstruoima kertomus kaikista analysoiduista lastenlauluista. Analyysin yhteydessä ja tuloksia raportoidessa olen kuitenkin pyrkinyt osoittamaan, että lapsesta puhutaan tietynä vuosikymmenenä tietyillä tavoilla ja tietynlaisia asioita painottaen. Tuloksena esitetyt lapsikuvat voivat olla oikeita tai vääriä, mutta joka tapauksessa ne ovat niitä, jotka ovat ohjanneet lastenlaulujen tekijöitä niiden luomisessa. Lapsuuden kulttuurisia kuvia ei tulisikaan samaistaa lasten todellisuudeksi, sillä ne ovat kuitenkin tulkintoja ja viittaavat parhaimmillaan tietyn aikakauden, jonkin yhteiskunnallisen ryhmän tai yksilön muodostamiin käsityksiin lapsista ja lapsuudesta. Ajattelen, että nämä kulttuuriset käsitykset ovat olleet osa yhteiskunnallista lapsuutta ja vaikuttaneet omalta osaltaan lasten omaan itseymmärrykseen sekä aikuisten suhtautumistapaan lapsiin. Kulttuurintuotteiden yhteiskunnallinen ja kulttuurinen paikka tosin voi tosin Mäkelän (1990,

49) mukaan vaihdella ajasta toiseen, mikä asettaa rajoituksia tulosten siirrettävyydelle. Esimerkiksi 60-luvun kaupalliseen joukkolevikkiin yltäneet lastenlaulut ilmentävät lastenmusiikkikulttuuria eri kohdasta kuin 2000-luvun valtiollisen tuen varassa tuotetut lastenlaulut. Tässä tutkimuksessa aineiston merkittävyyttä pyrittiin parantamaan keräämällä lastenlauluja mahdollisimman monesta lähteestä, jolloin kokoelmaan kertyi yhtä lailla sekä yksittäisen lauluntekijän että raha-avustuksia saaneen orkesterinkin tekemää lastenmusiikkia.

6. TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tässä luvussa esitellään suorana kuvauksena 1960- ja 2000-lukujen lastenlaulujen sisältämät lapsuuden tulkinnat. Laadullisen sisällönanalyysin ja kvantifioinnin avulla 1960-luvun lastenlauluista saatiin kuuden ja 2000-luvun lastenlauluista neljän teeman kokonaisuudet, jotka käydään seuraavissa alaluvuissa läpi kronologisessa järjestyksessä. Temaattisten kokonaisuuksien jälkeen seuraavassa luvussa vertaillaan eri vuosikymmenten lastenlauluissa esiintyneitä lapsuuden tulkintoja toisiinsa samalla, kun pyritään kiinnittämään huomiota sekä piirteiden pysyvyyteen että dynaamisuuteen tutkitun ajanjakson aikana. Mikään seuraavissa alaluvuissa esitettävistä lapsuuden tulkintoista ei esiintynyt yksinään yhdessäkään alkuperäisessä lastenlaulussa vaan ne linkittyivät toisiinsa muodostaen kussakin laulussa ainutkertaisia tulkintarepertoaareja lapsuudesta. Aineistosta erotetut teemat ovatkin hajottamisen ja uudelleen rakentamisen kautta tiivistettyjä esimerkkejä siitä, miten lapsuutta 1960- ja 2000-luvuilla olisi voitu käsitteellistää.

6.1. Lapsuus 1960-luvun lastenlauluissa

1960-luvun lastenlaulukokoelmassa teemat ja tunnelmat vaihtelevat ja osassa lauluista välittyy selvästi perinnelauluille tyypillinen ihanteellisuus ja kotimaisuus, kun taas toisissa rajoja pyritään aktiivisesti rikkomaan ja vakiintuneita rakenteita vastustamaan. Tästä johtuu, että laulukokoelma sisältää myös keskenään ristiriitaisia tulkintoja lapsuudesta. Jotta tämä aineiston moniäänisyys tulisi parhaiten esille, aineistosta konstruointiin kaikkiaan kuusi keskeisintä teemaa, joiden nimet ja suhteelliset osuudet on esitetty seuraavalla sivulla olevassa taulukossa.

Taulukko 5. 1960-luvun lastenlaulujen lapsuusdiskurssit.

AINEISTOSTA KONSTRUOITU TEEMA	HAVAINTOJEN LUKUMÄÄRÄ	SUHTEELLINEN OSUUS
Spontaani, itseään viihdyttävä ja aktiivinen lapsi	56	23%
Ystävällinen, auttavainen ja sopuisa lapsi	48	20%
Keskeneräinen lapsi	46	19%
Nöyrä ja kuuliainen lapsi	36	15%
Tottelematon lapsi	29	12%
Ylpeä, rohkea ja urhoollinen lapsi	27	11%

Vallitsevin lastenlauluissa esiintynyt tulkinta konstruoi lapsen spontaanina ja aktiivisena itsensä viihdyttäjänä. Lastenlaulujen maailmassa leikki ja aktiivinen tekeminen ovat erottamaton osa lapsen arkea ja elämää. Leikkiessään ja touhutessaan lapsi kuvataan myös iloiseksi ja vapautuneeksi, joka joissain tapauksissa vasta yön saapuessa malttaa luopua mukaansa tempaavista leikeistään. Tässä tulkinnassa korostuu ennen kaikkea lapsen viattomuus ja lapsuuden ihanteellisuus. Lapsuus kuvataan huolettomaksi elämänvaiheeksi, johon jokainen lapsi on oikeutettu ja jota aikuisen tehtävä on suojella ja varjella. Huolet ja murheet katsotaan kuuluvan aikuisten maailmaan, jolloin lapsuudesta tulee aikaa, kun pienet ihmiset touhuavat ja käyttävät mielikuvitustaan rajattomasti kenenkään kyseenalaistamatta.

Lastenlaulujen maailmassa toinen vahvana heijastunut käsitys lapsuudesta kuvaa lapsen hyväntahtoisena, sosiaaliseen sopuisuuteen pyrkivänä ja yhteisöllisyyttä rakastavana yksilönä. Tämän käsityksen mukaan lapsi on perusolemukseltaan hyvä ja hyvään taipuvainen, joka ottaa toiset ihmiset huomioon ja kykenee vaivattomasti muiden kanssa yhteistyöhön. Riidat ja konfliktit vältetään neuvottelemalla sekä olemalla ystävällinen toisille ihmisille. Prososiaalinen käyttäytyminen ohjaa lasta myös auttamaan toisia sekä osoittamaan toiselle hellyyttä ja hoivaa. Erityistä tämän lapsuuden tulkinnan kohdalla on se, että lähes poikkeuksetta siihen kuuluvat piirteet liitetään ennen kaikkea tytön sukupuolispesifeiksi ominaisuuksiksi.

Lähes yhtä voimakkaana lastenlauluissa esiintyi myös tulkinta lapsesta keskeneräisenä ja hierarkiassa alempiarvoisena suhteessa vanhempaan. Tällöin myös lapsuuden ajatellaan olevan ikään kuin välivaihe matkalla aikuisuuteen, jonka lopullinen arvo ja onnistuneisuus paljastuvat vasta sosialisatioprosessin päätyttyä. Lapsen keskeneräisyyttä korostavassa

diskurssissa ei tehdä eroa sukupuolten välillä, koska sekä tyttöjen että poikien ajatellaan olevan tässä mielessä samalla viivalla. Keskenenäisyys tosin ilmenee eri sukupuolilla hieman eri tavoin. Siinä missä tyttö kuvataan heikoksi, avuttomaksi ja pieneksi äidin pirpanaksi, joka tarvitsee äidin hoivaa ja huolenpitoa, pojalle annetaan ohjeita ja opasteita siitä, miten eletään hyvä elämä. Täyttä kompetenssia vailla oleva lastenlaulujen lapsi ihmettelee ja kyselee, on utelias ja haluaa jakaa aikuisen kanssa mieltään askarruttavia asioita. Lapsen ja aikuisen välisestä sosiaalisesta ja henkisestä kuilusta kertovat myös ne lukuisat lastenlauluissa olevat kohdat, joissa lapsen ja aikuisen ajatukset sekä intressit eivät kohta.

Perinteisintä ja aiemmille vuosikymmenille tyypillistä lapsuuden tulkintaa edustaa neljäs, lapsen nöyryyttä ja kuuliaisuutta korostava diskurssi. Nöyrä ja puhdassydäminen lapsi kykenee malttamaan mielensä ja on kuuliainen vanhemmilleen. Mielen hallintaan liittyy myös ruumiin hallinta ja sitä kautta terveellisten elämäntapojen noudattaminen. Siisti, terve ja ahkera lapsi on merkki hyvästä ja tasapainoisesta elämästä, jossa aikuinen on lapselle selkeä auktoriteetti ja lapsi kasvatustoimien passiivinen kohde. Tässä käsityksessä tyttö- ja poikalapset saavat hieman eri tavoin painottuneita ominaisuuksia. Tyttölapseen kohdistui erityisesti siistiin ja huoliteltuun ulkonäköön viittaavat ilmaukset, kun taas poikalapsen kohdalla painottui hieman tyttöjä enemmän ahkeruus ja mielen maltti.

Ainoa marginaaliin jäävä lapsen negatiivisia piirteitä esittävä lapsuuden tulkinta kuvaa lapsen tottelemattomana ja itsepäisenä, joka vastustaa myös vanhempien tahtoa ja neuvoja. Lähes poikkeuksetta tämän teeman piirteet kiinnittyvät poikalapseen, kuten myös seuraavan, lapsen ylpeyttä, rohkeutta ja urhoollisuutta korostavan diskurssin. Kahdessa laulussa on jopa erikseen maininta siitä, kuinka tyttöjä pelottaa tai kuinka tytöllä rohkeus pettää. Rohkeus, urhoollisuus ja suuruuskuvitelmat itsestä kietoutuvat lastenlaulujen maailmassa yhteen. Kiinnittyessään poikaan nämä piirteet luovat vaikutelmaa vahvoista ja kestävästä yksilöistä, jotka pärjäävät ja menestyvät tulevaisuudessa myös kodin ulkopuolella olevalla elämänalueella.

6.1.1. Vapaat, iloiset ja aktiiviset lapset

Lapsen aktiivisuus, spontaanisuus ja iloisuus ovat 1960-luvun lastenlauluissa keskeisin lapsen perusolemukseen liittyvä piirre. Yli viidennes (23 %) viittauksista sijoittuu tähän nimenomaiseen kategoriaan. Lapsi kuvataan lauluissa touhukkaaksi omassa elämänpiirissään,

mihin liittyy myös kyky viihdyttää itse itseään. Nämä tulevat hyvin esille esimerkiksi Marjatta Pokelan laulussa Pajunkissoja pääsiäiseksi (1966), jossa lapsi viettää aikaansa ulkona ja löytää rantatieltä ojan vierestä kauniita pajunkissoja. Hän päättää kerätä niistä kimpun ja kertoo sitten pääsiäisenä koristelevansa niillä kodin pöydän. Sirkka Valkola-Laineen (1959, Heikin vesivärit) laulussa Heikki puolestaan on päättänyt ryhtyä maalaamaan vesiväreillä. Laulussa kerrotaan, kuinka Heikki maalaa ”*vihreen nurmikon, ruusun kukinnan. Lentävän joutsenen, ylle taivaan sinisen, taivaanrantaan auringon.*” Touhukkaan ja aktiivisen lapsen diskurssissa lapsuutta kuvataan nostalgisesti ja ihanteellisesti. Lapsuuden ajatellaan olevan aikaa, jota luonnehtivat ennen kaikkea vapaus ja huolettomuus. Tämä lapsuuden tulkinta ei myöskään erottele eri sukupuolia toisistaan, jolloin aktiivisuudesta, spontaanisuudesta ja toimeliaisuudesta tulee universaaleja, kaikkien lasten perusolemusta luonnehtivia piirteitä. Tulokset näyttävät tukevan käsitystä (ks. esim. Tähtinen 1992), jonka mukaan 1960-luvulta lähtien kasvatuksessa alettiin painottaa lapsessa olevaa kehityspotentiaalia sekä aktiivisuutta. Molemmissa lauluissa lapsi kuvataan myös hyvään taipuvaisena toimijana, joka ajattelee kauniita asioita ja ylläpitää hyvää yhteisöä. Tässä ajattelussa on jotain samaa kuin Kosken (2001) aapisten ja lukukirjojen kertomuksista konstruoiman sosiaalisen harmonian ideaalin kanssa.

Lapsen aktiivisuus ja touhukkuus tiivistyy erityisen hyvin Marjatta Pokelan (1966) laulussa Lumisota alkaa. Siinä pojat ryhtyvät talvisella pakkassäällä leikkimään yhdessä lumisotaa. Lumesta rakennettiin lumilinna ja muuri, jonka vartijoina pojat seisoivat kukin vuorollaan puolustaan rakennelmaa jopa tappelun uhalla. Tyttöjen ja poikien välille luodaan laulussa jännitteitä kertomalla, kuinka tytötkin pääsevät poikien rakentamaan lumilinnaan, mikäli tuovat heille mukanaan mehua ja pullaa. Lumilinnaleikin lomassa lapset laskettelivat myös liukumäessä sekä hyppivät hyppymäessä suksilla. Laulusta heijastuu vahvasti myös yhteisöllisyys, jonka osallisuudessa lapsella on hyvä olla. Me-muodon käyttö luo vaikutelmaa yhteisestä hauskanpidosta, jossa kaikki saavat olla mukana ja ketään ei jätetä ulkopuolelle. Laulusta heijastuu myös se poikiin kohdistuva rohkeuden ja urhoollisuuden vaatimus, jota tyttölapsiin ei lastenlaulujen maailmassa liitetä. Laulun ensimmäisessä säkeistössä jokaista poikaa kehoitetaan ryhtymään lumisotaleikkiin ja mikäli näin ei tapahdu, pelkuri saa osakseen porukalla annetun lumipesun.

Leikki liitetään 1960-luvun lastenlauluissa vahvasti lapseen ja lapsuuteen. Leikkiminen on lapselle luonteenomaista, spontaania ja ikään kuin itsestään selvyys. Vain unella on valta

vaientaa ihmislasten leikit, kuten Marjatta Pokelan laulussa Keijukaisen kehtolaulu (1962) lauletaan. Tietyissä tapauksissa edes aikuisen pyyntö lopettaa ei saa lasta luopumaan leikeistään, kuten käy esimerkiksi laulussa Villin lännen villitys (Saukki & Oravat 1962). Leikkimisen luonnollisuus tulee hyvin esille myös laulussa Saukin syntymäpäivä (1963), jossa Nestori, Simeoni ja Elmeri ovat ostaneet itselleen sähköjunan: *”Ja juna meillä on, ja rata meillä on, se pähkinöitä tuo, nyt nojatuolin luo ja olohuoneessa on rautatie”*. Leikin vetovoimaa ei voinut vastustaa Saukkikaan, joka toteaa pojille: *”Niin, oikeastaan tuo on aika mukavan näköistä. Minua on aina kiinnostaneet nuo mekaaniset lelut. Laitetaan tuo sivurata tuonne noin ja sitten tuohon vaihde ja tuohon semafoori ja tähän tulis asema, eikö niin? Ja ja sitten, menes hakemaan vähän lisää kiskoja Elmeri!”*

Kuten alussa todettiin, leikkimisen lisäksi lapsen perusolemusta luonnehtii tässä diskurssissa erityisesti iloinen ja huoleton mieli. Malmstènin laulussa Opin uimaan (1959) on lämmin kesäpäivä ja lapset ovat menneet järven rantaan uimaan. Sisko- ja veikko-kullat eivät pelkää vettä, vaan uivat ja polskuttelevat iloisina ja huolettomina: *”Toden totta on niin hauska leikki tää, veessä leikitellä vesielävää, sorsan lailla kellutella, saukon lailla sukellella, uimarilla olo on niin hilpeä. Hilpeästi uiskennellaan, pyöritään ja polskutellaan, hellepäivän pölyt virta vei.”* Lapsen iloon ja riemuun viitataan myös esimerkiksi Sirkka Valkola-Laineen laulussa Pikku-Minnan marjat (1974). Siinä kerrotaan, kuinka Minnalla on nauravaiset silmät, hymykuoppaiset posket sekä naurava suu. Samoin Peppi Pitkätossu esittelee itsensä iloisesti ja huolettomasti: *”Kaikki on vinksin vonksin tai ainakin heikun keikun. Arvaas oikun eikun, kuka on, joko arvaat sen?-- Tässäpä Peppi Pitkätossu, nauraa hah hah haa.”* Lapsen positiivisuus ja iloisuus yhdistyvät lastenlaulujen maailmassa vapautteen ja huolettomuuteen. Tässä lapsuuden tulkinnassa näyttää olevan yhtymäkohtia myös 1800- ja 1900-luvuille tyypillisiin lapsuuden ihanteellisuutta korostaviin puhetapoihin, joihin myös Prout (2005) teoksessaan viittaa.

6.1.2. Yhteisölliset, ystävälliset ja auttavaiset lapset

Selkeimmin sosiaalisen harmonian ideaali näkyy lastenlaulujen maailmassa siinä lapsuuden tulkinnassa, joka kuvaa lapsen yhteisölliseksi ja yhteistyöhön kykeneväksi kaikkien ystäväksi. Ystävyys ja toisen auttaminen kietoutuvat lastenlaulujen maailmassa toisiinsa ja tuottavat sosiaalista sopuisuutta sekä armollista ilmapiiriä hyvin pitkälle samaan tapaan, mitä Leena Kosken (2001) tutkimuksessakin. Auttavaisesta ja ystävällisestä lapsesta kerrotaan

esimerkiksi Georg Malmstènin (1963) lastenlaulussa, jossa lapsi kutsuu lintua luokseen tuodessaan tälle ruokaa: *”Lennä, lennä tänne lintunen, pieni lintunen, sievä lintunen. Lennä, lennä luokse lintunen, ruokaa sulle tuon. Ei nyt suruja, mulla on muruja, myöskin jyviä, oikein hyviä.”* Ystävällisyys ja toisen huomioon ottaminen ei rajoitu lastenlaulujen maailmassakaan pelkästään ihmisiin, vaan se liitetään myös luontoon ja eläimiin, kuten aapisten ja lukukirjojen kertomuksissakin. Ystävyys ja ystävällisyys synnyttävät myös hyvää toimintaa ja sosiaalista lämpöä, kuten Malmstènin (1963) edellä siteeratussa laulussa lopulta tapahtuu. Hyväntahtoinen ja toiset huomioon ottava lapsi pyytää pientä lintua laulamaan ja ilahduttamaan itsensä lisäksi myös muita ihmisiä: *”Sitten kun oot syönyt lintunen, pieni lintunen, laulat meille kai. Laula isälle, laula äidille, laula minulle, meille kaikille.”*

Yhteinen tekeminen ja tavaroiden lainaaminen ovat esimerkkejä, joiden kautta lastenlauluissa rakennetaan hyvää yhteisöä ja yhteisöllisyyttä. Brita Koivusen (1960) lastenlaulussa lapset lainaavat tandempyörän ja polkevat sillä mummolaan auringon paistaessa pilvettömältä taivaalta: *”Polkupyörän lainasimme sillä näin me ajellaan, mutta minne, vaikka sinne, missä tie vie mummolaan. Minä poljen, sinä ohjaat, niin kuin tanssi matka käy, mummolaan kun pyöräilemme pilven hattaraa ei näy.”* Yhteistyö sujuu vaivattomasti ja ongelmitta, mistä seuraa, että molemmilla lapsilla on huoleton ja iloinen mieli. Sillä, keneltä lapset ovat polkupyörän lainanneet, ei ole merkitystä. Sosiaalisessa harmoniassa ystävä on luotettava ja toisen auttaminen sekä tavaroiden antaminen ovat ideaalin toteuttamisen ja lisäämisen keskeisiä tapoja (ks. myös Koski 2001, 93). Yhteistyöstä kertovat myös monet muut 1960-luvun lastenlaulut, joista esimerkkeinä mainittakoon Marjatta Pokelan (1966) Lumisota alkaa sekä Saukin ja pikkuoravien (1964) Jee Jee Jee. Näissä lauluissa yhteisyyttä ja yhteenkuuluvuutta tuotetaan rakentamalla yhdessä lumilinnaa, laskemalla porukalla talvella liukumäessä sekä soittelemalla yhteisessä sähkölankabändissä. Yhteinen toiminta ja sosiaalinen aktiviteetti ovat myös Kosken (2001, 118) mukaan kuuluneet vahvasti 1960-luvun lapsen elämään.

Kuten edellä todettiin, lapset muodostavat tyypillisesti keskenään leikkiessään ja touhutessaan erikokoisia porukoita, joissa he pitävät hauskaa yhdessä. Tärkeintä on olla ystävällinen kaikille, jopa pilvelle ja auringolle, kuten Malmstènin (1963) Mikki-Hiiri lentäjänä -laulussa lauletaan. Tässä laulussa ystävyys pilveen ja aurinkoon saavutettiin kuitenkin vasta pienen lepyttelyn jälkeen. Taivaalla koneineen lentelevä Mikki ei nimittäin piitannut synkeästä pilvestä, vaan porhalsi koneineen suoraan untuvaan, mistä pilvi vihastui suuresti. Tuokion

tuumailtuaan Mikki päättää näyttää pilvelle parhaimmat temppunsa ja kutsua pilven hänen kanssaan tanssiin. Tilanne päättyy, kun pilvi toteaa hymyillen Mikille: *”Ootpa sä mestari lentämään! Vieläkin parrassa tunnen mä sen, kuinka silmukka tehdään iloinen.”* Sosiaalisen harmonian rikkoo tässä tapauksessa toisen huomioimatta jättäminen. Harmonian palauttamiseksi tarvitaan lepyttelyä, suostuttelua ja toisen huomioimista. Toinen esimerkki lapsen kyvyistä ylläpitää sosiaalista harmoniaa löytyy Sirkka Valkola-Laineen (1959) laulusta Heikin vesivärit. Laulussa vesivärit alkavat kiistellä siitä, kuka heistä olisi kaikkein tarpeellisin tulevassa maalauksessa. Heikki ratkaisee vesivärien välille syntyneen kiistan toteamalla sovittelevasti: *”Hiljaa vaan, hiljaa vaan, kaikkia nyt tarvitaan.”*, ja käyttää maalauksessaan kaikkia vesivärejään.

Lapsen yhteisöllisyyttä sekä pyrkimystä yhteisöllisyyteen kuvastaa edellä mainittujen esimerkkien lisäksi myös se, että laulujen kertojina on tyypillisesti joko monikkomuotoinen me-kertoja tai sitten minäkertojan lisäksi jokin toinen henkilö. Mikäli tämä toinen henkilö nimetään lauluissa, se on tyypillisimmin äiti. Kosken (2001, 115) havainnoista poiketen 1960-luvun lastenlauluissa äidin ja isän roolit näyttäytyvät vielä hyvin sukupuolistereotypian mukaisina puhtaina kategorioina: äiti ei käy töissä kodin ulkopuolella vaan ennen kaikkea hoivaa ja huolehtii, ruokkii, pesee ja puhdistaa, kuuntelee lapsen murheet ja lohduttaa. Näin käy kaikkiaan kahdeksassa laulussa, joista esimerkkeinä mainittakoon Brita Koivusen Polkupyörä (1960), Marjatta Pokelan Oma äiti kulta (1966) sekä Sirkka Valkola-Laineen Tuutulaulu (1959). Isä sen sijaan käy töissä eikä näin ollen ole yhtä paljon läsnä lapsen arjessa, mitä äiti. Lapsen suhde isään ei kuitenkaan jää lastenlaulussa etäiseksi. Läheisestä suhteesta kertovat muun muassa ne lastenlaulujen katkelmat (Pokela 1966; Laurila 1966; Saukki & Oravat 1963; Saukki & Oravat 1964; Saukki & Oravat 1962), joissa isä ryhtyy innoissaan leikkiin lapsensa kanssa.

Yhteisö, johon lapsi ensisijaisesti kuuluu, on perinteinen ydinperhe vanhempineen ja sisaruksineen. Vanhemmat kuuluvat tässä tulkinnassa lapsen luonnolliseen ympäristöön ja elämään samalla, kun luodaan mielikuvaa lapsen ja vanhemman välisestä ihanteellisesta suhteesta. Ihanteellisuutta korostetaan lisäksi toteamalla kaikkiaan viidessä laulussa, kuinka koti vanhempineen on lapsen paras paikka maailmassa. Kuten edellä todettiin, lastenlaulujen maailmassa äidin rooli kasvattajana ja lapsen ensisijaisena hoivaajana korostuu. Myös Tähtisen (1992) tutkimassa psykologisen kasvatusmoraliteettikauden kasvatuskirjallisuudessa painottui äidin primaarisuus ja merkitys lapsen tasapainoiselle kehitykselle. Samoin Kosken

(2001; 1999) tutkimuksessa sukupuolten väliset erot asettuvat vielä selkeästi aikuisten maailmaan. Aapisten ja lukukirjojen kertomuksissa äiti esitetään erityislaatuisena sosiaalisten suhteitten muotona ja kantajana, kun taas isä tuo turvallisuutta sekä takaa kodin ja ulkopuolisen maailman toimivan suhteen.

Äidin ja äitiyden symbolinen tärkeys korostuu ennen kaikkea Marjatta Pokelan lauluissa Kuvakirja Alppimaasta, Tonttu vai Nukku-Matti ja Oma äiti kulta. Äiti on lapsen ystävä, joka kuuntelee lapsen asioita, on läsnä lapsen elämässä ja tekee ympäröivää todellisuutta lapselle ymmärrettävämmäksi. Lauluista huokuu äidin lämmin ja rakastava suhde omaan lapseen, ja lasta puolestaan opetetaan olemaan kiittollisuuden velkaa äidilleen:

Lapsi: Vauva-aika mennyt on, vartuin vanhemmaksi, päässä kahden palmikon silkinauhaa kaksi.

Isä: Kuka monta kertaa niin, solmi silkit suortuviin?

Lapsi: Kuka muu kuin äiti vain, oma äiti kulta.

(Pokela, M. 1966. Oma äiti kulta.)

Katkelmassa lapsi ja isä rakentavat yhdessä kuvaa äidistä, joka huolehtii lapsestaan ja pyrkii omalla toiminnallaan vahvistamaan lapsessa tämän sukupuolen mukaisia piirteitä (ks. Takala 1960). Laulussa todetaan, kuinka äiti ratkaisee lapsen pulmat, ohjaa ja opettaa sekä sulkee syliinsä, kun lapsella on surullinen mieli. Lopuksi vielä kerrotaan, kuinka arkisten asioiden lisäksi äiti huolehtii myös lapsen hengellisestä tilasta sekä ohjaa lastaan pysymään oikealla tiellä: ”Koti paras paikka on täällä maailmassa. Äiti sanoo: Parempi koti taivahassa! Kuka osaa parhaiten, opettaa sen lapselleen? Kuka muu kuin äiti vain, oma äiti kulta.” Muissa lapsen ja äidin ihanteelliseen suhteeseen viittaavissa lastenlauluissa (Pokela 1965, Mörrimöykky; Valkola-Laine 1967, Toko; Valkola-Laine 1967, Pikku-Minnan uniloru; Puhtila 1960, Siili menee lypsylle) tällaista hurskaan ja hengellisen äidin kuvaa ei kuitenkaan rakenneta.

6.1.3. Rohkeat pojat ja hyväntahtoiset tytöt

Aiemmista tutkimuksista poiketen (vrt. Koski 1999; Gordon & Lahelma 1992) 1960-luvun lastenlaulujen maailmassa tytöt ja pojat erotetaan vielä selkeästi toisistaan ja heille asetetaan omia elämänalueita sekä toivottuja sukupuolispesifejä ominaisuuksia. 1960-luvulta lähtien

kasvatukseen tulleet tasa-arvopyrkimykset eivät lastenlaulujen maailmassa ole tarkoittaneet sukupuolen häivyttämistä vaan päinvastoin sukupuolen mukainen kategorisointi näyttää kuuluvan vielä voimakkaasti tuon ajan lapsuuteen ja kulttuurisiin käsityksiin kasvatuksen tavoitteista. Aapisten ja lukukirjojen maailmassa tällainen sukupuolen mukainen kategorisointi ilmeni voimakkaana itsenäisyyden ajan alun aapisissa ja lukukirjoissa, kun taas sosiaalisen harmonian ideaalissa sitä ei enää juurikaan esiintynyt (Koski 2001, 50–51, 71–72). Gordon ja Lahelma (1992) ovat myös havainneet sukupuolen hävinneen lähes kokonaan peruskoulun opetussuunnitelmista tasa-arvon edistämisen myötä, joka kasvatuksessa ymmärrettiin heidän mukaan sukupuolineutraalisuutena (vrt. Palmu 1992).

Lastenlaulujen maailmassa merkittäviä toimijoita ovat myös nimetyt lapset, minkä vuoksi viittauksia sukupuoleen on niistä selkeästi löydettävissä. Tytöt ja pojat määritetään laulussa hieman eri tavoin ja heihin liitetään universaalien, kaikkia lapsia määrittävien piirteiden lisäksi myös erityisiä sukupuolispesifejä ominaisuuksia. Merkille pantava tulos 1960-luvun lastenlauluissa on lisäksi pojan hieman tyttöä korostuneempi asema. 60 laulun kokoelmassa tyttöön viitattiin kaikkiaan 14 laulussa, kun taas poika mainittiin 26 laulussa. Lastenlaulujen maailmassa pojan tuli kasvaa rohkeaksi ja urhoolliseksi mieheksi, joka ei valita ääneen ja jonka tuleva tehtävä asettuu kodin ulkopuolelle. Poikiin liitettävä rohkeuden vaatimus tulee hyvin esille Marjatta Pokelan (1966) laulussa Lumisota alkaa, kun pojat haastavat toisiaan ulos lumisotasille: *”Lumisota alkaa, nyt ulos joka veikko, pakkanen ei pelota eikä pyrypeikko. Ken ei ryhdy leikkiin, se porukalla pestään, vaikka oisi puhdas entisestään.”* Yhteisön paine ei anna mahdollisuutta perääntyä ja mikäli kutsusta siitä huolimatta kieltäytyy, saa osakseen muiden poikien pilkan sekä porukalla annettun lumipesun. Rohkean pojan kuvaa rakennetaan samassa laulussa lisäksi kertomalla, kuinka epäilyt Pertin pelkuruudesta osoittautuvat täysin turhiksi tämän lasketellessa tuulen lailla alas korkeasta hyppymäestä. Lastenlaulujen maailmassa tyttölapselle arkuus ja varovaisuus sitä vastoin sallitaan. Kahdessa laulussa mainitaan erikseen, kuinka *”Leenakin lasketteli suorana letti, vaan hyppyriissä rohkeus petti”* (Marjatta Pokela 1966, Lumisota alkaa) ja kuinka *”leuat tärisee ja tytöt värisee”* kun poika mennä prutkuttaa omalla ”motskarillaan” (Sirkka Valkola-Laine 1967, Motskarilaulu).

Tyttöjen sukupuolispesifejä ominaisuuksia ovat lastenlaulujen maailmassa erityisesti auttavaisuus, epäitsekkyys ja hyväntahtoisuus. Toisin kuin sosiaalisen harmonian ideaalissa (vrt. Koski 2001, Launonen 2000, Tähtinen 1992), kyseiset piirteet eivät lastenlauluissa määriykään universaaleiksi, kaikkia lapsia luonnehtiviksi piirteiksi. Poikkeuksetta ne

viittaavat tyttöön uusintaen samalla perinteistä stereotyyppistä hyvän tytön ja naisen ideaalia (ks. Koski 1999). Sirkka Valkola-Laineen (1967) laulu Toko kertoo sairaasta Toko-lampaasta, joka juoksee itkien lasten luokse hakemaan apua vaivoihinsa. Auttavainen ja empaattinen Anni-tyttö rientää auttamaan: ”*Kuumemittaria tässä ihan tarvitaan, tulee vaikka tuhkarokko, tuumii huolissaan.*” Samoin Sauvo Puhtilan (1960) ihanteellisessa lastenlaulussa Maija antaa siiliäidille maitoa, kun hän kannu kaulassaan juoksee lypsylle pienet lapsukaiset perässään. Vastaavasti P. L. Saarisen laulussa Katso kenguru loikkaa (1963) kerrotaan, kuinka hellä ja sievä tyttö olisi halunnut antaa kengurun kyydissä matkaansa taittavalle pojalle suikon. Suukko jäi kuitenkin tytöltä antamatta kengurun huiman vauhdin vuoksi.

Selkeimmin tyttöjen ja poikien väliset erot tulevat esiin lastenlaulujen maailmassa rohkeuden lisäksi myös itsearvostukseen liittyvissä asioissa. Aktiivisuuteen, ylpeyteen ja itsensä arvostamiseen viittaavat ilmaukset liitetään lastenlaulujen maailmassa lähes poikkeuksetta poikaan. Pojille on tyypillistä, että he tuntevat oman kyvykkyytensä ja arvostavat itseään. Kyseisiin ominaisuuksiin viitataan esimerkiksi Malmstènin laulussa Mikki-Hiiri lentäjänä (1963) sekä Saukin & Pikkuoravien lauluissa (1962) Pikkuoravien kuuraketti sekä Jee Jee Jee. Siinä missä Mikki toteaa harjoittelun näkyvän hänen lentotaidoissaan pikkuoravat kertovat, kuinka heillä on jo valmiina sitä taitoa ja tekniikkaa, jota avaruusmatkailu vaatii. Nestorin, Elmerin ja Simeonin sähkölankabändikin nauttii esiintyvien taiteilijoiden mielestä suunnatonta suosiota kuuntelijoiden keskuudessa.

Tytön ja pojan olemuksien stereotyyppisen kategorisoinnin lisäksi lastenlauluista löytyy myös satunnaisia viittauksia lasten keskinäiseen erilaisuuteen ja eriarvoisuuteen (vrt. Koski 2001). Esimerkiksi Olavi Virran (1961) Hottentottilaulussa lauletaan Afrikassa asuneesta pojasta, joka oli ”*musta, kuin pesty noella.*” Ulkonäön lisäksi myös pojan vaatteet poikkesivat hyvin paljon Kallen vastaavista, sillä Huua Kotin kerrotaan kulkeneen ”*melkein paljain navoin.*” Hieman neutraalimpaa vertailua tehdään Marjatta Pokelan (1966) Orvon kehtolaulun lisäksi Jan Johanssonin (1969) laulussa Peppi Pitkätossu, jossa Peppi arvioi olevansa kaikkia muita vahvempi ja voimakkaampi. Orvon kehtolaulussa puolestaan surraan orpolapsen turvattomuutta ja kylmää kohtaloa. Laulussa kerrotaan, kuinka toiset lapset nukkuvat onnellisina kodeissaan, kun taas orpolasta ei tuudita kukaan. Tässä tutkimuksessa lasten luokittelu ei kuitenkaan ollut mitenkään silmiinpistävästä siitä huolimatta, että Onnismaa (2010) on todennut sen olleen keskeinen osa tuon ajan lapsuuden rakentamista.

6.1.4. Keskeneräiset lapset

Sukupuolten stereotyyppinen erottelu ilmenee kohtuullisen selkeänä lapsen keskeneräisyyttä korostavassa lapsuuden diskurssissa. Lastenlaulujen maailmassa poikia pyritään sosiaalistamaan kodin ulkopuoliseen työhön, kun taas tyttöjen keskeneräisyys korostuu näiden tarvitsemassa hoidossa ja huolenpidossa. Brita Koivusen laulussa *Lohikäärme Puff* (1964) pojan kasvatukseen liittyvä erityinen sukupuolispesifi tavoite tulee hyvin esille. Laulun lopussa todetaan, kuinka: *”lohikäärmeet lentää, mutta pojat varttuvat: leikin aika loppuu, työhön pojat tarttuvat.”* Sama toistuu esimerkiksi Marjatta ja Martti Pokelan (1959) laulussa *Laula kukko*, jossa Peltoniemen pikku poikaa kehoitetaan vielä leikkimään, kun on vielä lapsi: *”Kunhan aikuiseksi vartut auran kurkeen vielä tartut.”* Lauluissa työ liitetään selkeästi aikuisuuteen kuuluvaksi ja lapsuus nähdään elämänvaiheena, jolloin pojilla on oikeus leikkiä ja heidät on vapautettu työnteosta.

Tytön keskeneräisyyttä luonnehtivat puolestaan viittaukset avuttomaan, (äidin) hoivan ja huolenpidon kohteena olevaan pienokaiseen: *”Hippastillaa happastillaa Pikku-Minna paitasillaaan, masu täynnä, kylvetetty, sänkyyn viety, hellitelty, korvatyyny pehmitelty (...)”* (Valkola-Laine 1967, *Pikku-Minnan uniloru*). Laulun Minna-tyttöä ei kuvata aktiiviseksi tai oma-aloitteiseksi eikä häneen kohdisteta erityisiä urhoollisuuden tai rohkeuden vaatimuksia. Minnan hellyyden ja hoivan tarvetta pidetään ikään kuin itsestään selvyytenä, sitä ei kyseenalaisteta eikä laiminlyödä. Toisaalta laulusta välittyy se tyttölapseen kohdistuva kiltteyden vaatimus, jota poikiin ei lastenlaulujen maailmassa yhtä selkeästi aseteta. Kahdessa laulussa (Saukki & Oravat 1960; Saukki & Oravat 1962) käy nimittäin niin, että aikuisen saatellessa veljeksiä sänkyyn, nämä alkavatkin vastustella eivätkä suostukaan aikuisen tahtoon. Lasten nukuttaminen ei onnistu satujen kertomisesta ja muista aikuisen käyttämistä apukeinoista huolimatta.

Tällaista keskeneräisen, vajaavaltaisen ja hierarkiassa alempiarvoisen lapsen kuvaa rakennetaan kaikkiaan noin viidesosassa kaikista lastenlaulujen lapseen viittaavista ilmauksista. Diskurssissa on jossain määrin yhtymäkohtia perinteiseen sosiologiseen lapsuuskäsitykseen, jossa lapsi määritellään sen kautta, mitä hän ei vielä ole tai miksi hän on sosialisatioprosessin kautta tulossa (human becoming) ja jossa lapsuuden ajatellaan olevan ikään kuin välivaihe matkalla aikuisuuteen (ks. Prout 2005, James, Jenks & Prout 2002, Alanen 1992). Lastenlauluissa aikuinen ohjaa ja opastaa lasta samalla, kun lapsi on utelias ja

kiinnostunut ympäristöstään sekä erilaisista elämään liittyvistä asioista: ”*Mitenkähän lumpeet kelluu veden pinnalla, ja yhtä kevyt korento on niiden rinnalla. Maailmassa monta on ihmeellistä asiaa, se hämmästyttää, kummastuttaa pientä kulkijaa.*” (Pokela, 1963). Tätä sukupuolten välistä problematiikasta Keskenikäisyyden lisäksi kaikkiaan yhdeksässä lastenlaulussa kuvataan lasten ja aikuisten maailmojen eriytyneisyyttä ja kohtaamattomuutta. Tällä lapsuuden tulkinnalla on sosialisatioidean lisäksi tietyssä mielessä yhtymäkohtia myös Strandellin (2000) mainitsemaan lapsuuden erityistämiskehitykseen. Toisaalta sen voi tulkita heijastavan sitä vuosisadan puolivälin jälkeen tapahtunutta käännettä, jonka seurauksena alettiin Anttilan ja Rensujeffin (2009) mukaan painottaa lasten kykyä kasvaa ja kehittyä (ks. myös Launonen 2000).

6.1.5. Nöyrät vs. tottelemattomat lapset

Sosiaalisen harmonian ideaalista poikkeavin ja samalla lastenlaulujen sisältämistä lapsuusdiskursseista vanhanaikaisin tulkinta korostaa lapsen nöyryyttä ja kuuliaisuutta sekä vanhemman selkeää auktoriteettiasemaa lapsen yli. Tämän käsityksen mukaan lapsi malttaa mielensä, on vanhemmilleen kuuliainen, noudattaa terveellisiä elämäntapoja ja on ahkera toimissaan. Lastenlauluissa mielen maltti ja itsensä hillintä näkyy esimerkiksi Marjatta Pokelan ja George de Godzinskyn (1966) laulussa Leena-muori leipoo. Siinä lapset seuraavat tarkkaavaisena vierestä, kun Leena-muori pyörittelee taikinasta munkkeja ja leipoo leipiä nenä ja posket porossa. Lapset utelevat leipojalta: ”*Kelle leivot, Leena-muori, pyörität pyryharakkaa?*” Vaikka vastaus jää lapsilta saamatta, mielensä he kyllä malttavat ja vieläpä iloisiin mielin: ”*Pii, pii piparkakut. Leivoksill`on kermahatut. Veljet vahtii vesikielin, tyytyväisin mielin.*” Sirkka Valkola-Laineen laulussa Elli, velli ja karamelli (1967) sama teema toistuu useaan kertaan. Ellin, Pirkon ja Mikon teki mieli herkkuja, mutta herkut sanoivat lapsille: ”*Älä syö, älä syö, älä syö! Älä syö mua tyhjään masuusi, olen hieno ja vieno ja pienoinen, tahdon kelliä, kelliä keinuen, paljon velliä, velliä alla.*” Samalla, kun lapsi jättää herkun syömättä, hän tulee noudattaneeksi myös terveellisiä elämäntapoja, joita Kosken (2001) tutkimuksen mukaan alettiin korostaa erityisesti 1950-luvulta lähtien.

Kuten aapisten ja lukukirjojen maailmassa (ks. Koski 2001), 1960-luvun lastenlauluissa esiintyy selkeästi kaksi ruoka-kategoriaa: terveellinen ravinto ja epäterveelliset herkut. Sirkka Valkola-Laineen laulussa Pikku-Minnan yö kerrotaan Minna-tytön terveellisistä elämäntavoista toteamalla, kuinka aamulla herättyään Minna syö puuron. Maija puolestaan

kertoo Saukki-sedän lastentunnilla syövänsä joka aamu kaurapuuroa ja hiihtävänsä kouluun kesät talvet (Saukki & Oravat 1960). Myös Pikku-Anja kertoo pitävänsä paljon kaurapuurosta, kuten kissansakin. (Saukki & Oravat 1960, Saukki-sedän lastentunti.) Terveellisen ravinnon syömisen seurauksena lapsi jaksaa jälleen touhuta, leikkiä ja olla aktiivinen. Brita Koivusen laulussa Polkupyörä (1960) kerrotaan, mitä terveellisen ruuan nauttimisesta seuraa: *”Eväspussin äiti meille mukaan muisti ojentaa, syötyämme levähdämme, sillä siitä voimaa saa.”*

Siisteys ja puhtaus ovat teemoja, jotka mainitaan kaikkiaan kolmessa laulussa ja jotka liitetään vain ja ainoastaan tyttölapseen. Marjatta Pokelan laulussa Oma äiti kulta (1966) tytöllä kerrotaan olevan päässään kaksi palmikkoa, jotka on kiinnitetty kauniilla silkkinauhoilla. Pitkä letti on myös Leenalla (Marjatta Pokela 1966, Lumisota alkaa), joka laskettelee muiden lasten kanssa talvella liukumäkeä. Lapsen ulkonäöstä kertovia määreitä lauluissa esiintyy kuitenkin verrattain vähän ja pojan kohdalla niitä ei ole ollenkaan. Ulkonäköön ja puhtauteen liittyvät asiat näyttäisivät 1960-luvun lastenlauluissa olevan ikään kuin itsestään selvyys, joita ei ole nähty tarpeelliseksi korostaa saati sitten opettaa, toisin kuin aapisten ja lukukirjojen kertomuksissa (Koski 2001).

Merkille pantavaa 60-luvun lastenlauluissa on kuitenkin se, että enkelilapsen diskurssi saa rinnalleen myös täysin päinvastaisia piirteitä korostavan pahan lapsen diskurssin. Nöyryyden, tottelevaisuuden ja viattomuuden myyttiä aletaan rikkoa erityisesti 60-luvun loppupuolella julkaistuissa lauluissa. Pahan lapsen diskurssissa lapsi kuvataan tottelemattomaksi ja ilkikuriseksi, jolta löytyy omaa tahtoa ja tarpeen vaatiessa myös periksiantamattomuutta. Tällaisia lapsen pahaan puoleen ja tottelemattomuuteen viittaavia ilmauksia lastenlauluista löytyi kaikkiaan 29. Erityisen selvästi kyseiset piirteet tulevat esiin Sauvo Puhtilan lastenlauluissa, joista esimerkkinä mainittakoon laulu Jöröjukasta (1960). Siinä Nestori, Simeoni ja Elmeri eivät jaksu kuunnella Saukin kertomia satuja, sillä kaikki vanha rasittaa ja he tahtoisivat jotain uudempaa. He alkavat laulaa Saukin mielestä aivan liian räikeää ja kovarytmistä musiikkia, minkä vuoksi hän pyytää poikia lopettamaan: *”Voivoivoi, ei se nyt sovi ollenkaan, että laulatte tuollaisia lauluja. Laitatte kaikki vakavatkin asiat leikiksi. Lopettakaa heti, tai minä en enää leiki teidän kanssanne. Ei, ei, ei, hiljaa pojat! Lopettakaa nyt!”* Pojat eivät piittaa Saukin käskyistä, vaan jatkavat laulamistaan ja musisointiaan. Samalla he myös kyseenalaistavat aikuisen auktoriteettiaseman, jolloin myytti lapsen ja vanhemman välisestä ihanteellisesta suhteesta särkyä. Lapsen ilkikurisuuteen viitataan

puolestaan Marjatta Pokelan laulussa Vaarin saari (1965). Siinä kerrotaan, kuinka isovelji on uhannut tehdä tuhmaa korkeassa honkapuussa olevalle harakanpesälle. Pahanteko jää kuitenkin pojalta tällä kertaa tekemättä, koska pesä on rakennettu liian korkealle puun oksalle.

Lastenlaulujen maailmassa hyvän ja pahan lapsen erot tulevat ilmi heidän teoissaan. Hyvä, nöyrä ja kuuliainen lapsi ei tee pahaa toisille, ei riko sääntöjä eikä kapinoi vanhemman auktoriteettiasemaa vastaan. Paha lapsi sitä vastoin on tottelematon ja saattaa langeta pahantekoon. Jossain määrin edellä kuvatuilla nöyrän ja kuuliaisen sekä tottelemattoman lapsen diskursseilla on yhtenevyyttä Kosken (2001, 66) vuosisadan alun aapisista ja lukukirjoista konstruoimien hyvän, heikon ja pahan lapsen tyyppien kanssa. Tosin lastenlaulujen maailmassa nämä pahan lapsen piirteet liitetään lähes poikkeuksetta poikaan, kun taas tyttölapsesta käytävä diskurssi muistuttaa enemmänkin hyvän lapsen tyyppiä. Toisaalta pojan ajatellaan olevan myös nokkela ja kekseliäs, minkä vuoksi hän kykenee selviämään itsenäisesti tai muiden samassa tilanteessa olevien kanssa hankalistikin tilanteista. Malmstènin (1963) laulussa poika keksii, miten saa vihaisen pilven leppymään. Samoin Nestori, Elmeri ja Simeoni saavat ovelasti huijattua Saukkia tämän yrittäessä nukuttaa heitä illalla. Pojat päättivät leikkiä nukkuvaa Saukin kertoessa heille unettavaa iltasatua, kunnes Saukki nukahti viimein itse poikien sängyn viereen. Laulu loppuu, kun joku pojista toteaa hiljaa muille: *”Taisi nukahtaa jo. Peitä hänet hyvin.”*

Seuraavan sivun taulukko näyttää vielä kokoavasti 1960-luvun lastenlaulujen sisällönanalyysin ja kvantifioinnin tulokset.

Taulukko 6. Lapsuuden tulkinnat 1960-luvun lastenlauluissa.

AINEISTOSTA HAVAITTU LAPSUUDEN TULKINTA JA SEN SISÄLTÄMÄT TEEMAT	ILMAUSTEN LUKUMÄÄRÄ (N=239)
<i>Spontaani, itseään viihdyttävä ja aktiivinen lapsi</i>	23 %
Leikkiminen	16
Touhukkuus	14
Iloisuus	11
Huolettomuus ja vapaudentunne	9
Hassuttelu	4
Kekseliäisyys ja luovuus	2
<i>Ystävällinen, auttavainen ja sopuisa lapsi</i>	20 %
Yhteisöllisyys ja kyky tehdä yhteistyötä	23
Auttavaisuus	6
Ystävällisyys	6
Neuvottelemine	5
Toisten huomioon ottaminen	4
Hyväntahtoisuus	4
<i>Keskeneräinen lapsi</i>	19 %
Hoivan ja huolenpidon kohteena oleminen	19
Aikuisen ja lapsen kohtaamattomuus	13
Lapsi kyselee ja ihmettelee	8
Lapsen neuvominen	3
Lapsuus välivaiheena matkalla aikuisuuteen	3
<i>Nöyrä ja kuuliainen lapsi</i>	15 %
Terveelliset elämäntavat	10
Mielen malttaminen	6
Vanhemman kunnioittaminen	5
Viattomuus	5
Nöyryys	4
Siisti ja huoliteltu ulkonäkö	3
Ahkera	3
<i>Tottelematon lapsi</i>	12 %
Uhmakkuus ja oma tahto	12
Tottelemattomuus	9
Viekkaus ja nokkeluus	5
Periksiantamattomuus	3
<i>Ylpeä, rohkea ja urhoollinen lapsi</i>	11 %
Suuruuskuvitelmat itsestä	14
Uskaliaisuus	10
Hyvä itsetunto	3

6.2. Lapsuus 2000-luvun lastenlauluissa

2000-luvun lastenlaulujen maailmassa lapsi kuvataan tyypillisesti yksilöksi, jonka tunnusomaisin piirre on kyky omien tunteiden, ajatusten ja toiminnan itsenäiseen hallintaan. Kyseinen piirre korostuu lastenlauluissa selvästi, sillä peräti 35 laulussa lapsi keskustelelee itsensä kanssa minä-kertojan muodossa. Kerrontatapa on tyyliältään refleктоiva ja suhtautuminen elämään sekä ympäröivään maailmaan pikemminkin realistinen kuin ihanteellinen. Kaiken kaikkiaan 2000-luvun lastenlauluista on erotettavissa neljä erilaista lapsikuvausta, joiden piirteet eroavat toisistaan, mutta joiden yhteisenä nimittäjänä on lapsen käsittäminen ennen kaikkea yksilönä sekä hyvään taipuvaisena toimijana. Seuraavassa taulukossa on esitetty analyysin ja kvantifioinnin tuloksena konstruoidut temaattiset kokonaisuudet sekä niiden esiintyvyydet tässä osa-aineistossa.

Taulukko 7. 2000-luvun lastenlaulujen lapsuusdiskurssit.

AINEISTOSTA KONSTRUOITU TEEMA	HAVAINTOJEN LUKUMÄÄRÄ	SUhteellinen OSUUS
Sisäisesti aktiivinen, refleктоiva ja minäkeskeinen lapsi	217	59 %
Ulkoisesti aktiivinen ja vapaa lapsi	63	17 %
Hyväntahtoinen ja auttavainen lapsi	48	13 %
Keskeneräinen lapsi	39	11 %

2000-luvun lastenlauluissa voimakkaimpana esiintyy tulkinta, joka korostaa lapsen sisäisiä kykyjä sekä lapsen yksilöllisyyttä. Tässä käsityksessä lapsi on kaiken keskipisteenä ajatuksineen, toimineen ja tunteineen. Minämuodon käytöllä sukupuoli häipy lastenlauluista lähes kokonaan, jolloin kyseisistä ominaisuuksista tulee universaaleja, kaikkia lapsia luonnehtivia piirteitä. Toiset ihmiset asettuvat ympyrän keskipisteessä olevan ”minän” ympärille muodostaen ihmissuhteiden verkoston, jossa suhteiden voimakkuus ja pysyvyys vaihtelee voimakkaasti. Sisäisesti aktiivinen lapsi kykenee kontrolloimaan itseään ja hallitsemaan omaa toimintaansa, mistä seuraa toisaalta vapautta ulkoisista auktoriteeteista mutta myös vastuuta omasta elämästä ja sen mielekkyydestä. Refleктоiva ja omatoiminen lapsi ei asetu tässä tulkinnassa aktiivisten kasvatustoimenpiteiden kohteeksi sillä aktiivinen ja itseensä sitoutunut lapsi sosiaalistaa itse itsensä.

Toinen, huomattavasti edellistä heikompana esiintynyt lapsuuden tulkinta edustaa perinteisempää, lapsuuden ihanteellisuutta ja vapautta korostavaa lapsikuvaa. Siinä leikki liitetään kiinteäksi osaksi lapsen elämään samalla, kun lapsi kuvataan touhukkaaksi, innostuvaiseksi ja luovaksi sekä iloiseksi itsensä viihdyttäjäksi. Edellisistä tulkinnoista poiketen lapsuus näyttäytyy tässä käsityksessä aikana, joka on vapaata huolista ja jossa lapsen ei tarvitse aktiivisesti ponnistella oman tyytyväisyyden ja hyvinvointinsa eteen. Positiivisuus ja huolettomuus ovat luonnollisia ja itsestään selviä lapselle kuuluvia piirteitä, kuten myös kekseliäisyys ja hauskanpito. Tässä diskurssissa edellä mainitut piirteet liitetään kuitenkin hieman tyttöjä useammin poikalapsen sukupuolispesifeiksi ominaisuuksiksi, kun taas 60-luvun laulujen kohdalla tällaista erontekoa ei tehty. Esimerkiksi leikistä kertovista yhdestätoista laulusta neljässä aktiivisena subjektina kerrotaan olevan poika ja vain yhdessä tyttö.

Kolmas lapsuuden tulkinta korostaa lapsen hyväntahtoisuutta ja sosiaalista sopuisuutta erikokoisissa ihmisten yhteisöissä. Ystävällinen ja auttavainen lapsi ottaa toiset ihmiset huomioon, rohkaisee ja kannustaa sekä kykenee neuvottelemaan ja tekemään yhteistyötä toisten ihmisten kanssa. Tytöt ja pojat eivät eroa näiden piirteiden suhteen toisistaan, sillä tämän näkemyksen mukaan lapsi on sukupuolesta riippumatta taipuvainen hyvään ja hyvää yhteisöä ylläpitävään toimintaan. Kyseisellä diskurssilla on selkeitä yhtymäkohtia Kosken (2001) konstruoimaan *sosiaalisen harmonian ideaaliin*, jossa ystävyys, toisen auttaminen ja hyvät sosiaaliset taidot ovat keskeisiä lapsi-ihannetta luonnehtivia piirteitä (ks. myös Launonen 2000, Tähtinen 1992).

Selkeästi edellisistä poikkeava ja erilaista näkökulmaa edustava lapsuuden tulkinta konstruoi lapsen keskeneräisenä, tiettyjä kykyjä vailla olevana hoivan ja huolenpidon kohteena. Tässä näkemyksessä aikuinen ja lapsi erotetaan toisistaan ja lapsi asettuu hierarkiassa aikuisen auktoriteettiaseman alapuolelle. Ikään ja kehitysvaiheeseen liittyvänä kysymyksenä keskeneräisyys ei kuitenkaan ole kaikkia lapsia luonnehtiva piirre, vaan erityisesti pienten lasten ominaisuus. Mitä vanhemmasta lapsesta on kysymys, sitä heikompana keskeneräisen lapsen tulkinta heissä heijastuu.

6.2.1. Itsensä sosiaalistavat lapset

Tunnusomaisin piirre uuden vuosituhannen lastenlauluissa lapsuudesta käytävässä keskustelussa on lapsen tarkasteleminen ulkoisen käyttäytymisen sijaan lapsen sisältä päin. 28 lastenlaulussa lapsi käy keskustelua itsensä kanssa, tekee havaintoja ympäristöstään sekä pohtii ja ihmettelee erilaisia tapahtumia. Huomion keskipisteenä lapsen sisäiset mielen liikkeet, sisäinen puhe, ajatukset ja tunteet ovat tie lapsen sydämeen ja keino hallita yksilön sijasta tämän sisäistä tilaa. Sisäisen puheen korostuneisuus ja näkyvyys vahvistavat osaltaan myös käsitystä lapsesta aktiivisena toimijana sekä itsensä täysivaltaisena määrittelijänä, johon useat muutkin tutkijat ovat nykyajan lapsuuden tutkimuksissaan viitanneet (Alasuutari 2010; Kampmann 2004; Launonen 2000; Strandell 2000; Wagner 2006). Toisaalta samantapaisia havaintoja on tehty jo 60-luvun jälkeen painetuista aapisten ja lukukirjojen kertomuksista sekä pikkulasten kasvatuskirjallisuudesta, joissa alettiin korostaa enenevässä määrin lapsen kykyä tarkkailla refleksiivisesti itse itseään sekä lapsen omaa aktiivisuutta suhteessa sosialisatioprosessiin (Koski 2001; Tähtinen 1992).

Lastenlaulujen maailmassa sisäisen puheen avulla lapsi kykenee kontrolloimaan itseään sekä käyttäytymään sääntöjen ja odotusten mukaisesti. Tottelemisen ja tottelemattomuuden teemat jäävät tässä diskurssissa käsittelemättä, sillä lapsen hyvä käytös ja taipumus noudattaa ”ylhäältä” annettuja sääntöjä on ikään kuin itsestään selvyys (ks. Alasuutari 2010). Sisäisen puheen merkitys toiminnan ohjauksessa ja itsensä hallinnassa tulee hyvin esille esimerkiksi Pentti Rasinkankaan (2007, Mummo) laulussa, jossa lapsi on vierailulla mummonsa luona. Mummo on nukahtanut päiväunille huoneeseensa ja lapsi on jäänyt yksin hiljaisuuteen: *”Kissa hiipii kaapin takaa, seinäkello lyö, vain mummo nukkuu niin kuin olis yö. Mummo, mummo, kun sä heräät, taas kai leikitään? Mummo, mummo, mennään vaikka rantaan...”* Lapsi tekee laulussa havaintoja ympäristöstään samalla kun hän miettii, mitä he mummon herättyä voisivat yhdessä tehdä. Laulussa lapsi pyrkii myös selittämään itselleen mummon väsymystä ja oikeutta pieneen lepo hetkeen: *”Mä lattialla istun aivan hiljaa leikkien, en päiväunta tahdo keskeyttää. On mummo töitä tehnyt eestä kahden ihmisen, on tullut hänen vuoro levähtää.”* Lapsen mukaan mummon väsymys on oikeutettua, sillä joutuuhan mummo vaarin poismenon jälkeen tekemään töitä aina kahden ihmisen edestä. Vaikka lapsi kokee mummolan lattialla yksinäisyyttä, hän maltaa mielensä eikä herätä mummoa kesken päiväunien. Hän kontrolloi sisäisen puheen avulla omaa toimintaansa toimien rationaalisesti ja ympäristön asettamien odotusten mukaisesti. Edellä olevat voidaan tulkita myös merkeiksi

itseään kasvattamaan ja sosiaalistamaan pyrkivästä lapsi-ideaalista, joka heijastuu esimerkiksi uuden vuosituhannen pedagogisessa ajattelussa (PSOP 2004).

Lastenlaulujen maailmassa lapsi etsii myös perusteita omalle ja muiden toiminnalle. Erilaisten selitysten kautta hän tekee ympärillä olevaa maailmaa itselleen ymmärrettävämmäksi. Lapsi ei lastenlaulujen maailmassa kysele vanhemmilta tai aikuiselta selitystä ihmetystä aiheuttaville asioille, vaan selittää niitä oman ymmärryksensä avulla itse itselleen. Pekka Tonttilan (2003, Smool took on pikku juttu) laulussa lapsi kertoo, kuinka hänen pikkuveljensä ei puhu käsitteiden avulla, niin kuin hän itse, vaan joteltelee sujuvasti ja sopertelee tavuillaan kuin vierasta kieltä. Pienet jutut sopivat kertojan mukaan pienen vauvan korville paljon paremmin, mitä aikuisten suuret puheet. Vastaavasti Tonttilan toisessa laulussa (2003, Piirrättää) lapsi perustelee, miksi hän kerran innostui veljiensä kanssa piirtämään kodin seinät täyteen piirustuksia. Seinille syntyneiden maalausten ansiosta isän rahat olisivat säästyneet, kun hänen ei olisikaan tarvinnut hankkia äidille niitä kalliita taideteoksia, joista äiti oli kerran isälle maininnut. Lasten taideteokset eivät kuitenkaan tässä tapauksessa ilahduttaneet vanhempia, jotka määräsivät pienet taiteilijat lopulta viikon kotiarestiin sekä pesemään taiteet pois seiniltä.

Lapsen sisäistä aktiivisuutta korostavassa diskurssissa lasta ei siis aktiivisesti kasvateta ja sosiaalisteta ulkoa päin annettavien ohjeiden ja määräysten avulla ympäröivään yhteiskuntaan. Itseään refleктоiva, aktiivinen ja oma-alotteinen lapsi tietää, mitä häneltä odotetaan ja hänen oma sisäinen puheensa auttaa häntä toimimaan ja käyttäytymään elämässä oikein ja toivotulla tavalla. Tarpeiden ilmaiseminen ja toimintaehdotusten antaminen tulevat lastenlaulujen maailmassa lapselta itseltään, ei vanhemmalta. Esimerkiksi Aini Tahvanaisen (2000) laulussa lapsi opettaa itseään aamukiireiden keskellä: ”*Aamulla tulee kiirettä vähän. Ei se mitään, tottuu tähän. Hattu päähän, takki ylle, sitten vasta kävelylle. Rukkanen käteen pujahtaa, sormet sisään sijahtaa...*” Laulussa lapsi toteaa, kuinka aamulla on usein paljon tekemistä ja siksi tulee yleensä kiire. Hän ei hermostu ja menetä kiireessä itsehillintäänsä vaan rohkaisee itseään normin mukaiseen käyttäytymiseen toteamalla, kuinka kiireisiin aamuihinkin sopeutuu. Samaan tapaan Pentti Rasinkankaan laulussa (2007, En tahdo nukkumaan) lapsi toteaa isälleen illalla juuri ennen nukkumaanmenoa, kuinka ”*vessassa on käytävä ja myöskin janottaa*”. Vastaavasti Rasinkankaan (2007, Miksi meillä ei ole koiraa) toisessa laulussa lapsi kertoo käretyvänsä pitkästyneenä pöydän alle rakentamaan majaan ja suree yksinäisyyttään sekä oman lemmikkieläimen puutetta. Alakuloinen mieli ei

kuitenkaan tee lapsesta toimintakyvyttö, sillä lastenlaulujen maailmassa lapsi tietää, millä tavoin yksinäisyydestä ja pahasta olostaan pääsee parhaiten eroon: *”Mä kutsun Kaisan kylään meille, kuvia vaihdellaan ja enkeleille soppaa laitetaan.”* Sisäisen puheen avulla lapsi ohjaa toimintaansa ja käyttäytyy lopulta siten, kuin ympäristö häneltä odottaa. Lapsi ei lähde laulussa avoimeen kapinaan vanhempiaansa kohtaan vaikka hän ei täysin ymmärräkään, miksi vanhemmat eivät suostu hankkimaan hänelle omaa koiraa, kuten muiden lasten vanhemmat tekevät.

Tällaisella sisäiseen aktiivisuuteen kannustavalla ajattelulla näyttäisi olevan yhtymäkohtia myös Ellegaardin (2004), Kampmannin (2004) ja Alasuutarin (2010) esittämien lapsi- ja lapsuuspuhetta pohjoismaisessa päiväkotikontekstissa koskevien väitteiden kanssa. Sisäisesti aktiivisen lapsen diskurssilla ja *kompetentilla lapsella* näyttäisikin olevan selkeitä yhtymäkohtia keskenään. Lasta tarkastellaan tässä ja nyt, yhtenä olemisen tapana samalla, kun aikuinen ja vanhemmat nähdään tasa-arvoisina lapsen kavereina. Perinteisen lapsen ja vanhemman välisen ihanteellisen suhteen tilalle on tullut aito, toisen arvostamiseen ja kunnioittamiseen perustuva vuorovaikutussuhde, joka kestää hassuttelua, huumoria ja jopa arvostelua. Pekka Nättisen, Pentti Rasinkankaan ja Ville Ojasen (2002, Äidin tietokone) laulussa lapsi kuvailee erästä tavallista arki-aamua perheessään: *”Isä lähtee töihin vaikka siellä sataa räntää, äiti lehden lukea nyt ennättää. Sitten kahvikupin kanssa toimistoonsa säntää, tietokone äitiä nyt lennättää.”* Lapsen äiti käy töissä ja hän vaikuttaa kiireiseltä. Laulussa äidin lapselleen antama hoiva ja huolenpito jäävät väistämättä vähäisiksi, sillä työlleen omistautuneella ja kiireisellä *”äidillä on tietokone melkein aina päällä”*. Mummokin oli kerran kysynyt äidiltä, että *”Mikä onkaan äidin työstä hyöty, kun se puhelimesta vain pulputtaa?”* Äiti ei kuitenkaan ollut huolissaan lastensa puolesta vaan iski silmää ja totesi mummulle, että *”hyvin täs' on syöty, ja kengät jalassa on joka iikalla.”* Myös Koski (2001) havaitsi aapisten ja lukukirjojen kertomuksista 1900-luvun lopulle tultaessa, kuinka äitiä ei enää kuvattu niissä uhrautuvana, vaan hän kävi isän tavoin töissä ja toimissa. Perhe merkitsi arjen organisoitumisen muotoa sekä tunneyhteisyyttä, jossa jokainen jäsen voi kokea yhteenkuuluvuutta henkisesti tasolla.

Kuten Launosen (2000) pedagogisia tekstejä koskevassa tutkimuksessa, 2000-luvun lastenlauluissa sisäisesti aktiivisella lapsella on hyvä ja terve itsetunto, hän arvostaa itseään ja tietää mitä tahtoo. Yhdessäkin laulussa lapsi ei valitellut omaa puutteellisuuttaan saati huonouttaan. Päinvastoin lapsi toteaa, kuinka hyvä hän on esimerkiksi puhumaan englantia

(Pekka Tonttila 2003), pitämään seuraa illalla isälle (Pentti Rasinkangas 2007) sekä piirtämään (Pekka Tonttila 2003). Vastaavasti Hannu Sepposen lastenlaulussa Sankarihommia (2005) lapsi ehdottaa toiselle lapselle viidakkoleikkiä, jossa pelastettaisiin Tarzanin ja Janen lisäksi pari puuta ja pensaitakin. Sankarihommot eivät ole lapselle liian haasteellisia, kuten hän itse toteaa: *”Oon sankarihommiin valmis nyt, oon päiväkodin läpi käynyt.”* Hyvään itsetuntoon ja omien kykyjen tiedostamiseen viitataan myös esimerkiksi Mikko Perkoilan laulussa Niilo Nikkari (2005). Siinä kerrotaan, kuinka Niilo löysi kotoaan isän työkaluja ja kokeili niitä kodin erilaisiin huonekaluihin ja pintoihin. Työn touhuun päästyään äiti kuitenkin tulee, ja ottaa Niilolta työkalun pois. Niilon ei tästä pitänyt ja toteaa, kuinka *”vanhemmat vain hermoilevat suotta, onhan ikää hänellä jo melkein kolme vuotta.”*

Terveestä itsetunnosta seuraa, että lapsi sitoutuu mielellään itseensä ja asettuu näin itsensä kompetentiksi määrittäjäksi. Lapsen halu ja kyky sitoutua itseensä heijastuu esimerkiksi lauluissa, joissa lapsi suunnittelee tulevaisuuttaan, haaveilee erilaisista tapahtumista ja asioista sekä muistelee menneitä tapahtumia. Tietoisuus menneisyydestä auttaa lasta ymmärtämään nykyhetkeä ja toisaalta ennustamaan myös tulevaisuutta. Sepposen (2005, Sankarihommia) laulussa lapsi muistelee pienenä leikkimiään sankarileikkejä, kun taas Pekka Tonttilan laulussa (2003, Mamman soittorasias) lapsi kertoo hetkestä, kun hän sai äidiltään lahjaksi soittorasian: *”Mä muistan tarkkaan hetken, kun mammalta sen sain. Mä vasta kolme vuotta silloin olin vain. Mä jaksoin väsymättä kuulla sitä sävelmää ja seurata sen päällä pyörivää elämää.”* Lastenlaulujen maailmassa lapsen haaveet ja suunnitelmat liittyvät tyypillisimmin tulevaan ammattiin ja itseen aikuisena. Ville kertoo isona alkavansa inkkariksi, kun taas Hannu pitää seikkailuista ja ryhtyvänsä siksi merirosvoksi. Marjo puolestaan kuvittelee tekevänsä aikuisena astronautin töitä ja Pentti viettävänsä leppoisia päiviä presidenttinä. (Pentti Rasinkangas 2002, Lähihoitajaksi.) Oman toiminnan suunnittelusta ja itsensä tiedostamisesta ovat esimerkkeinä myös edellä esitetyt Tahvanaisen (2000, Hattu päähän, takki ylle) ja Rasinkankaan (2007, En tahdo nukkumaan; 2007, Miksi meillä ei ole koiraa) molemmat lastenlaulut.

Keskittymällä itseen lapsi kykenee helpommin myös tunnistamaan tarpeitaan, ilmaisemaan niitä ja etsimään niihin tyydytystä omatoimisesti ja itseohjautuvasti (ks. Alasuutari 2010; Kampmann 2004). Pekka Tonttilan laulussa (2003, Unipiirros) on ilta ja lasta ei nukuta. Hän alkaa piirtää, vaikka on jo myöhä ja kaikki muut ovat jo unten mailla. Jonkin verran väsymys kuitenkin painaa pientä taiteilijaa vaikkakaan ei vielä tarpeeksi, kuten lapsi itse toteaa:

”unihiekkaa silmissä on vaikea piirtää, kun on hämärää ja kynä tylsynyt. Kuu paistaa ikkunasta ja väsyttää jo kovin, kaakao vielä vatsaa lämmittää. Pysytelkää kotona te höyhensaaren asukkaat. Sinne tulossa olen minäkin.” Laulussa lapsi on yksin, hänelle ei kukaan laula unilauluja saati sitten tuudittele unten maille. Päinvastoin lapsi saattelee itse itseään höyhensaaren oman piirroksen avulla: *”Sakuroilla väritin mun silmät unisiksi, mäkin oven piirrän raolleen. Savupiippu tupruttaa ja sanoo: ”Astu sisään” ja ”oletpas sinä väsynyt”.* Tässä tapauksessa vastuu unensaannista on siirtynyt lapselle itselleen ja lapsella oletetaan olevan kyky huolehtia itsestään. Tällaista itseohjautuvuutta ei kuitenkaan odoteta kaikkein pienimmiltä lapsilta ja sylväivoilta, jotka kuvataan äidin ja päiväkodin tätien erityisen huolenpidon ja hoivan kohteiksi.

Lapsen kyky käsitellä vaikeitakin tunteita ja selvitä ongelmistaan itsenäisesti heijastuu useissa lastenlauluissa. Mikko Perkoilan laulussa *Kun on paha olla* (2003) kerrotaan, miten lapset Sanna, Leevi ja Mirja käyttäytyvät, kun heillä on paha olla. Sanna ei huutele surujaan maailmalle, vaan menee yksin huoneeseensa ja kertoo ne nuhjuiselle nallelleen. Leevi taas purkaa kiukkunsa kellarin nyrkkeilysäkkiin ja Mirja huolensa päiväkirjalleen. Elina Karjalaisen laulussa (2007) Reeta-niminen tyttö yrittää päästä pahasta olostaan ajattelemalla kauniita asioita, kun taas Pentti Rasinkankaan laulussa (2001) mustasukkaisuutta poteva isovelji hiipii puupinon taakse odottamaan pikkuveljen varttumista. Marjukka Paanasen laulussa *Pyykkilauta paukkaa* (2001) huolet ja surut karkotetaan kepeällä soitolla ja laululla. Tuloksilla näyttäisi olevan yhtymäkohtia kompetenttien lapsen ihanteeseen sekä uudelle vuositukselle tyypilliseen pedagogiseen ajatteluun, jossa lasta kannustetaan ponnistelemaan itse oman elämänsä mielekkyyden ja tyytyväisyyden ylläpitämiseksi. Siihen lapsen ajattellaan olevan jo tällä hetkellä kykenevä ja valmis. (Ellegaard 2004; PSOP 2004).

6.2.2. Ulkoisesti aktiiviset ja vapaat lapset

Vaikka saadut tulokset osoittavatkin puheen kompetentista lapsesta olevan hallitseva representaatio 2000-luvun lastenlaulujen maailmassa, se ei suinkaan ole ainut aineistossa esiin tullut lapsuusdiskurssi. Lapsen vapautta ja ulkoista aktiivisuutta korostava diskurssi heijastuu kaiken kaikkiaan 16 lastenlaulussa. Tämä tulkinta kuvaa lapsen leikkiväksi, aktiiviseksi ja osallistuvaksi, joka pitää myös hassuttelusta, innostuu herkästi ja suhtautuu asioihin myönteisesti. Lapsen liitetyt piirteet eivät suoraan viittaa Ellegaardin (2004) ja Kampmannin (2004) *kompetenttiin lapseen* eivätkä Alasuutarin konstruoimaan *tavallisen lapsen ideaaliin*.

Sen sijaan joitakin yhtymäkohtia löytyy Leena Kosken (2001) muotoileman sosiaalisen harmonian ideaalin kanssa, jossa lapsi kuvataan aktiiviseksi, yhteistyökykyiseksi ja vapaaksi määritellään haluttua toimintaa ja käyttäytymistä. Samoin Alan Prout (2005) viittaa teoksessaan nykyajan lapsuuden tulkintaan, jossa lapsi nähdään ennen kaikkea aktiivisena ja vapaana toimijana.

Tässä lapsuuden tulkinnassa leikki ja toiminta kuuluvat olennaisella tavalla lapsen arkeen. Lauluissa lapset esimerkiksi hyppivät hyppynarua, lennättävät leijaa, leikkivät roolileikkejä, pitävät olohuoneessa hiihtokisoja, leipovat pullaa sekä maalaavat ja piirtävät. Pekka Tonttilan laulu Pissapoika (2003) kertoo hiekkalaatikolla leikkivästä pikkupojasta, joka ajelee keltaisella rekallaan mutkaisia hiekkateitä. Pojan leikkiä ei häiritse edes se, että ulkona ”*sataa kuin aisaa*” ja pojan vaatteet kastuvat likomäriksi. Hiekkalaatikolla leikkii myös muita poikia, jotka katsovat ihailen pojan rekkaa ja sen hienoja ominaisuuksia. Laulu loppuu tilanteeseen, kun pienet rekkamiehet alkavat pitää leikeistään taukoa ja äiti tuo kaikille lapsille mehua ja pullaa. Kuten tässäkin laulussa, myös muissa leikistä kertovissa lauluissa lapsi leikkii useimmiten muiden lasten kanssa, sillä yksin leikkiminen on lapsesta ikävää ja yksinäistä. Sari Kaasisen laulussa (2005) Vilkutusalssi lapsi esimerkiksi kertoo odottavansa itselleen leikkikaveria. Samoin Pentti Rasinkankaan laulussa (2007, En tahdo nukkumaan) lapsi yrittää kaikin keinoin saada isästään itselleen pelikaveria lautapeliin.

Lapsen vapaus, kekseliäisyys ja aktiivisuus tiivistyvät hyvin Rasinkankaan laulussa Arvaas (2007), jossa vahvistetaan myös käsityksiä lapsen rajattomasta mielikuvituksesta sekä luovuudesta:

*Arvaas, mitä eilen tehtiin sillä aikaa,
kun isä jälleen kerran soitti pitkän puhelun?
Me isän kumisaapas vettä täyteen kaadettiin
ja sitten uitettiin kylpyankkaa ja vauvaa myös.
Se kroolas Kiinaan asti, vauva myös,
vaan isä jutteli innokkaasti.
Sitten ongittiin me saappaan uumenista,
katiskakin tuotiin meidän kellarista.
Kaloja ei silti saatu ollenkaan,
pari polkupyörää vaan.
Soutuvene myöskin löytyi – mikä tuuri,*

*hyvä että isän saapas oli suuri.
Soudeltiinpa kunnes vastaan tuli hai
ja ruotsinlaiva totta kai...*

Lapselle tyypillinen kekseliäisyys ja luovuus sekä kyky viihdyttää itse itseään tulevat ilmi useista muistakin lastenlauluista. Junamatkalla mummolaan lapsi kaivaa kynän ja muistivihkonsa esille ja laatii mummolle tuliaisiksi runonpätkän (Rasinkangas 2007, Juna tuo, juna vie). Lapsen kekseliäisyyttä korostetaan myös laulussa, jossa lapsi kertoo pöydän alle rakentamastaan verstaasta. Se on paikka, jossa lapsi voi säilyttää tavaroitaan, mietiskellä ja haaveilla vaikkapa ikiomasta koiranpennusta (Rasinkangas 2007, Miksi meillä ei ole koiraa?).

Ulkoisen aktiivisuuden ihanteesta kertoo omalta osaltaan vahvasti myös lapsen omaaloitteisuus, jota korostetaan useissa 2000-luvun lastenlauluissa. Pekka Tonttilan laulussa *Pullopastia* (2003) lapsi kertoo laittaneensa kaverilleen kirjeen ja kutsuneensa tämän syntymäpäivilleen. Varmistaakseen, että ystävä todella tulee juhliin, lapsi lupaa vielä soittaa tälle perään heti kun on päiväuniltaan herännyt. Saman lauluntekijän toisessa laulussa (Piirrättää, 2003) lapsi kertoo, kuinka aamulla herättyään hänen tekee heti mieli piirtää. Vanhempien vielä nukkuessa lapsi ottaa esiin värit, pensselit ja alkaa taiteilla. Nälän yllättäessä hän menee ruokakaapille ja ottaa itselleen ja pikkuveljelleen syötävää. Hiljaa touhutessa vanhemmatkaan eivät todennäköisesti herää ja tule häiritsemään lasten piirustushetkeä. Vastaavasti Pentti Rasinkankaan lastenlaulussa *Hurraa, nyt leivotaan* (2007) lapset alkavat kaivata jotain hyvää syötävää sillä aikaa, kun vanhemmat ovat iltaa viettämässä kahdestaan. Yhteistuumin he päättävät leipoa pullaa: ”...nyt leivotaan, se ei voi olla kovin kummallista, yhteistyössä vaan kun tehdään pullaa kardemummallista. Siis jauhoja ja hiivaa, sokeria hiukan, pippurikin voisi tehdä vaikutuksen tiukan.” Touhuilun tuloksena syntyi lopulta kaksi mustaksi palanutta pullaa, jotka päätettiin säästää yömyöhällä saapuville iloisille vanhemmille.

Lapsen aktiivisuus ja vapaus kiinnittyvät lastenlaulujen maailmassa ennen kaikkea lapsen huolettomaan ja positiiviseen elämänasenteeseen. Tästä seuraa, että lapsi kykenee antautumaan täydellisesti leikkimiseensä ja unohtamaan siksi ajaksi kaiken muun. Lasten iloisuudesta mainitaan esimerkiksi Marjukka Paanasen laulussa (2001, Pyykkilauta paukkaa), jossa lapsi kertoo ystävänsä nauravan ja säveltä rallattavan. Samoin Pentti Rasinkankaan laulussa (2005, Vanha kunnan haamu) lapsi tunnistaa haamuleikeissä Kaisan siitä, kun hän

kuulee tämän huoletonta nauruaan. Lapsilla on hauskaa myös silloin, kun he leipovat yhdessä pullaa (Rasinkangas 2007, Hurraa nyt leivotaan) tai kun lapsi nauraa yhdessä Kaisan kanssa peilin edessä pelleillessä (Rasinkangas 2007, Miksi meillä ei ole koiraa?). Ylenmääräinen hauskanpito ei kuitenkaan ole kenestäkään kivaa, kuten Mikko Perkoilan laulussa (2003, Olla vain ja laiskotella) todetaan. Lapsen mielestä on ihan ”kivaa, jos on kivaa muttei aina tarvi olla kivaa. Joskus voisi olla ihan tavallista.”

Leikkivä, iloinen ja huoleton lapsi jää kuitenkin väistämättä marginaaliin uusimpien lastenlaulujen maailmassa sillä vain noin 17 % lapsen piirteistä voidaan tulkita viittaavan tämäläisyyteen lapsen ideaaliin. Nimittäin lastenlaulujen maailmassa lapsen leikkiä ja touhuilua varjostaa yleensä alituinen itsensä tarkkailu sekä ympäristön tiedostaminen. Jatkuva reflektointi tekee lapsen tietoiseksi asioista, jotka häiritsevät tai ainakin hidastavat lapsen täydellistä antautumista leikkeihin. Vaikutelma näennäisen huolettomasta lapsesta annetaan esimerkiksi Marjukka Paanasen (2001) laulussa *Pyykkilauta paukkaa*, jossa lapsi kertoo soittavansa ja tanssivansa kepeää tanssia maailman tuulissa. Riehakkaasta soitosta ja laulusta huolimatta lapsi tiedostaa maailman pauhun, minkä seurauksena lapsen poskelle vierähtää välillä pieniä kyyneliä. Vastaavasti Rasinkankaan laulussa *Arvaas* (2007) lapsi on leikkiessään jatkuvasti tietoinen siitä, että isä on edelleen puhelimesta eikä leiki hänen kanssaan. Tämä puolestaan saa lapsen tympääntymään, kuten viimeisessä säkeistössä ilmenee: ”*Pitkän, pitkä, pitkän, pitkän aikaa kesti, sitten isä lopetti ja iloisesti kysyi: ”Mitä leikittäisiin”, mutta kas: oli vauvakin jo parrakas!*”

6.2.3. Hyväntahtoiset ja sopuisat lapset

Ystävällisyys, auttavaisuus ja sosiaalinen sopuisuus ovat teemoja, jotka heijastuvat 1960-luvun tapaan myös uuden vuosituhaten lastenlauluista, joskin hieman eri tavoin. Kaiken kaikkiaan 13 % lapseen viittaavista ilmauksista korostaa tällaista lapsen hyväntahtoisuutta sekä yhteistyökykyisyyttä. Jukka Itkosen laulussa (2005, Suruvaippa) lapsen hyväntahtoisuus konkretisoituu, kun poika löysi eräänä aamuna kodin pihasta pienen perhosen toukan. Hän päätti ottaa toukan lemmikikseen, haki omenan, laittoi lamppuun valon ja totesi: ”*Annan sille auringon ja ikioman talon.*” Lapsen hyväntahtoisuus ilmenee lastenlauluissa myös antamisen ja jakamisen teemoina. Rasinkankaan laulussa (2007; Juna tuo, juna vie) lapsi vie mummolleen tuliaisiksi junamatkan aikana tekemänsä runon. Eräässä toisessa Rasinkankaan (2005, Pullaa ja persiljaa) laulussa lapset pysähtyvät kauppareissullaan tien varteen ja

tarjoavat ohikulkijoille maistiaisia. Pekka Tonttilan (2003, *Smool took on pikku juttu*) laulussa lapsi puolestaan toteaa pikkuveljelleen, kuinka ”*on kiva antaa hyvä mieli kavereille*”.

Auttavuus ilmenee lastenlaulujen maailmassa hoivaamisen lisäksi myös toisesta huolehtimisena. Yleensä lapsen huolenpidon kohteena on pienempi sisarus, jota lapsi neuvoo ja tarvittaessa myös rohkaisee ja kannustaa. Rasinkankaan laulussa *Pikkuveli, katso maailmaa* (2005) lapsi viihdyttää pikkuveljeään automatkalla ja ohjaa häntä samalla norminmukaiseen käyttäytymiseen: ”*tuolla näet variksen, no katso tuonne päin, vaan nenää ei saa laittaa ikkunaan.*” Vastaavanlaista pienempään sisarukseen kohdistuvaa huolenpitoa heijastuu myös Rasinkankaan (2007) lastenlaulusta *Juna tuo, juna vie*. Siinä lapsi kesken junamatkan huolestuu, kun hänen pikkuveljeään ei yhtäkkiä näykään missään. Huoli vaihtuu kuitenkin hetkessä helpotukseksi, kun lapsi huomaa pikkuveljensä verottavan vain lähellä istuvan maalaismiehen karkkipussia.

Lapsen kyky tehdä muiden kanssa yhteistyötä tulee ilmi useissa lastenlauluissa ennen kaikkea leikkien ja yhteisen tekemisen kautta. Yhteisöllisyyteen ja ystävyuden ylläpitoon viitataan lisäksi lauluissa, joissa lapsi pyrkii omalla toiminnallaan ylläpitämään hyvää yhteisöä ja myönteistä ilmapiiriä yhteisön eri osapuolten kesken. Lapsi vaalii ihmissuhteita kutsumalla ystäviään juhliinsa (Tonttila 2003, *Pullopöytä*), toivottamalla ystävänsä aina tervetulleeksi vierailemaan kotiinsa muuton jälkeenkin (Kaasinen 2005, *Vilkutusvalssi*) sekä kertomalla puhelimesta vaarilleen, kuinka valtavasti hän ikävöi tätä (Tonttila 2003, *Smool took on pikku juttu*). Lastenlaulujen maailmassa lapsi neuvottelee toisten ihmisten kanssa yhteisistä toimintatavoista ja säännöistä sekä sitoutuu myös niiden noudattamiseen yhteistyön sujuvuuden takaamiseksi. Lapsi kykenee esimerkiksi vaihtelevaan Kaisan kanssa kiiltokuvia (Rasinkangas 2007, *Miksi meillä ei ole koiraa*) sekä hyppimään muiden tyttöjen kanssa hyppynarua (Rasinkangas 2001, *Järkevä nainen*) ilman, että osapuolten välille syntyisi erimielisyyksiä saati sitten riitaa.

6.2.4. Keskeneräiset ja huolimattomat lapset

Pienenä vähemmistönä 2000-luvun lastenlauluissa kuvataan lapsiryhmä, joka voidaan tulkita edustavan kompetentin lapsen vastakohtaa, ei-kompetentin lapsen kuvaa. Tällaiseen ei-kompetenttiin lapsen piirteisiin viittaavia ilmauksia lauluista löytyi kaikkiaan 39 (11%). Tuloksen perusteella ei-kompetentin lapsen diskurssi jää edellisten tapaan väistämättä

marginaaliin kilpailen kuitenkin ulkoisesti aktiivisen sekä hyväntahtoisen lapsen diskurssien kanssa lähes tasavahvoina lapsuuden tulkintoina. Lastenlaulujen maailmassa ei-kompetentin lapsen kuvassa korostetaan lapsen keskeneräisyyttä ja lapsi nähdään pikemminkin täyttä kompetenssia kohti kehittymässä olevana (human becoming), mitä täyteen kompetenssiin kasvaneena yksilönä (human being). Tällainen lapsi tarvitsee aikuisen huolenpitoa ja opastusta, sillä hän ei itse välttämättä tiedä, mitä häneltä odotetaan ja millaista toimintaa norminmukainen käyttäytyminen häneltä edellyttää. Mikko Perkoilan laulussa (2003, Pullalaulu) lasta neuvotaan, kuinka toimia silloin, kun hänen tekee mieli syödä jotain hyvää. Lapsen tulee toimia järjestelmällisesti, olla huolellinen ja siisti sekä maltaa joka hetki mielensä. Huolellisuuden ja keskittymiskyvyn lisäksi pullan leipominen edellyttää lapselta myös rauhallista ja siivoa käyttäytymistä: *”Kun sitten täytyy vaivata taikinaa, välttä muiden kanssa riitaa tai kinaa. Ei pidä taikinalla toisia heitellä tai saa siivota ja jälkiä peitellä.”*

Vastaavanlaista ohjeistusta ja opastusta löytyy myös kuudesta muusta lastenlaulusta. Sari Kanalan laulussa (2003, Kissaemon huolia) kerrotaan, kuinka äidin tehtävänä on yötä päivää pitää lapsistaan huolta, hoitaa ruokapuolta, pestä ja puhdistaa sekä jakaa näille siisteysoppia. Mikko ja Anneli Paavolan sekä Leena Pyylammen laulussa *Äiti ahertaa* (2003) lapsia patistetaan aamulla puuromsönttiin sekä kehoitetaan oman sängyn petaamiseen ja huoneen siivoamiseen. Lapset eivät kuitenkaan noudata äidin neuvoja, vaan menevät oman tahdon mukaan ulos leikkimään. Tottelemattomuudesta ei seuraa lapsille huonoa omaatuntoa saati sitten rangaistusta eikä siitä edes mainita laulussa tapahtuman jälkeen. Viimeisessä säkeistössä ainoastaan todetaan, kuinka äiti on niin väsynyt päivästä, että hän torkahtaa sohvalle *”viikkolehden taa, eikä jaksa nousta vaikka isä grillailee”*. Lasten tottelemattomuus ja hallitsemattomuus jäävät laulussa ikään kuin ilmaan eikä niihin puututa, vaikka ne näyttävät kuormittavan ja uuvuttavan tässä tapauksessa erityisesti äitiä.

Merkille pantavaa keskeneräisen lapsen diskurssissa on se, että siinä pyritään ylläpitämään perinteiseen hierarkiaan perustuvaa lapsen ja aikuisen välistä suhdetta, jossa aikuinen on auktoriteetti ja lapsi sosialisointi kohde. Siinä missä sisäisesti aktiivisen lapsen odotetaan toimivan odotusten ja normien mukaisesti, keskeneräinen lapsi rikkoo sääntöjä ja aiheuttaa toiminnallaan häiriöitä. Tästä seuraa, että lastenlaulujen maailmassa keskeneräisen lapsen hoivaaminen ja kasvattaminen on työläämpää ja vaatii vanhemmilta huomattavasti enemmän, mitä itseohjautuvan lapsen kohdalla. Aiemmin siteeratusta Rasinkankaan laulussa *Hurraa, nyt leivotaan* (2007) heijastuu ulkoisesti aktiivisen lapsikuvan lisäksi myös ei-kompetentin lapsen

piirteitä. Laulussa kerrotaan, kuinka lasten tarkkaavaisuus, itsensä hallinta ja hyvä käytös herpaantuvat, kun he päättävät ryhtyä kesken leipomisen soittelemaan rumpuja patojen ja kattiloiden avulla. Rumpuleikkien aikana talon kissa oli lasten huomaamatta mennyt taikinakulholle ja kaatanut seinille ja lattioille lasten vaivaaman taikinan. Vastaavasti Mikko Perkoilan laulussa (2005, Niilo Nikkari) Niilon uteliaisuus ja ymmärtämättömyys sai kodin huonekaluissa ja pinnoissa sen verran huonoa jälkeä aikaan, että laulun viimeisessä säkeistössä päädytään varoittelemaan: ”*jos tuo Niilo on teille tulossa, vierailu voi sujua alakulossa jos ette ajoissa pistä työkaluja pois.*” Lapsen keskeneräisyydestä seuraa lastenlaulujen maailmassa epäjärjestystä, harmia ja pahimmillaan jopa kaaosta, kuten edellä siteeratusta Rasinkankaan leivontalaulussa (2007) sekä Tonttilan laulussa (2003, Piirättää) kuvataan. Muutamissa lauluissa (Perkoila 2005, *Niilo Nikkari*; Rasinkangas 2005, *Pikkuveli, katso maailmaa*; Rasinkangas 2007, *Juna tuo, juna vie*) tätä lapsen toiminnan puutteellisuutta tehdään ymmärrettäväksi lapsen ikään ja kehitysvaiheeseen liittyvillä kysymyksillä, minkä on havainnut myös esimerkiksi Alasuutari (2010) analysoidessaan päiväkotikontekstin vasukeskustelujen sisältämiä puhetapoja lapsuudesta.

Seuraavan sivun taulukkoon on koottu vielä yhteen 2000-luvun lastenlaulujen sisällönanalyysin ja kvantifioinnin tulokset.

Taulukko 8. 2000-luvun lastenlaulujen sisältämät lapsuuden tulkinnat.

AINEISTOSTA HAVAITTU LAPSUUDEN TULKINTA JA SEN SISÄLTÄMÄT TEEMAT	ILMAUSTEN LUKUMÄÄRÄ (N=367)
<i>Sisäisesti aktiivinen, refleктоiva ja minäkeskeinen lapsi</i>	59 %
Minä-kertojana laulussa	34
Itsensä kanssa keskusteleminen	28
Itseohjautuvuus	26
Suunnitelmallisuus	18
Haaveileminen	13
Menneisyyden muisteleminen	13
Itsensä arvostaminen	11
Itsetietoisuus	9
Itsensä hillitseminen	12
Tunteiden rationaalinen ilmaiseminen	18
Käyttäytymisen kontrolloiminen	11
Ilmiöiden ja asioiden selittäminen itselleen	8
Mielipiteen ilmaiseminen	5
Vastuun kantaminen	4
Sääntöjen noudattaminen	2
Huomion keskipisteenä oleminen	5
<i>Ulkoisesti aktiivinen ja vapaa lapsi</i>	17 %
Leikkiminen	15
Luovuus ja kekseliäisyys	15
Iloisuus	13
Touhukkuus	6
Hassuttelu	6
Innostuvaisuus	5
Huolettomuus	3
<i>Hyväntahtoinen ja auttavainen lapsi</i>	13 %
Kykenee yhteistyöhön	13
Hyväntahtoisuus	9
Toisen kannustaminen	7
Ihmissuhteiden vaaliminen	6
Neuvotteleminen	4
Toisen hoivaaminen	4
Yhteisöllisyys	3
Auttavaisuus	2
<i>Keskeneräinen lapsi</i>	11 %
Hoivan ja huolenpidon kohteena oleminen	17
Lapsen neuvominen	8
Lapsi kyselee ja ihmettelee	8
Aikuisen ja lapsen kohtaamattomuus	6

7. LAPSIKUVIEN VERTAILU

Lastenlaulut ovat olleet kautta aikojen yksi merkittävimmistä epäsuoran kasvattamisen toimintakentistä. Niiden avulla kasvattajat toteuttavat kasvatustehtävänsä käyttäen ohjenuoranaan sekä omia tulkintoja että kulttuurisesti jaettuja käsityksiä hyvästä ja tavoiteltavasta lapsuudesta. Nämä tulkinnat ja merkityksenannot heijastuvat eri vuosikymmenten lastenlauluissa. Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tehdä niitä näkyväksi ja vertailla niitä eri vuosikymmenten näkökulmista toisiinsa. Tulosten perusteella 1960- ja 2000-lukujen lastenlaulujen sisältämät lapsuuden tulkinnat sekä eroavat toisistaan että muistuttavat toisiaan. 1960-luvulla keskustelu on jossain määrin 2000-lukua moniäänisempää, minkä vuoksi se sisältää enemmän myös keskenään ristiriitaisia tulkintoja lapsuudesta. Sitä vastoin 2000-luvun lastenlauluissa lapsuudesta käytävää keskustelua hallitsee ennen kaikkea lapsen sisäistä aktiivisuutta ja itseohjautuvuutta korostava diskurssi (59%), jonka piirteet ja painotukset muistuttavat jossain määrin puhetta *kompetentista lapsesta* (ks. Alasuutari 2010, Ellegaard 2004, Kampmann 2004, Launonen 2000). Vastakkaista näkemystä edustaa keskeneräisten ja huolimattomien lasten diskurssi (11%), joka on ikään kuin jatkoa 1960-luvulla käytäville keskeneräisten (19%) ja tottelemattomien (12%) lasten diskursseille. Pysyvimpänä lapsuuden tulkintana tutkitun ajanjakson aikana säilyy lapsen aktiivisuutta, touhukkuutta ja vapautta korostava diskurssi. Samoin molempien vuosikymmenten lastenlauluissa heijastuvat tulkinnat lapsesta auttavaisena, sopuisana ja hyväntahtoisena kaikkien ystävänä.

7.1. Pysyvyys ja muutos

1960- ja 2000-luvun lastenlaulujen lapsikuvissa yhteistä on erityisesti lapsen olemukseen liittyvä vapaus ja aktiivisuus. Kyseiset piirteet näyttävät olevan lapsen perusolemuksen pysyvimpinä säilyviä piirteitä ja ne ilmenevät eri vuosikymmenten lastenlauluissa hyvin pitkälle samalla tavalla. Leikki yhdistyy lastenlaulujen maailmassa vapautteen ja huolettomuuteen samalla, kun sen kautta rakennetaan mielikuvaa lapsen viattomuudesta. Aktiivisuutta ja vapautta korostavassa ajattelussa on löydettävissä yhtymäkohtia niin *sosiaalisen harmonian* kuin *kompetentin lapsen ideaalin* kanssa. Kaikissa näissä kolmessa ideaalissa lasta tarkastellaan aktiivisena toimijana, joskin aktiivisuus ymmärretään niissä

hieman eri tavoin. Siinä, missä lastenlaulujen aktiivinen lapsi leikkii ja viihdyttää itseään, sosiaalisen harmonian ideaalilapsella aktiivisuus liittyy sosiaaliseen kanssakäymiseen ja kompetentilla lapsella puolestaan hänen omaan sosialisatioprosessiin.

Ystävällisyys, auttavaisuus ja sosiaalinen sopuisuus ovat myös teemoja, jotka esiintyvät lähes yhtä vahvoina sekä vanhemmissa että uudemmissa lastenlaulujen lapsikuvissa ja joiden pysyvyys on havaittu useissa muissakin tutkimuksissa (ks. esim. Koski 2001; Launonen 2000). Lapsen olemuksessa pysyvää näyttäisi olevan kyky tehdä muiden kanssa yhteistyötä, neuvotella erilaisista asioista sekä osoittaa hoivaa ja huolenpitoa toista ihmistä kohtaan. Lastenlauluissa muuttumattomana piirteenä säilyy lisäksi lapsen perustavaa laatua oleva taipumus hyvään sekä välttää pahaa, mikä näkyy eri vuosikymmenten lastenlauluissa lapsen auttavaisuutena sekä kykynä solmia ja ylläpitää myönteisiä ihmissuhteita. Tyypillistä molempien vuosikymmenten lapsikäsitelyksissä on lisäksi lapsen näkeminen pääasiassa iloisena ja positiivisena. Surut, murheet ja selittämätön paha olo ovat lapsen elämässä poikkeustiloja, joista lapsi haluaa päästä mahdollisimman pian eroon. Uudemmissa lastenlauluissa lapsi kykenee itse irrottautumaan pahasta olostaan, kun taas 60-luvun lastenlaulujen maailmassa lapsella ei tällaisia keinoja vielä ole. Hoivan ja huolenpidon kohteena oleva lapsi turvautuu näissä tilanteissa viisaamman ja kunnioitusta herättävän vanhemman apuun ja neuvoihin.

Molempien vuosikymmenten lastenlauluissa lapsuus on yhteinen ja yhdistää lapsia toisiinsa siitä huolimatta, että yksilöiden ominaisuudet ovat erillisiä ja erilaisia. Vaikka lasten keskinäinen erilaisuus tunnustetaan, lastenlaulujen maailmassa pyritään silti välttämään tarpeetonta erilaisuuden korostamista. Erityisen selvästi tämä näkyy 2000-luvun lastenlaulujen maailmassa, jossa minä-kertojan käyttämisellä vältetään ulkopuolisen kertojan tekemiltä lasten erilaisuutta koskevilta havainnoilta. Samalla luodaan myös tasa-arvoa tyttöjen ja poikien välille, kun sukupuolettoman minä-kertojan asemaan voi asettua yhtä hyvin sekä tyttönä että poikana. Edes keskeneräisten ja huolimattomien lasten diskurssi ei päädy 2000-luvulla erottelemaan eri sukupuolia toisistaan tai yhdistä kyseisiä piirteitä vain toisen sukupuolispesifeiksi ominaisuuksiksi (vrt. luku 6.1.4). Lapsen perusolemus nähdään sukupuolesta riippumatta samankaltaisena ja lapset keskenään tasa-arvoisina etnisyyden, kulttuurin ja asuinpaikan mahdollisista suuristakin eroavaisuuksista huolimatta. Lasten keskinäisen tasa-arvon ja lapsuuden universaalisuuden korostaminen saattavat heijastella myös sitä laajempaa yhteiskunnassa 1960-luvulla alkanutta kehitystä, kun lapset alettiin

nähdä omana väestöryhmänään yhtäläisine oikeuksineen ja velvollisuuksineen (Anttila & Rensujeff 2009; Alanen & Bardy 1991; Eskelinen & Kinnunen 2000).

Selkein ajattelutavan muutos näyttää tutkitun ajanjakson aikana tapahtuneen nöyrän ja kuuliaisen lapsen sekä ylpeän ja rohkean lapsen kohdalla. 1960-luvun lastenlauluissa lapsi kohteellistetaan ja lapsuus ymmärretään perinteisellä tavalla välivaiheena matkalla aikuisuuteen ja täysivaltaisuuteen (ks. esim. Alanen 1992; James, Jenks & Prout 2002; Prout 2005). Aikuisten ja lasten maailmat halutaan pitää tarkasti erillään samalla, kun korostetaan lapsen puhdassydämisyttä, nöyryyttä ja keskeneräisyyttä. Tästä ideaalista poikkeaminen aiheuttaa ympäristössä hämmennystä, epäjärjestystä ja epävarmuutta. Lapsen paikka ja asema näyttääkin olevan 1960-luvun lastenlaulujen maailmassa tarkoin määritelty. Lapset on siinä sijoitettu suojattuun ja harmoniseen tilaan, jossa lapsella on oikeus elää huolettomana ja vapaana aikuisten maailmaan kuuluvista asioista. Lapsuus on aikaa, johon jokaisella lapsella ajatellaan olevan oikeus. Se on vapaa työstä, toimeentuloon liittyvistä huolista sekä vastuun kannosta. Lapsen suhdetta aikuiseen ja auktoriteettiin luonnehtii tyypillisesti hierarkiassa alempiarvoisuus, joskin tätä asetelmaa pyritään muutamissa 60-luvun lauluissa aktiivisesti myös rikkomaan. Kuten Tähtisen (1992) tutkimuksessa, myös lastenlaulujen maailmassa vanhemmalta ja aikuiselta edellytetään erityisesti 1960-luvulla oman asemansa vastuullista ja kunniallista toteuttamista sekä hoivan ja huolenpidon osoittamista hierarkiassa alempiarvoiselle lapselle.

Sen sijaan uusimmissa lastenlauluissa halutaan selvästi korostaa lapsen yksilöllisyyttä ja lasta yksilönä. 1960-luvulla vielä voimakkaana näkyvä perinteinen sukupolvijärjestys alkaa murtua ja lapsi aletaan nähdä pikemminkin tässä ja nyt, olemisen ja elämisen yhtenä erityisenä tapana (ks. myös Alanen 2009; James, Jenks & Prout 2002, Prout 2005). Lasten ja aikuisten maailmojen kohtaamattomuus ei ole enää yhtä näkyvää, mitä 1960-luvun lastenlaulujen maailmassa. Tämän seurauksena myös lapsuus on alkanut määrittyä uudelle vuosituhannele tultaessa eri tavalla. Lapsuutta ei enää kuvata ihanteelliseksi ja suojatuksi tilaksi, jonka ensisijaisena tehtävänä on ”valmentaa” lasta yhteiskuntaa ja tulevaisuutta varten, sillä lapsuuden ajatellaan olevan jo sellaisenaan osa yhteiskuntajärjestystä. Siihen liitetään nyt myös piirteitä, jotka aiemmin katsottiin ensisijaisesti aikuisten elämään kuuluviksi, kuten esimerkiksi vastuun ottaminen ja kantaminen niin itsestä kuin toisistakin ihmisistä (ks. esim. Launonen 2000).

Uutta 2000-luvun lastenlauluissa on lisäksi lapsen tietoinen omasta menestyksestä ja tulevaisuudesta huolehtiminen sekä omien tunteiden ja toiminnan hallinta. Samalla lapsi myös korotetaan hierarkiassa tasa-arvoiseksi aikuisten kanssa, mistä seuraa, että puheet nöyrästä, puhdassydämisestä, kuuliaisesta ja viattomasta lapsesta ovat loppuneet. Lapsi ei 2000-luvun lastenlauluissa ole kuitenkaan täysin riippumaton omista vanhemmistaan ja auktoriteetista, vaikka hänen yksilöllisyyttä ja toimijuutta korostetaankin aktiivisesti. Kuten Alasuutarin (2010) tutkimuksen vasukeskusteluissa, myös tässä tutkimuksessa aikuisen ja lapsen välille vaikuttaa rakentuvan jännite, joka ilmenee aikuisen asettamissa odotuksissa ja toiveissa lapsen norminmukaisesta käyttäytymisestä. Lastenlaulujen maailmassa lapsi, muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta, tiedostaa nämä ympäristön häneen kohdistamat vaatimukset sekä toimii rationaalisesti ja toivotulla tavalla sääntöjä ja normeja noudattaen.

Kaiken kaikkiaan 1960-luvulta 2000-luvulle tultaessa lapsen perusolemuksessa tapahtuneet muutokset noudattelevat pääpiirteissään niitä kehityskulkuja, joista useat muutkin lapsuutta tutkineet ovat teoksissaan maininneet (ks. esim. Alanen 2009, 1992; Alasuutari 2010; Ellegaard 2004; Kampmann 2004; Koski 2001, 1999; Launonen 2000). Nöyrän ja kuuliaisen sekä heikon ja vajavaisen lapsen kuvat ovat vaihtuneet minäkeskeisen ja refleктоivan lapsen tulkintaan, jossa lapsen tärkein piirre on ennen kaikkea sisäinen aktiivisuus. Edellä mainitusta huolimatta 1960-luvulla lastenlaulujen lapsesta tehdyissä tulkinnoista heijastuu vielä perinteinen kasvatuseräily sekä tiukka sukupuolisidonnaisuus, mikä taas Kosken (2001) tutkimuksen mukaan oli hävinnyt aapisten ja lukukirjojen kertomuksista 1960-luvulla jo lähes kokonaan.

7.2. Sukupuolisidonnaisuus vs. ikäsidonnaisuus

Kuten edellä todettiin, 1960-luvun lastenlaulujen maailmassa tytöt ja pojat erotellaan vielä selkeästi toisistaan ja heille asetetaan omia elämänalueita sekä tiettyjä sukupuolispesifejä ominaisuuksia (vrt. Koski 2001; Launonen 2000; Tähtinen 1992). Sitä vastoin 2000-luvun lastenlaulujen maailmassa tällaista sukupuolen mukaista kategorisointia ei enää ylläpidetä yhtä aktiivisesti, sillä lasta on alettu tarkastella ennen kaikkea hänen sisäisen olemuksensa kautta. Lapsen odotetaan sukupuolesta riippumatta kehittyvän tietoiseksi, refleктоivaksi ja itseohjautuvaksi, ja tämä tietoisuuden kehittyminen tapahtuu lastenlaulujen lapsilla asteittain. Mitä nuoremmasta lapsesta on kysymys, sitä vähemmän lapsella odotetaan olevan kykyjä

tarkkailla itseään, kontrolloida omaa toimintaa sekä keskustella itsensä kanssa. Saavutettuaan tietyn iän ja kehitysvaiheen, lapsen sisäinen olemus alkaa määrittyä tietoisuudeksi, joka sisältää sekä oman itseyden että suhteet toisiin ihmisiin ja ympäröivään maailmaan.

2000-luvun lastenlaulujen maailmassa käsitys lapsesta kulminoituukin yleensä kysymyksiin lapsen iälle ja kehitysvaiheelle tyypillisistä ominaisuuksista. Aivan pienen lapsen kohdalla korostuvat avuttomuus sekä hoidon ja huolenpidon tarve ja hänen käyttäytymisessään näkyy vielä lapsellisia ja norminvastaisia piirteitä. Tästä seuraa väistämättä, että pienestä lapsesta on vanhemmille enemmän vaivaa ja vastuuta. Iän myötä lapselle alkaa muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta kuitenkin kehittyä kyky kontrolloida ja hallita omaa toimintaansa, ja tämä kyky kiinnittyy nimenomaan lapsen sisäiseen tilaan – minään, itseyteen ja tietoisuuteen. Sisäisesti aktiivisena subjektina varttuneempi lapsi osaa käyttäytyä aikuismaisesti ja itseohjautuvasti. Hänellä on hyvä ja terve itsetunto, minkä seurauksena lapsi sitoutuu mielellään itseensä ja asettuu itsensä ja oman elämänsä kompetentiksi määrittäjäksi. Tässä tehtävässä hän on riippumaton ja tasa-arvoinen suhteessa toisiin lapsiin sekä aikuisiin.

8. POHDINTA

Tässä tutkimuksessa selvitettiin, millaisia lapsikäsitteitä 1960- ja 2000-lukujen lastenlaulujen sisältävät ja miten nämä tulkinnat eroavat toisistaan. Tavoitteena oli teoriasidonnaisen sisällönanalyysin avulla tehdä näkyväksi lastenlaulujen maailmassa rakentuvia kuvia lapsesta sekä tarkastella aiemmissa tutkimuksissa ilmenneiden *sosiaalisen harmonian ideaalin* (Koski 2001; Launonen 2000; Takala 1960; Tähtinen 1992) ja *kompetentin lapsen* (Alasuutari 2010; Ellegaard 2004; Kampmann 2004; Launonen 2000; Prout 2005) esiintymistä eri vuosikymmenten lastenlauluissa. Vaikka lapsi ja lapsuus ovat kiehtoneet tutkijoita eri tieteenaloilla kautta aikojen, lapsuuden rakentumisesta lasten musiikkikulttuurin tuotteissa ei ollut Suomessa aikaisemmin tutkittu. Tämän tutkimuksen tarkoituksena olikin tuoda uutta näkökulmaa lapsuudentutkimuksen laajaan kenttään, lisätä ymmärrystä lapsuudesta yhteiskunnallisena ja kulttuurisena ilmiönä sekä vastata lastenmusiikkikulttuurin tämänhetkiseen tutkimustarpeeseen.

Lähtökohtaoletuksena tutkimuksessa oli uuden kasvatussociologisen lapsuudentutkimuksen perusteella, että käsitykset lapsuudesta eivät ole pysyviä (ks. esim. Alanen 1992, 2009; Prout 2005). Lapsesta tehdyt tulkinnat muuttuvat ja saavat jatkuvasti uusia sisältöjä huolimatta siitä, että lapsen biologinen perusolemus säilyy samana. Yhteiskunnallisena konstruktiona lapsikuva heijastelee aikaansa ja kulttuurisia olosuhteitaan, mistä seuraa, ettei käsitys lapsesta ole myöskään yksi ja yhtenäinen. Erilaiset ja jopa ristiriitaiset lapsikäsitteet elävät toistensa kanssa rinnakkain tai ovat sekoittuneina keskenään. Lisäksi aiempien tutkimusten perusteella tässä tutkimuksessa oletettiin, että suomalaisten 1960- ja 2000-lukujen lastenlaulujen lapsikuvat heijastelevat sitä laajempaa yhteiskunnallista ja kulttuurista kehitystä, joka tapahtui siirryttäessä modernista jälkimoderniin aikakauteen. Useiden tutkijoiden mukaan tämä muutos käynnistyi Suomessa nimenomaan 1960-luvun alun ”pumpulivuosina” ja saavutti huippunsa vuosituhannen vaihteessa (ks. esim. Koski 2001; Bauman 1996; Saarikangas, Mäenpää & Sarantola-Weiss 2004). Lapsuuden näkökulmasta se tarkoitti muun muassa lapsen tarkastelemista aiempaa enemmän aktiivisena yhteiskunnan jäsenenä ja toimijana osana sen rakenteita ja kulttuuria (Alanen 2009; Ellegaard 2004; Kampmann 2004; James & Prout 1997).

Tutkimuksen tuloksista ilmeni, että 1960- ja 2000-lukujen lastenlauluissa lapsesta tehdyt tulkinnat ovat vaihdelleet samalla, kun lähestymistapa lapseen on muuttunut. 1960-luvulla lasta tarkasteltiin ja arvioitiin hänen ulkoisen käyttäytymisen perusteella ja häntä pyrittiin kasvattamaan vielä tiukasti sukupuolensa mukaisella tavalla tiettyihin tehtäviin. Lapsuus erotettiin tuolloin selkeästi aikuisten maailmasta ja sitä kuvattiin yleensä ihanteellisena, jokaiselle lapselle kuuluvana oikeutena, jota vanhemmat suojelivat. Uudelle vuosituhannele tultaessa sukupuolen mukainen kategorisointi väheni ja aikuisten ja lasten välinen hierarkkinen suhde alkoi rikkoutua. 2000-luvun lastenlauluissa lasta tarkasteltiin hänen sisäisen olemuksensa kautta samalla, kun korostettiin lapsen yksilöllisyyttä sekä aktiivisuutta ja osallisuutta omassa elinympäristössään. Lapset nähtiin yleensä tasa-arvoisina keskenään sekä suhteessa aikuiseen ja vanhempiin. Vanhemmat olivat lapsen kavereita ja toimintamahdollisuuksien luojia samalla, kun lapsuuden ja aikuisuuden välisistä eroista alkoi tulla häilyviä. Täysivaltaisuuteen ja sisäiseen aktiivisuuteen kasvettiin lastenlauluissa kuitenkin vähitellen iän ja kompetenssin karttuessa, joten aivan pienet lapset asetettiin niissä edelleen vanhempien erityisen suojelun, hoivan ja huolenpidon kohteiksi.

Yleisesti ottaen lastenlaulujen lapsuuskeskustelu on muuttunut tutkittujen vuosikymmenten näkökulmasta yksilöä korostavaan suuntaan. 1960-luvun lastenlauluissa eli vielä voimakkaana perinteiset lapsuuden tulkinnat (vrt. Koski 2001; Prout 2005), ja selkeitä *sosiaalisen harmonian ideaaliin* viittaavia piirteitä löytyi aineistosta kaikkiaan noin 20 %. Sitä vastoin 2000-luvun lastenlauluissa vallitsevimpana esiintynyt sisäisesti aktiivisen, refleктоivan ja minäkeskeisen lapsen diskurssi (59 %) muistuttaa hyvin pitkälle puhetta *kompetentista lapsesta*, joka on useiden tutkijoiden mukaan nykyaikana tyypillisin tapa hahmottaa lasta (ks. Alasuutari 2010, Ellegaard 2004; Kampmann 2004; Koski 2001; Prout 2005; Wagner 2006). Lasta ei tarkastella enää passiivisena uhrina vaan aktiivisena toimijana, ei aikuisen epäkypsänä alkiona vaan omana ihmisen hahmonaan eikä lapsuutta matkalla johonkin vaan päämääränä sinänsä. Vaikka tällainen sisäisesti aktiivisen, refleктоivan ja minäkeskeisen lapsen kuva elääkin 2000-luvun lastenlauluissa voimakkaana, muut lapsesta tehdyt tulkinnat tuovat keskusteluun moniäänisyyttä ja jopa ristiriitoja. Uuden vuosituhanneen lastenlauluissa esimerkiksi keskeneräisen lapsen diskurssi ja sosiaalisen harmonian ideaaliin viittaava lapsityyppi haastavat omalta osaltaan postmodernille ajalle tyypillistä lapsuuden konstruktiota.

Saadut tulokset osoittavat, että lapsikuvissa tapahtuneet muutokset noudattelevat pääpiirteissään länsimaisille yhteiskunnille tyypillistä kehitystä, joskin ei aivan yhtä voimakkaasti kuin esimerkiksi Kosken (2001) analysoimissa aapisten ja lukukirjojen kertomuksissa tai Launosen (2000) tutkimissa koulun pedagogisissa teksteissä. Muutoksen hitaus saattaa johtua siitä, että lastenlaulut eivät edusta ensisijaisesti yhteiskunnan virallista käsitystä ja kantaa, jolloin niille ei myöskään ole voitu asettaa vaatimuksia ”oikeasta” tiedosta. Lastenlauluissa keskustelua käydään vapaasti ja siinä heijastuvat yhtä aikaa sekä lauluntekijöiden yksilölliset että yhteisesti jaetut kulttuuriset käsitykset ja tulkinnat lapsuudesta. Keskustelu on näin ollen luonteeltaan aidompaa ja rehellisempää, jolloin sen voi toisaalta olettaa vastaavan paremmin myös todellisuutta.

Lastenlaulut ovat lähes pääsääntöisesti aikuisten tekemiä ja kuvastavat näin ollen aikuisten käsityksiä ja tulkintoja lapsuudesta. Nämä tulkinnat perustuvat osaltaan siihen lapsuuskokemukseen, jota ovat muokanneet niin fyysinen ympäristö ja ihmissuhteet kuin myös koetut ilot ja surut sekä toiveet ja pettymykset. Tästä kaikesta on jäänyt elämään sekä tiedostettuja muistoja että tiedostamattomia, unohduksiin painuneita muistijälkiä, jotka vaikuttavat siihen, miten myöhemmin lauluntekijä suhtautuu lapseen ja lapsen kasvatukseen. Tämän lisäksi käsitykset lapsesta ja kasvatuksesta kiinnittyvät myös yleisempiin, eri aikoina hieman erilaisiin yhteiskunnallisiin tavoitteisiin. Nämä tavoitteet ovat muuttuvia ja ne voivat olla yksilöllisten tavoitteiden suhteen myös ristiriitaisia.

Jännitteisiä ja toisilleen vastakkaisia tulkintoja oli nähtävissä myös niiden kahden vuosikymmenen lastenlauluissa, joita tässä tutkimuksessa analysoitiin. 1960-luvun lastenlauluista heijastui toisaalta selkeästi vanhemman kyseenalaistamattomaan auktoriteettiasemaan perustuva kasvatuskulttuuri, jossa keskeistä oli siirtää pysyviksi koettuja arvoja kehittyvään lapseen (ks. Kalliala 1999, 275–276). Lapsen kasvatusta nähtiin ikään kuin ”olemisena”, luonnonmukaisena tapahtumana, jonka kulkuun vanhemmat eivät juurikaan voineet vaikuttaa ja jossa heidän vastuu ulottui erityisesti fyysisen hoivan ja moraalisen ohjauksen tarjoamiseen (Tähtinen 1992; ks. myös Hautamäki 2008, 130). Toisaalta 1960-luvun lauluissa rakennettiin myös kuvaa lapsesta, joka pyrki rikkomaan perinteiseen hierarkiaan perustuvaa asetelmaa ja jossa korostettiin lapsen omaa tahtoa ja toimintaa. Tämä käsitys voimistui 2000-luvulla, jolloin maailma alkoi jäsentyä lähes yksinomaan lapsen sisäisyydestä ja yksilöllisyydestä käsin.

2000-luvun lastenlauluissa lapsuus ei enää ollut 1960-luvulle tyypilliseen tapaan eristetty ja erityinen elämänvaihe, jonka läpi käytyään lapsi lopettaa leikkimisen ja alkaa käyttäytyä aikuismaisesti. Vaikuttaa siltä, että lapsuuden arvoituksellisuus ja salaperäisyys on 2000-luvulla poistunut ja lapsuus arkipäiväistynyt. Lapsi ei enää varttunut suurissa sisarusparvissa, kuten 1960-luvun lastenlaulujen maailmassa, sillä hänellä oli yleensä korkeintaan yksi sisarus tai sitten hän oli perheen ainoa lapsi. Perheiden pienentyminen heijastui lastenlauluissa vanhempien ja aikuisten entistä näkyvämpänä asemana lapsen elämässä. Aikuisesta on tullut lapsen kaveri, jota voi pyytää mukaan leikkeihin ja jonka kanssa voi jakaa kaikenlaisia asioita (ks. Koski 2001, 115). Leikkiminen ei siis enää 2000-luvun lastenlauluissa kiinnittynyt ainoastaan lapsuuteen eikä leikkimisen loppuminen ollut myöskään merkki lapsuuden loppumisesta. Lapset tosin itse ovat Oksasen (2008, 45–58) lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia, sosiaalisia suhteita ja arkielämää koskevassa tutkimuksessa järkeilleet, että heidän lapsuutensa loppuu kun he eivät enää leiki.

Aikuisten ja lasten maailmojen sekoittuminen 2000-luvun lastenlaulujen maailmassa on merkinnyt myös lapseen kohdistuvien vaatimusten muuttumista. 1960-luvun lastenlauluissa vaatimukset ja odotukset asetettiin lapselle ulkoapäin, kun taas 2000-luvulla lapsi asetti niitä itse itselleen. Sisäisen puheen ja itsereflektion avulla lapsi kontrolloi itseään ja omaa toimintaansa sekä pyrki käyttäytymään tavalla, joka miellyttäisi niin omia vanhempia kuin muitakin aikuisia. Siitä huolimatta, että yksilöllisyys korostui 2000-luvun lastenlauluissa, ihanteen mukainen lapsi otti ja kantoi vastuuta itsensä lisäksi myös toisista ihmisistä ja ympäristöstä. Lapsen käyttäytyminen vaikuttaakin saaneen uudelle vuosituhannelle tullessa entistä enemmän aikuiselle tyypillisiä piirteitä, mikä heijastelee osaltaan Kosken (2001) ja Launosen (2000) mainitsemaa postmodernin ajan uutta ihmiskäsitystä. Toisaalta kysymys saattaa olla niinkin yksinkertaisesta asiasta kuin aikuisten määrän suhteellisesta lisääntymisestä lapsen elämässä, jolloin aikuiselle tyypilliset käyttäytymismallit korostuvat ja vastaavasti lapsenomaiset vähenevät. Alasuutari (2010, 8–9) taas on sitä mieltä, että lasten muuttuminen nykyaikana pikkuaikuisiksi johtuu itsekeskeisistä vanhemmista, joiden tarkoitusperänä on vain oma menestys ja pärjääminen. Lapsuus on alettu hänen mukaan ymmärtää ihmisen kehityksen haitallisena välivaiheena, josta lasta olisi autettava pääsemään mahdollisimman pian eroon. Ristiriitaisen nykypäivän tilanteesta tekeekin se, että samalla, kun peräänkuulutetaan lapsen parasta ja lapsen aktiivisuutta, lapsuus asetetaan erilaisten lasta valmistavien instituutioiden sisäiseen logiikkaan ja lapsuuspuheesta on havaittavissa selkeästi

sen kohdettaan hallinnoimaan pyrkivä luonne. Voi vain kysyä, kenen etuja ja kenen parasta tässä loppujen lopuksi oikein ajetaan?

Tässä tutkimuksessa lastenlauluista konstruoidut lapsikuvat ovat luonteeltaan ideaaleja eivätkä ne sellaisenaan vastaa todellisuutta. Esimerkiksi 2000-luvun yksilöity ja yksilöllinen lapsi ei todennäköisesti vaadi omia oikeuksiaan vaan kohtaa arjen joka tapauksessa oman kehitystasonsa mukaisesti. Alasuutarikin (2010) varoittaa ideaalikäsitysten liian yksipuolisesta tulkinnasta todetessaan, kuinka niissä on yhtäältä kysymys ajattelullisista kehyksistä ja kuvaustavoista, joilla on mahdollista tehdä havaintoja lapsesta ymmärrettävämmiksi. Toisaalta niiden voi ajatella kertovan siitä orientaatiosta, jolla lapsen kasvatukseen eri aikoina suuntaudutaan. Panu Pulman (2001, 34–35) mukaan ideaalin ja todellisuuden välinen jännite kuuluu luonnostaan lapsuuden määrittelyn todellisuuteen. Hän toteaa, kuinka ideaalien kautta lapsiin on voitu kohdistaa eri aikoina erilaisia odotuksia ja vaatimuksia, ja yhteisesti jaettuina käsityksinä niiden toivotaan vaikuttavan käytännön toimien ja ohjauksen lisäksi lapsen maailmankuvan ja identiteetin rakentumiseen. Yleisen kulttuurisen ja kasvatuksellisen viitekehyksen rakentajina ne kiinnittyvät osaksi lapsuudesta käytävää keskustelua, jota tässä tutkimuksessa on pyritty lastenlaulujen näkökulmasta jäsentämään. Tässä tutkimuksessa analyysin tuloksena esitetyt lapsikuvat ovat kuitenkin vain yksi mahdollinen tapa hahmottaa tätä eri vuosikymmenten lastenlaulujen sisältämää lapsuuden määrittelyä.

Lastenmusiikissa riittää tutkimista myös tulevaisuudessa, sillä lähdemateriaalia riittää ja lähdetutkimus puuttuu vielä monelta alueelta. Tämänkin tutkimuksen ulkopuolelle jouduttiin jättämään rajallisten resurssien vuoksi lukuisia aiheita, näkökulmia ja teoksia, joihin tarttuminen tulevaisuudessa veisi sekä lastenmusiikkiin että lapsuuteen kohdistuvaa tutkimusta eteenpäin. Mielenkiintoista olisi ensinnäkin selvittää, millä tavoin lapsuutta jäsennetään aivan ensimmäisissä lapsille suunnatuissa lastenlauluissa 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alun vuosikymmeninä. Näiden tietojen perusteella laajennettaisiin tietämystä eri vuosikymmeninä lapsuuteen liitetyistä merkityksistä ja kasvatuskulttuurista sekä saataisiin kattavampi kuva eri aikojen lapsille suunnatusta musiikkiperinteestä. Lastenlaulujen lisäksi lapsuuskeskustelua on käyty ja käydään myös muissa lapsille suunnatuissa populaarikulttuurin tuotteissa, kuten televisio- ja radio-ohjelmissa. Olisi kiinnostavaa saada selville, millaisia lapsuuden ihanteita ja kuvia näiden kanavien kautta eri vuosikymmeninä on välitetty ja miten tässä ja muissa tutkimuksissa konstruoidut lapsi-ideaalit niissä heijastuvat.

LÄHTEET

Kirjallisuus ja muut painetut lähteet

Ahola, A. 2006. Metrolla mummolaan, Kalaharin ja koirien Kalevalan kautta. Suomalaisesta lastenmusiikista 2000-luvun alussa. [www-dokumentti]. <<http://www.fimic.fi/fimic/fimic.nsf/mainframereadform&4CE91EC98A5ECD86C225687000476A40>>. Tulostettu 29.10.2008.

Ahola, A. & Nikulainen, J. (toim.) 2010. Aika laulaa lapsen kanssa. Helsinki: WSOY.

Alanen, L. 1992. Modern Childhood? Exploring the child question in sociology. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarja A. Tutkimuksia 50.

Alanen, L. 2009. Johdatus lapsuudentutkimukseen. Teoksessa L. Alanen & K. Karila (toim.) Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere: Vastapaino, 9–30.

Alanen, L. & Bardy, M. 1991. Lapsuuden aika ja lasten paikka. Tutkimus lapsuudesta yhteiskunnallisena ilmiönä. Sosiaalihallituksen julkaisuja 12/1990. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Alasuutari, M. 2003. Kuka lasta kasvattaa?: vanhemmuuden ja yhteiskunnallisen kasvatuksen suhde vanhempien puheessa. Helsinki: Gaudeamus.

Alasuutari, M. 2010. Suunniteltu lapsuus. Keskustelut lapsen varhaiskasvatuksesta päivähoitossa. Tampere: Vastapaino.

Alasuutari, M. & Karila, K. 2009. Lapsuuden ja lapsen tulkinnat lapsikohtaisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa. Teoksessa L. Alanen & K. Karila (toim.) Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere: Vastapaino, 70–88.

Alasuutari, P. 2001. Laadullinen tutkimus. 3. uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.

- Anttila, A. & Rensujeff, K. 2009. Taiteen taskurahat. Lastenkulttuurin käsite, linjaukset ja edistäminen. Taiteen keskustoimikunta. Tutkimusyksikön julkaisuja N:o 35. Helsinki: Taiteen keskustoimikunta.
- Ariès, P. 1979. Centuries of childhood. Harmondsworth: Penguin Books. (Alkuperäisteos *L'enfant et la vie familiale sous l'ancien régime*, 1960.)
- Bardy, M. 1992. Lapsuuden politiikan johtoideat. Teoksessa M. Bardy (toim.), S. Laukonsuo, V. Karjalainen & M. Sihto. Moniääninen laulu lapsuudesta. Sosiaali- ja terveyshallitus. Raportteja 66. Helsinki: Valtion painatuskeskus, 65–72.
- Bardy, M., Salmi, M. & Heino, T. 2001. Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. Sosiaali- ja terveystieteen tutkimus- ja kehittämiskeskus. Raportteja 263/2001. Helsinki: Stakes.
- Baumann, Z. 1996. Postmodernin lumo. Suom. J. Vainonen. Toim. P. Ahponen & T. Cantell. Tampere: Vastapaino.
- Beck, U. 1995. Poliitiikan uudelleen keksiminen: kohti refleksiivisen modernisaation teoriaa. Teoksessa U. Beck, A. Giddens & S. Lash. Nykyajan jäljillä. Suom. L. Lehto. Tampere: Vastapaino, 11–82. (Alkuperäisteos: *Reflexive Modernization. Politics, Tradition and Aesthetics in the modern Social Order*, 1994.)
- Brembeck, H., Johansson, B. & Kampmann, J. 2004. Introduction. Teoksessa H. Brembeck, B. Johansson & J. Kampmann (eds.) 2004. *Beyond the competent child. Exploring contemporary childhoods in the Nordic welfare societies*. Frederiksberg: Roskilde University Press, 7–29.
- Cunningham, H. 1995. *Children and childhood in Western society since 1500*. London: Longman.
- Dahlberg, G., Moss, P. & Pence, A. 2007. *Beyond quality in early childhood education and care. Languages of evaluation*. London: Falmer.

- De Mause, L. 1974. The Evolution of childhood. Teoksessa L. De Mause (toim.) The history of childhood. New York: Psychohistory Press, 1–73.
- Ellegaard, T. 2004. Self-governance and incompetence: Teachers' construction of "the competent child." Teoksessa H. Brembeck, B. Johansson & J. Kampmann (toim.) 2004. Beyond the competent child. Exploring contemporary childhoods in the Nordic welfare societies. Frederiksberg: Roskilde University Press, 177–197.
- Eskelinen, J. & Kinnunen, P. 2000. Lapsuuden loppu vai uusi lapsuus. Teoksessa M. Törrönen (toim.) Lapsuuden hyvinvointi. Yhteiskuntapoliittinen puheenvuoro. Helsinki: Pelastakaa lapset, 10–19.
- Eskola, J. 2007. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 159–183.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 2. painos. Tampere: Vastapaino.
- Gordon, T. & Lahelma, E. 1992. Tyttöjen toiseus opetuksessa ja koulutuksessa. Teoksessa S. Näre, J. Lähteenmaa (toim.) Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 314–327.
- Gronow, P. 2010. Levygramofonista pitkään leikkiin. Lastenlevyjen varhaista historiaa. Teoksessa A. Ahola & J. Nikulainen (toim.) Aika laulaa lapsen kanssa. Helsinki: WSOY, 100–105.
- Haapanen, U. 1990. Suomalaisten äänilevyjen taiteilijahakemisto 1901–1982. Suomen äänitearkiston julkaisu N:o 23. Helsinki: Suomen äänitearkisto.
- Hakala, J. T. 2007. Menetelmällisiä koetuksia. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 12–24.

- Harrikari, T. 2010. Tasa-arvoiseksi, sivistyneeksi, kurinalaiseksi. Suomalainen lapsuus 1960-luvulta nykypäivään. Teoksessa A. Ahola & J. Nikulainen (toim.) Aika laulaa lapsen kanssa. Polkuja lastenmusiikin historiassa. Helsinki: WSOY, 118–123.
- Hautamäki, A. 2008. Naisen yksilöllistymisen mahdollisuus ja hinta – oman äänen löytäminen ja äitiys. Teoksessa A-R. Lahikainen, R-L. Punamäki & T. Tamminen. Kulttuuri lapsen kasvattajana. Vantaa: WSOY, 117–141.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. 15. painos. Helsinki: Tammi.
- Jalkanen, P. 1992. Pohjolan yössä: suomalaisia kevyen musiikin säveltäjiä Georg Malmstènistä Liisa Akimofiin. Luovan säveltaiteen edistämissäätiö. Suomalaisen musiikin tiedotuskeskus. Helsinki: Kirjastopalvelu.
- Jalkanen, P. 2000. Pikku Inkeri, Iso Mies ja Keijukainen. [www-dokumentti]. <<http://www.fimic.fi/fimic/fimic.nsf/mainframe?readform&4CE91EC98A5ECD86C225687000476A40>>. Tulostettu 21.11.2008.
- James, A. & James, A. 2008. Key concepts in childhood studies. London: Sage.
- James, A., Jenks. C. & Prout, A. 2002. Theorizing Childhood. 4. painos. Cambridge: Polity Press.
- James, A. & Prout, A. 1997. Introduction. Teoksessa A. James & A. Prout (toim.) Constructing and Reconstructing Childhood. 2. painos. London: Falmer Press, 1–6.
- James, A. & Prout, A. 1997. A new paradigm for the sociology of childhood? Provenance, promise and problems. Teoksessa A. James & A. Prout (toim.) Constructing and Reconstructing Childhood. 2. painos. London: Falmer Press, 7–33.
- Järventie, I. 2001. Eriarvoisen lapsuuden muotokuvia. Teoksessa I. Järventie & H. Sauli. (toim.) Eriarvoinen lapsuus. Helsinki: WSOY, 83–123.

- Kaisanlahti, A. 2001. Laadukasta lastenmusiikkia. *Opettaja* 13/2001. [www-dokumentti]. <http://www.opettaja.fi/portal/page?_pageid=95,82089&_dad=portal&_schema=PORTAL&key=53030>. Luettu 16.11.2010.
- Kalliala, M. 1999. Enkeliprinsessa ja itsari liukumäessä. Leikkikulttuuri ja yhteiskunnan muutos. Helsinki: Gaudeamus.
- Kallio, K. P. 2006. Lasten poliittisuus ja lapsuuden synty. Keho lapsuuden rajankäynnin tilana. Tampereen yliopisto. Yhdyskuntatieteiden laitos. Väitöskirja.
- Kampmann, J. 2004. Societalization of Childhood: New Opportunities? New Demands? Teoksessa H. Brembeck, B. Johansson & J. Kampmann (toim.) *Beyond the Competent Child. Exploring Contemporary Childhoods in the Nordic Welfare Societies*. Frederiksberg: Roskilde University Press, 127–152.
- Koski, L. 1999. Hyvä tyttö ja hyvä poika – ihanteelliset yksilöt aapisten moraalisisissa kertomuksissa. Teoksessa T. Tolonen (toim.) *Suomalainen koulu ja kulttuuri*. Tampere: Vastapaino, 21–49.
- Koski, L. 2001. Hyvän lapsen ja kasvattamisen ideaalit. Tutkimus aapisten ja lukukirjojen moraalisen kosmologian muutoksista itsenäisyyden aikana. Turku: Suomen kasvatustieteellinen seura.
- Lahikainen, A. R. 2001. Lasten kuuntelemisesta ja sen esteistä. Teoksessa I. Järventie & H. Sauli (toim.) *Eriarvoinen lapsuus*. Helsinki: WSOY, 21–46.
- Laine, T. 2001. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II*. 2. korjattu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 28–45.
- Lange, K. 2001. Teatterin ovesta maailmaan ja minään. Teoksessa Sulku, S. & Aromaa, J. (toim.) *Kohtaamispaikkana lapsuus. Vuoropuhelua lapsen maailmasta*. Helsinki: Edita, 79–85.

- Lastenkulttuuripoliittinen ohjelma – Barnkulturpolitiskt program. 2003. Opetusministeriön julkaisuja 2003: 29. Helsinki: Opetusministeriö. [www-dokumentti]. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2003/liitteet/opm_114_opm29.pdf?lang=fi>. Luettu 28.1.2011.
- Laukka, M. 2006. Arvioinnin taustaa. Teoksessa P. Granö, E. Korkeakoski & M. Laukka. Taikalamppujen valossa. Lastenkulttuurikeskusten arviointi. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2006: 25. Helsinki: Opetusministeriö, 9–13.
- Launonen, L. 2000. Eettinen kasvatuserittely suomalaisen koulun pedagogisissa teksteissä 1860-luvulta 1990-luvulle. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 168. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Melin, H. & Nikula, J. 2003. Mitä on yhteiskunnallinen muutos? Teoksessa H. Melin & J. Nikula (toim.) Yhteiskunnallinen muutos. Tampere: Vastapaino, 253–264.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. 1994. Qualitative data analysis. 2. painos. California: Sage.
- Mäkelä, K. 1992. Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet. Teoksessa K. Mäkelä (toim.) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Gaudeamus, 42–61.
- Oksanen, A. 2008. Lapsuus jättömaana: teknologisen bränditalouden paisteessa vai pimennossa? Teoksessa A-R. Lahikainen, R-L. Punamäki & T. Tamminen. Kulttuuri lapsen kasvattajana. Helsinki: WSOY, 45–58.
- Onnismaa, E-L. 2010. Lapsi, lapsuus ja perhe varhaiskasvatuksen asiakirjoissa 1967–1999. Helsingin yliopisto. Käyttätymistieteellinen tiedekunta. Väitöskirja.
- Palmu, T. 1992. Nimetön Hiiri ja Simo Siili. Aapisten sukupuoli-ideologia. Teoksessa S. Näre, J. Lähteenmaa (toim.) Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 301–313.
- Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1994. Helsinki: Opetushallitus.

- Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 2004. Helsinki: Opetushallitus. [www-dokumentti]. <http://www02.oph.fi/ops/perusopetus/pops_web.pdf>. Luettu 17.1.2011.
- Postman, N. 1985. Lyhenevä lapsuus. Suom. I. Rekiarvo. Helsinki: WSOY. (Alkuperäisteos The Disappearance of Childhood, 1982.)
- Prout, A. 2005. The Future of Childhood. Towards the interdisciplinary study of children. London: RoutledgeFalmer.
- Pulma, P. 1992. Lapsuuden lyhyt historia. Teoksessa M. Bardy (toim.), S. Laukonsuo, V. Karjalainen & M. Sihto. Moniääninen laulu lapsuudesta. Sosiaali- ja Terveystieteiden tutkimuskeskus. Raportteja 66. Helsinki: Valtion painatuskeskus, 50–64.
- Pulma, P. 1993. Historia lapsenkengissä. Teoksessa: M. Ojala (toim.) Suomalaista varhaiskasvatustutkimusta. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.
- Pulma, P. 2001. Vaikea lapsuus. Teoksessa S. Sulku & J. Aromaa (toim.) Kohtaamispaikkana lapsuus. Vuoropuhelua lapsen maailmasta. Helsinki: Edita, 31–35.
- Qvortrup, J. 1995. Childhood in Europe. A New Field of Social Research. Teoksessa L. Chisholm, P. Büchner, H-H. Krüger & M. du Bois-Reymond (toim.) Growing up in Europe. Contemporary Horizons in Childhood and Youth Studies. Berlin: Walter de Gruyter, 7–19.
- Rahikainen, M. 2005. Philippe Ariès ja lapsuuden historia. Tieteessä tapahtuu 23(3), 38–42.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere : Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. [www-dokumentti]. <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>. Luettu 13.12.2010.

- Saarikangas, K., Mäenpää, P. & Sarantola-Weiss, M. 2004. Rakentajien maa ja hyvinvoinnin kulttuuri. Teoksessa K. Saarikangas, P. Mäenpää & M. Sarantola-Weiss. Suomen kulttuurihistoria. Koti, kylä, kaupunki. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 10–19.
- Satka, M. & Eydal G. B. 2004. The History of Nordic Welfare Policies for Children. Teoksessa H. Brembeck, B. Johansson & J. Kampmann (toim.) Beyond the Competent Child. Exploring Contemporary Childhoods in the Nordic Welfare Societies. Frederiksberg: Roskilde University Press, 33–61.
- Saurama, M. 2007. Korva kuulee, kroppa oppii. Hyvää lastenmusiikkia etsimässä. Opettaja 16/2007, 36–37.
- Siljander, P. 1988. Hermeneuttisen pedagogiikan pääsuuntaukset. Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia 55/1988.
- Strandell, H. 2000. Lasten työnteko – merkki lapsuuden murroksesta. Teoksessa M. Törrönen (toim.) Lapsuuden hyvinvointi. Yhteiskuntapoliittinen puheenvuoro. Helsinki: Pelastakaa lapset, 85–98.
- Suoranta, J. 2007. Populaarikulttuurin tuotteiden analyysi: kohti kriittistä elokuvaalähtöistä aikalaisanalyysia. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 252–274.
- Takala, A. 1960. Lapsen henkinen kasvu ja sen ohjaaminen. Helsinki: Suomen ev. –lut. Pyhäkouluyhdistys.
- Tolvanen, H. 4/2000. Mörköjä ja muita kummituksia. Lasten musiikkia vuosituhaten kahdella viimeisellä vuosikymmenellä. [www-dokumentti]. <<http://www.fimic.fi/fimic/fimic.nsf/mainframe?readform&4CE91EC98A5ECD86C225687000476A40>>. Tulostettu 21.11.2008.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Tähtinen, J. 1992. Miten kasvattaa pikkulapsia. Kasvatusmoraliteetin ja –suuntausten lähtökohtien muutoksia Suomessa 1859–1989 suomenkielisten kasvatus- ja hoitopaiden sekä aikakauslehdistön ilmaisemana. Turun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisuja A:157.

Töttö, P. 2004. Syvällistä ja pinnallista. Teoria, empiria ja kausaalisuus sosiaalitutkimuksessa. Tampere: Vastapaino.

Varto, J. 1992. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Helsinki: Kirjayhtymä.

Wagner, J. T. 2006. An Outsider`s Perspective: Childhoods and Early Education in the Nordic Countries. Teoksessa J. Einarsdottir & J. T. Wagner (toim.) Nordic Childhoods and Early Education. Philosophy, Research, Policy, and Practice in Denmark, Finland, Iceland, Norway, and Sweden. Greenwich, Connecticut: Information Age Publishing, 289–306.

Lait ja sopimukset

Laki lasten päivähoidosta 1973. 19.1.1973/36. [www-dokumentti].
<<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1973/19730036>>. Luettu 10.2.2011.

Lastensuojelulaki 1983. 3.8.1983/683. [www-dokumentti].
<<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1983/19830683>>. Luettu 10.2.2011.

Lastensuojelulaki 2007. 13.4.2007/417. [www-dokumentti].
<<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>>. Luettu 10.2.2011.

UNICEF 2009. Yleissopimus lapsen oikeuksista. [www-dokumentti].
<http://www.unicef.fi/Lapsen_oikeuksien_sopimus_koko>. Luettu 10.2.2011.

Julkaisemattomat lähteet

Hilliaho, H-M. 2009. Pikku-Minna, puhuva auto ja Rio granden kasvimaat. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Kandidaatintutkielma.

LIITTEET

Liite 1: 1960-luvun lastenlaulut

Taulukko 9. 1960-luvun lastenlaulut

Tekijä	Julkaisuvuosi	Nimi
Johansson, J.	1969	Peppi Pitkätossu
Kipparikvartetti	1957	Kipparikalle
Koivunen, B.	1959	Peppi-Karhun aamutossut
Koivunen, B.	1960	Polkupyörä
Koivunen, B.	1961	Saku Sammakko
Koivunen, B.	1963	Peppi-Karhun kalamatka
Koivunen, B.	1964	Lohikäärme Puff
Laurila, M.	1966	Aja hiljaa isi
Malmstèn, G.	1959	Opin uimaan
Malmstèn, G.	1963	Lapsi ja lintu
Malmstèn, G.	1963	Laulu pikku-hukasta
Malmstèn, G.	1963	Mikki-hiiri lentäjänä
Malmstèn, R.	1961	Tiku ja Taku
Marvia, E. & Pokela, M.	1966	Siimahäntä Siiri
Mustonen, R.	1961	Muumipeikon laulu
Pokela, M.	1962	Keijukaisen kehtolaulu
Pokela, M.	1962	Lennä, lennä leppäkerttu
Pokela, M.	1962	Marjalaulu
Pokela, M.	1962	Tillin tallin
Pokela, M.	1963	Ihme ja kumma
Pokela, M.	1963	Kuvakirja Alppimaasta
Pokela, M.	1963	Lörpötys
Pokela, M.	1965	Mörri-Möykky
Pokela, M.	1965	Vaarin saari
Pokela, M.	1966	Kille-linnunpelätti
Pokela, M.	1966	Lumisota alkaa
Pokela, M.	1966	Minnan pääsiäismuna
Pokela, M.	1966	Oma äiti kultaa
Pokela, M.	1966	Orvon kehtolaulu
Pokela, M.	1966	Pajunkissoja pääsiäiseksi
Pokela, M.	1966	Soi, soi Sorolaan
Pokela, M.	1966	Tonttu vai Nukku-Matti
Pokela, M. & Godzinsky, G.	1966	Leena-muori leipoo
Pokela, M. & Pokela, M.	1959	Laula kukko
Puhtila, S.	1960	Elmerin humppa
Puhtila, S.	1960	Jöröjukka-rock
Puhtila, S.	1960	Pikkuoravien tuutulaulu
Puhtila, S.	1960	Saukki-sedän lastentunti
Puhtila, S.	1960	Siili menee lypsyille
Puhtila, S.	1962	Pikkuoravien kuuraketti
Puhtila, S.	1962	Villin lännen villitys
Puhtila, S.	1963	Saukin syntymäpäivä
Puhtila, S.	1964	Jee jee jee

Saarinen, P.L.	1963	Katso kenguru loikkaa
Valkola-Laine, S.	1959	Ankanpojan matka
Valkola-Laine, S.	1959	Heikin vesivärit
Valkola-Laine, S.	1959	Tuutulaulu
Valkola-Laine, S.	1967	Elli, velli ja karamelli
Valkola-Laine, S.	1967	Motskarilaulu
Valkola-Laine, S.	1967	Myyrälaulu
Valkola-Laine, S.	1967	Pikku-Minnan marjat
Valkola-Laine, S.	1967	Pikku-Minnan uniloru
Valkola-Laine, S.	1967	Pikku-Minnan yö
Valkola-Laine, S.	1967	Toko
Valkola-Laine, S.	1967	Uusi kissanpoikanen
Virta, O.	1961	Hottentottilaulu
Väkevä, M-R.	1965	Syystanssi
Väkevä, M-R.	1968	Kukkelikuu
Väkevä, M-R.	1968	Siili ja mansikat

Liite 2: 2000-luvun lastenlaulut

Taulukko 10. 2000-luvun lastenlaulut

Tekijä	Julkaisuvuosi	Nimi
Itkonen, J.	2001	Hepokatin häät
Itkonen, J.	2001	Siksi myöhästyin koulusta
Itkonen, J.	2001	Vastapäinen naapuri
Itkonen, J.	2005	Suruvaippa
Kaasinen, S.	2005	Vilkutusvalssi
Kanala, S.	2003	Kissaemon huolia
Karjalainen, E.	2007	Ranska on minut synnyttänyt
Karjalainen, E.	2007	Reeta
Kivelä, J.	2006	Pinseri muistelee
Nurmi, T.	2006	Ikivanha yrttimaa
Nättinen, P.	2006	Qieroon
Nättinen, P., Rasinkangas, P. & Ojanen, V.	2002	Äidin tietokone
Okkonen, E.	2006	Kärpänen
Ollaranta, J.	2008	Buffalo Jim
Paananen, M.	2001	Pyykkilauta paukkaa
Paavola, M., Paavola, A. & Pyylampi, L.	2003	Äiti ahertaa
Perkoila, M.	2003	Kun on paha olla
Perkoila, M.	2005	Niilo Nikkari
Perkoila, M.	2003	Olla vain ja laiskotella
Perkoila, M.	2003	Pullalaulu
Perkoila, M.	2003	Sivistyneet kivet
Rasinkangas, P.	2001	Järkevä nainen
Rasinkangas, P.	2001	Lennä leija nyt kun tuulee
Rasinkangas, P.	2001	Made in mun äiti
Rasinkangas, P.	2002	Lähihoitajaksi
Rasinkangas, P.	2002	Rakennustyömaalla vilisee
Rasinkangas, P.	2005	Afrikkalaisia haaveita
Rasinkangas, P.	2005	Ankkapäällikkö Annaliisa
Rasinkangas, P.	2005	Aurinko laulaa ja linnut paistaa
Rasinkangas, P.	2005	Intiaani
Rasinkangas, P.	2005	Joki juoksee niin kuin aina ennenkin
Rasinkangas, P.	2005	Lehmäjenkkaa
Rasinkangas, P.	2005	Mummon mopo
Rasinkangas, P.	2005	Pikkuveli, katso maailmaa
Rasinkangas, P.	2005	Pullaa ja persiljaa
Rasinkangas, P.	2005	Telkkarin ympäri hiihto
Rasinkangas, P.	2005	Vanha kunnan haamu
Rasinkangas, P.	2005	Voimaa vanhan viisauden
Rasinkangas, P.	2007	Arvaas
Rasinkangas, P.	2007	En tahdo nukkumaan
Rasinkangas, P.	2007	Hurraa, nyt leivotaan
Rasinkangas, P.	2007	Juna tuo, juna vie

Rasinkangas, P.	2007	Leijojen maa
Rasinkangas, P.	2007	Miksi meillä ei ole koiraa
Rasinkangas, P.	2007	Mummo
Sepponen, H.	2002	Talonmies Virtanen
Sepponen, H.	2005	Pieni taskulaulu
Sepponen, H.	2005	Sankarihommia
Tahvanainen, A.	2000	Hattu päähän, takki ylle
Tonttila, P.	2003	Hapankaalia
Tonttila, P.	2003	Mamman soittorasia
Tonttila, P.	2003	Mix mix nari nari
Tonttila, P.	2003	Paprika
Tonttila, P.	2003	Piirrättää
Tonttila, P.	2003	Pissapoika
Tonttila, P.	2003	Pullopostia
Tonttila, P.	2003	Smool took on pikku juttu
Tonttila, P.	2003	Unipiirros
Tonttila P.	2003	Voihan papana